

Studentski list **Teofil**

God. VII./2012./br. 1 (10)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

TEMA BROJA

Crkva i komunizam

TEMA BROJA

PROMIŠLJANJA

KUTAK SVAKODNEVNICE

PREPORUČUJEMO

Teofil

list studenata KBF-a u Đakovu
God. VII. (2012.), br. 1 (10)
ISSN 1846-1336

Izdavač:

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Odgovara:

Doc. dr. sc. Ivo Džinić

Glavni urednik:

Margareta Gregić, V. godina

Uredničko vijeće:

Marijan Lončar, V. godina
Ivan Benaković, IV. godina
Krešimir Šaf, IV. godina
Valentina Kadić, III. godina

Suradnici u ovom broju:

Adrijana Čaljkusić, V. godina
Tomislav Benaković, V. godina
Mario Brkić, V. godina
Marijana Halaši, V. godina
Marko Iličić, V. godina
Suzana Maslač, V. godina
Marija Mišetić, V. godina
Marina Šuvaković, IV. godina
Anja Bjelajac, III. godina
Zlatko Hnatešin, III. godina
Valentina Kadić, III. godina
Marija Spajić, III. godina
Gabrijela Šajin III. godina
Dragana Ilišin, II. godina
Anita Lučić, II. godina
Anto Pranjkić, II. godina
Marko Ivančičević, I. godina

Adresa uredništva:

KBF u Đakovu
Petra Preradovića 17
31400 Đakovo
Telefon: 031/802-402

Lektura:

Anzelma Salopek, prof.

Naslovna stranica:

Mihaela Pecnik

Grafička obrada:

Glas Slavonije d.d.

Tisak:

Glas Slavonije d.d.

Naklada:

800 primjeraka

www.djkbfbf.hr

1 Riječ urednika

3 Tema broja

4 Povijesni presjek razvoja komunizma

9 Položaj ljudske osobe u komunizmu

13 »Dan D« za đakovačko sjemenište

17 Crkva u Hrvata danas

21 »Fiat voluntas tua« Alojzije Stepinac
i Isus Krist

23 Promišljanja

25 Pokušaj promišljanja na temu
komunizma

27 Kritika balkanskog uma

29 Važnost praštanja u našem životu

31 Anketa o kvaliteti studiranja
na KBF-u

36 U znaku studenoga

40 Najbolji prijatelj – notni zapis

42 Čovjek slika Božja

47 Pojam lijepoga u povijesti likovne
umjetnosti i današnjici

43 Otvorimo vrata Kristu

50 Ivan Pavao II.

53 Zlatni jubilej – župa Krista Kralja
u Brodskom Varošu

55 Kutak svakodnevnice

56 Intervju s prof. Grgom Grbešićem

60 Kronika

63 Novi studenti – generacija
2011./2012.

65 Preporučujemo

67 Čitanje filozofskih tekstova

70 Recenzija

Piše: MARGARETA GREGIĆ, V. godina

Ako vas svijet mrzi, znajte da je mene mrzio prije nego vas. Kad biste bili od svijeta, svijet bi svoje ljubio; no budući da niste od svijeta, nego sam vas ja izabrao iz svijeta, zbog toga vas svijet mrzi ... Nije sluga veći od svoga gospodara. Ako su mene progonili, i vas će progoniti; ako su moju riječ čuvali, i vašu će čuvati. A sve će to poduzimati protiv vas poradi imena moga jer ne znaju onoga koji mene posla. (Iv 15,18-21)

Kako je samo Isus znao ohrabriti svoje učenike! Znao je što ga čeka, kao i to da ništa manje zlo neće sustići njegove apostole. I sustiže ih do danas. Svjedoci smo, u ne tako davnoj povijesti, progona onih koji su Isusovu riječ čuvali i čuvaju je još uvijek. Progona onih koji su svjedočili za Krista. Crkva se nalazila u vremenu u kojem je ipak, koliko se god to činilo nemoguće, netko stavio monopol na pamet. Nije bilo potrebno razmišljati, jer je netko drugi to činio za njih. Priznati se katolikom – ne da nije bilo potrebno, još više – bilo je zabranjeno! Ponovno su se našli »u vremenu Krista«, u vremenu u kojem su imali samo svoju vjeru i Isusove riječi: *Ako su mene progonili, i vas će progoniti*. Dolazi li ponovno takvo vrijeme?

Povijest se ponavlja, iskusili smo to na svojoj koži. Danas nas nitko neće pribiti na križ (barem ne doslovno), nitko neće montirati proces protiv nas zbog ispovijesti vjere u jednoga Boga; ali ćemo vrlo lako doći na »osuđeničku klupu« pristranih medija, kojekakvih udruga koje se bore za prava ovih i onih šarenih; u nas upiru kažiprste a ne vide da istovremeno u njih gledaju još tri prsta, njihova vlastita – njih ne vide od brvna u oku svome. Što nas još čeka? Hoće li itko pamtit i kroz što smo sve prošli? Hoće li i mlađim generacijama roditelji pričati o njihovoj povijesti i odgajati ih u duhu istinskoga kršćanstva? Za sve one koji nisu o tome čuli od svojih roditelja, temu ovoga broja posvetili smo upravo njima! Da se nikad ne zaboravi...

* * *

Život je jednostavno takav, svaciji život.
Ponekad dani lete, prolaze obavijeni aureolom sreće.
Smijeh odjekuje u daljini i vraća se natrag,
a život se utapa u dubini želja,
u različitom htijenju,
u snovima...

Ponekad vrijeme staje.
Teško je razlučiti prošlost od sadašnjosti.
Dani se stapaju i neprimjetno pretaju jedan u drugi.
Život se gubi u sjenama i sapire ga kiša.
U daljini se ne čuje ništa,
tek pokoji bolni krik i vjetar koji razdire dušu.

Život.
Drago lice koje jutrom srećeš na ulici slučajnim pogledom
ili najgori neprijatelj koji vreba trenutak slabosti?
Ne znam.

Život je jednostavno takav, svaciji život.
Obuhvaća i prožima.
Ni za što ne pita.
Ne dopušta slabosti.
Umara, nema nimalo samilosti, oduzima sve.
Ubija i ponovno stvara.
Nestaje i pojavljuje se.

Da, takav je život;
ponekad prozračan i spontan,
često slomljen, uništen i bijedan,
ali nipošto lagan.

A onda opet iznenađuje.
Da, uvijek iznenađuje.
Dariva i tješi.
Poguruje i tjera naprijed.
Logičan je i uopće nema smisla.
Laže, ali je i previše iskren.
Otima, a ipak daje.

Marija Mišetić, V. godina

TEMA
TEMA
TEMA
TEMA

BROJA

Crkva i komunizam

POVIJESNI
PRESJEK
RAZVOJA
KOMUNIZMA

Piše: MARINA ŠUVAKOVIĆ, IV. god.

Članak koji je pred vama predstavlja kratku sintezu pokreta komunizma, njegov povijesni razvoj, utemeljitelje i odjek na području bivše Jugoslavije. Napisan je da bi svima omogućio brzi presjek ovoga poznatog poretka, pojasnio nejasne povijesne okolnosti i, dakako, približio terminologiju i nejasnoće mlađim generacijama koje se istoga ne mogu sjećati.

Najprije valja poći od etimologije samih riječi *komunizam* i *socijalizam* koje podrijetlo imaju u latinskim riječima *socius*, što u prijevodu znači drug, društvo, te *communis*, sa značenjem opći, zajednički, svačiji. I jedan i drugi pojam, dakle, upućuju na društvo, društvenost, podruštvljenost.

Recimo za početak da već iz korijena tih riječi možemo vidjeti što je zajedničko i socijalističkom i komunističkom poretku. Zajedničko im je društveno vlasništvo. Ideja je to savršenog besklasnog društva, potpune jednakosti ljudi.¹ Komunizam možemo nazvati i političkom ideologijom. Naziv ideologija odnosi se na niz ideja koje predstavljaju samo pristrano mišljenje o stvarnosti, a ideološko gledište uključuje i vrijednosti. Ideologija se može shvatiti kao niz vjerovanja i vrijednosti koje izražavaju određene društvene skupine. Često se dokazuje kako komunistička utopija nije neko znanstveno predviđanje, već projekcija »željenih predodžbi«, utemeljena na ukidanju privatnoga vlasništva i na uspostavi zajedničkog vlasništva. Društveno vlasništvo i humanizam čine okosnicu socijalizma i komunizma. Jedno bez drugoga ne može. Jedno je s drugim povezano. Bez društvenoga vlasništva socijalizam i komunizam nisu mogući. Ali, samo društveno vlasništvo nije dostatno da bi socijalizam bio

socijalizam i da bi komunizam bio komunizam. Društvenom vlasništvu je, stoga, potreban humanizam, ali ni humanizam nije humanizam bez društvenoga vlasništva.

Ako gledamo samo komunistički pokret, on obuhvaća ukupnost komunističkih partija, organizacija, skupina u svijetu, a sustav je totalitarne jednostranačke vlasti. S obzirom na socijalni nauk Crkve, ovo je svakako suprotno načelo načelu supsidijarnosti, koje promiče participaciju svih na boljitku društva, i možemo reći da je idealni oblik načela supsidijarnosti demokratska država, što nije slučaj u komunističkom poretku.

Sama ideja komunizma svoje korijene ima još u antičkom razdoblju, u počecima kršćanstva. U Novom zavjetu, opis načina života prvotne kršćanske zajednice u Jeruzalemu daje nam sliku idealne komunističke zajednice u kojoj je ostvareno načelo »Od svakoga prema mogućnostima, svakome prema potrebama«:

U mnoštva onih što prigriše vjeru bijaše jedno srce i jedna duša. I nijedan od njih nije svojim zvao ništa od onoga što je imao, nego im sve bijaše zajedničko. Apostoli pak velikom silom davahu svjedočanstvo o uskrsnuću Gospodina Isusa i svi uživahu veliku naklonost. Doista, nitko među njima nije oskudijevao jer koji bi god posjedovali zemljišta ili kuće, prodavali bi ih i utržak donosili i stavljali pred noge apostolima. A dijelilo se svakomu koliko je trebao. (Dj 4,32)

¹ Usp. HARALAMBOS M., *Uvod u sociologiju*, Globusni nakladni zavod, Zagreb, 1980. str. 52.-54.

Razvoj komunističke ideje

Ideja o društvu jednakih pojavila se kao mit o raju na Zemlji, a izložena je u mnogobrojnim utopijskim djelima, napose u razdoblju prijelaza iz feudalizma u kapitalizam. Istražujući ovaj pokret, otvorili su mi se novi horizonti, ono što je svima općepoznato – da komunizam kao ideologiju prvi zastupaju i utemeljuju Karl Marx i Freidrich Engels – nije posve točno. Ideja komunizma prethodi Marxu više od dvije tisuće godina; još u Platonovoj *Republici*, vladajućim je čuvarima zabranjeno privatno vlasništvo. Razlog takve zabrane izvire iz mišljenja da vladari ne mogu donositi nepristrane odluke ako imaju osobne interese. Ideja zajedničkog vlasništva javila se i u srednjovjekovlju, napose u samostanima, gdje je osobno siromaštvo bilo najvažniji zavjet. Ovi redovnici pozivali su se na Platona, smatrajući da ne mogu u potpunosti služiti Bogu ako ih opterećuju svjetovne brige i dobra. Prednosti zajedničkog vlasništva ističu se nanovo i u 16. stoljeću, u poznatom Moreovom djelu *Utopija*. U 18. st. je otac Mably, veliki protivnik privatnog vlasništva, predložio asketski komunizam kao lijek protiv rastrošnog života, a osobito je napadao bankare i poduzetnike. (Možda bi i danas njegov model asketskog života pripomogao stalnim minusima na karticama, dugovima i kreditima?) Vjerojatno bi današnji bankari i poduzetnici ipak imali koju pritužbu glede ovakva ustrojstva. Tijekom povijesti javila se i ideja agrarnog komunizma o jednom vlasništvu, koje je u posjedu zajednice, a svi su obvezni raditi. Život bi bio oskudan a cilj rada je izobilje.² Dakako, francuski komunisti 18. st. nisu doživjeli industrijalizaciju, pa ni ne čudi njihovo zagovaranje agrarnog komunizma. Ipak, najistančanija i najprodornija teorija komunizma bila je upravo Marxova. Kao ideologiju i pokret zastupali su je početkom 19. st. Karl Marx i Freidrich Engels.

Oni su pojmom komunizam označavali besklasno društvo budućnosti, a pojmom socijalizam prvu nižu fazu takva društva. Radikalnu političku skupinu osnovali su 1847. godine i nazvali je Savezom komunista. Pod Lenjinovim vodstvom uspostavljen je prvi komunistički režim u svijetu, provedena radikalna agrarna reforma, zabranjene sve ostale stranke i uvedena jednostranačka vladavina. Pod utjecajem Sovjetskog Saveza, komunizam je nakon II. svjetskog rata bio uspostavljen kao vladajući politički sustav i ideologija u zemljama Istočne Europe i u velikom djelu Azije i Afrike. Nastojanje SSSR-a na potpunoj kontroli nad komunističkim partijama, dovelo je do sukoba s vodstvom KP Jugoslavije. Nakon tog sukoba komunistička se ideologija u Jugoslaviji inovirala uvođenjem samoupravljanja, koje je bilo shvaćeno kao jugoslavenski oblik prijelaza u komunizam, predstavljajući specifičnost jugoslavenskog socijalizma u odnosu prema SSSR-u.

Početkom 1990-ih napušten je kao vladajuća ideologija i sustav u mnogim zemljama. Raspadom SSSR-a prestao je biti utjecajna ideologija iako je ostao vladajućim poretком u mnogim dijelovima svijeta (Kina, Kuba, Vijetnam...)³

Karl Marx i marksizam

U ovome kratkom prikazu osvrnut ću se na utemeljitelja koncepcije komunizma, čovjeka koji je u jednoj osobi objedinio filozofa, ekonomista i socijalnog mislioca. Dakako, riječ je o Karlu Marxu (1818.-1883.). Najveći dio svoga rada u Londonu Marx je posvetio kritici političke ekonomije, kao znanosti o »bogatstvu društva u kojima vlada kapitalistički način proizvodnje«. U političkom pogledu, Marx je najradikalniji u svom *Komunističkom manifestu*, jer zagovara pravo na obrazovanje, i ukidanje dječjega rada.

² Usp. *Komunizam*, u: *Enciklopedija političke misli A-LJ*, pripr. David Miller, Demetra, Zagreb, 2003., str. 304.-306.

³ Usp. HARALAMBOS M., *Uvod u sociologiju*, Globusni nakladni zavod, Zagreb, 1980., str. 84.

Njegov je program: rušiti staro, sadašnje, a izgraditi novi svijet.⁴ U tom komunističkom stavu nije potrebno kontemplirati prirodu, a u stvarnost treba uvesti načelo borbe. Takav politički program najavljivao je prekid s liberalnom i parlamentarnom tradicijom, stoga je i svoju primjenu našao u zemljama koje su bile najslabije: Rusiji, Jugoslaviji, Kini...⁵

Dakako, marksistička teorija započinje samo jednostavnim zapažanjem kako čovjek, da bi preživio, mora koristiti hranu i materijalne predmete. Pritom taj čovjek ulazi u društvene odnose s drugim ljudima, a proizvodnja uključuje tehničku komponentu poznatu kao proizvodne snage te tehnologiju, sirovine i stručno znanje što se koriste u procesu proizvodnje. Tako su političke, zakonske i obrazovne institucije, kao i sustav vjerovanja i vrijednosti, u prvom redu određeni ekonomskim činiteljima. Marx je tvrdio da glavna proturječja u društvu postoje između proizvodnih snaga (zemlja, sirovina, alat i strojevi) i proizvodnih odnosa (odnosi u koje ljudi ulaze da bi proizveli dobra). Tako je on i zaključio da samo rad proizvodi bogatstvo, a bogatstvo u kapitalističkom društvu proizvedeno je radnom snagom radnika. Međutim, plaće su radnika daleko ispod vrijednosti bogatstva koje proizvode. Ukratko, ključ za razumijevanje društva s marksističkog stajališta uključuje analizu infrastrukture. Klasna je borba pokretačka sila društvene promjene. Marx je pritom pravio razliku između »klase po sebi« i »klase za sebe«.

Marxovo rješenje problema otuđenog rada jest komunističko ili socijalističko društvo u kojem su proizvodne snage u zajedničkom vlasništvu, a specijalizirana podjela rada ukinuta. Zaključujem, Marx oslikava društvo u kojem

bi svatko imao mogućnost da se obuča za poslove koji ga zanimaju, i da se tako seli s jednog zadatka na drugi. Njegova teorija zvuči i više nego idealno, da bi bila moguća...

Zanimljivo da je Marxa u tom njegovom idealnom poretku društva najviše mučilo pitanje religija, koju je smatrao iluzijom, onom koja olakšava patnje što ih uzrokuje izrabljivanje i tlačenje. Po njemu, ona je niz mitova što opravdavaju i ozakonjuju podređenost podložne klase i dominaciju i povlastice vladajuće klase. Ona je *opijum naroda*. Zaglupljuje svoje pristaše, umjesto da im donese sreću i ispunjenje (dok je, naravno, marksizam donosio blagostanje, i svu pamet svijeta), a djeluje kao omamljujuće sredstvo da bi otupjela bol uzrokovana opresijom.

Komunizam i Hrvatska

Unutar povijesti Republike Hrvatske, a na području bivše Jugoslavije, izdvajam da su prve socijalističke skupine i stranke u Hrvatskoj utemeljene na Marxovim idejama, a 1894. stvorena je Socijaldemokratska stranka Hrvatske i Slavonije, koja je bila marksistička. Nakon I. svjetskog rata ona se rascijepila, a njezino lijevo revolucionarno krilo sudjelovalo je u osnivanju Komunističke partije Hrvatske. Početkom 20. st. marksizam je kao pokret najviše pristaša imao među književnicima i publicistima (M. Krleža, A. Cesarec), ali i prirodnozan-

⁴ Usp. Marx Karl, u: *Hrvatska opća enciklopedija VII.*, pripr. August Kovačec, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2004., str.111.

⁵ Usp. ČOVIĆ A., *Marksizam kao filozofija svijeta*, Filozofska istraživanja, Zagreb, 1988.,str. 71.-78.

stvenicima. Nakon II. svjetskog rata on postaje državnom ideologijom u Jugoslaviji. Slomom socijalizma 1990.-1991. godine kida se veza države i marksističke ideologije.

Kod nas je najutjecajniju recepciju Marxovih zamisli u teorijskom smislu formulirala filozofija prakse okupljena oko časopisa »Praxis« i u Korčulanskoj ljetnoj školi. Vodeći autori, sa znatnim odjekom u svjetskim razmjerima bili su P. Vranicki, G. Petrović, R. Supek.⁶

Jugoslavenski komunizam (titoizam) razumijevao je neovisnu vanjsku politiku prema SSSR-u, politiku nesvrstanosti na svjetskom planu te oblike tržišnog socijalizma koji su bili demokratski otklon od realnog socijalizma. Potkraj 1960-ih komunizam se propagirao kao univerzalni model socijalističkog poretka, koji je podrazumijevao vlast komunističke partije u državi te nametanje obvezatnih modela mišljenja i obrazaca kulture.

Najvažnija osoba jugoslavenskoga komunizma bio je Josip Broz Tito, hrvatski političar 20. stoljeća, koji je, postavši članom imenovane Socijaldemokratske stranke Hrvatske Slavonije, prihvatio lenjinizam kao svoju političku orijentaciju. Na konferenciji zagrebačke partijske organizacije 1928. godine izabran je za političkog sekretara Mjesnog komiteta KPJ, a već 1939. Komiterna ga i službeno potvrđuje za generalnog sekretara KPJ. On provodi boljševizaciju Partije: organizacijsko jačanje, uspostavljenje idejne čistoće i monolitno jedinstvo. Podržavao je manje zatvoren i represivan sustav, utemeljen na radničkom i društvenom samoupravljanju društvenim vlasništvom, i kombinaciji planskog i tržišnog gospodarstva te na politici nesvrstavanja u međunarodnim odnosima.⁷

⁶ Usp. ČUBELIĆ ALOJZ, *Tri hrvatska dominikanca (Hijacint Bošković, Dominik Barač, Jordan Kuničić) o totalitarnim ideologijama* 20. st., u: Bogoslovska smotra 4 (2009) 79, str. 852.

⁷ Usp. Broz, Josip Tito, u: *Hrvatska opća enciklopedija II.*, priir. Dalibor Brozović, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002., str. 579.

Jugoslavenski komunizam u komunističkome svijetu nije nekakva hereza, to je historijski i dijalektički materijalizam, a ujedno i totalitarizam. On teži da zavlada svim područjima ljudskoga života. Ateizam je bitan dio jugoslavenskoga režima, i znači natjecanje s Bogom, pokušaj da ga se eliminiira iz ljudskoga života. Kada se u Jugoslaviji govorilo o religioznom neprijatelju, nije se mislilo toliko na Pravoslavnu Crkvu, na sekte, ni na islam, nego poglavito na Katoličku Crkvu.⁸

Zaključak

U zaključku valja biti objektivan. Kad si postavim pitanje što ja mislim o komunizmu, nekako uvijek prevlada osjećaj subjektivnosti. Možda je to zbog svih progona koji su bili usmjereni prema onoj koju ljubim i za koju vjerujem da ju je Krist želio – Crkvi. I ono što posebno bode oči svakog čitatelja, svakako je slika idealne komunističke zajednice, koja je najbolje opisana na stranicama Svetog pisma. Koji paradoks – komunisti, protivnici Crkve, religije koja je za njih značila opijum, ludost, nalaze svoje utemeljenje upravo u temelju kršćanske vjere, Bibliji.

Na samome kraju potrebno je ostaviti mjesta i za vlastitu prosudbu ove ideologije, koja je utjecala na mnoge živote. Neki i danas žale za ovim poretkom, jer kako se često može čuti: »Znao se neki red, plaće su bile redovne«... Hm...postavljam si pitanje, je li tim ljudima odgovaralo to da nemaju pravo glasa, da ne moraju misliti, da tzv. Centrala misli umjesto njih? Čini se da je lakše tako, nego u demokraciji gdje svatko treba pridonositi boljitku društva. Ipak, taj ideal društva jednakih, prava jednakih, nikada nije ostvaren.

⁸ Usp. VEREŠ T., *Pružene ruke*, Biblioteka Theosis, Zagreb, 1989., str. 42.

Položaj čovjeka u komunizmu

Politika je područje na kojem su se tijekom ljudske povijesti događala mnoga važna zbivanja koja su ostavila trag na ljudskim životima. Svaka politička ideologija imala je svoj program, cilj koji je željela postići, okupljajući oko sebe ljude koji su dijelili istu zamisao. Poznato je da su mnoge takve ideologije – pod zavjesom boljitka čovjeka i ljudskoga društva – postupale nečasno, nehumano, zastupajući stajališta koja nisu u skladu s kršćanskom vizijom društva temeljenog na ljubavi prema bratu čovjeku. Iz hladnog odnosa kapitalista i čovjeka radnika izronila je upravo takva ideologija – komunizam.

Piše: Adrijana Čaljkusić, V. godina

Utemeljitelji modernoga socijalizma i komunizma K. Marx i F. Engels izdaju svoje poznato djelo *Komunistički manifest*, iz kojega možemo promotriti osnovna polazišta komunizma i dalje razložiti kakav je bio položaj osobe u takvom političkom sustavu. Prije svega *Savez komunista* doživljavao je sebe kao međunarodno radničko udruženje koje je diglo svoj glas protiv buržoazije – klase modernih kapitalista koji

su vlasnici sredstava za proizvodnju i iskorištavaju ljudski rad. U svome djelu Marx i Engels navode da je buržoazija razorila sve idilične odnose koji su postojali u društvu, feudalne i patrijarhalne. Moderno buržoasko društvo vođeno je dosezima nove industrije koja ne preporučuje domaće sirovine, već sirovine koje dolaze iz udaljenih zemalja. Ona je brutalna sila koja u ljudima vidi samo proizvodnu snagu i takvoj sili treba stati na kraj. Sitni industrijalci, trgovci i seljaci u takvu uređenju gube svoje mjesto, dolazi do njihove proletarizacije, i oni započinju svoju organiziranu pobunu. Otuda poznato komunističko geslo: *Proletari svih zemalja, ujedinite se!*¹

Sve bi ovo moglo djelovati kao ispravna pobuna protiv oduzimanja kapitala iz ruku buržoazije, ugnjetavanja radnika i ljudske osobe, da komunisti nisu otvoreno izjavili kako svoje ciljeve mogu postići samo rušenjem dotadašnjeg društvenog poretka, osvajanjem političke vlasti od strane proletarijata, dakako uz pomoć svog osnovnog oružja – sile. To su i ostvarivali!

Godine 1914. – 1915. Lenjin je preuzeo Marxov zaključak i uveo slogan: *Preobraziti imperijalistički rat u građanski.*² Otada se svaki politički i društveni sukob poistovjećuje s ratom, koji nije nikakav izniman trenutak već uobičajeno događanje. Bez ustručavanja, Lenjin je izjavio da taj rat može biti krvav, stajati živote desetke tisuća zemljoposjednika, kapitalista, časnika. *Proletarijat neće uzmaknuti ni pred kojom žrtvom da spasi revoluciju.*³

U ožujku 1917. Rusija je ušla u fazu demokratske revolucije, što je Lenjin iskoristio kako bi nametnuo svoje ideje i uspostavio uvjete za građanski rat. Sve one koji su se opirali nje-

govoj volji smatrao je apsolutnim neprijateljima. Za njega se građanski rat, otpočeo u Rusiji, trebao proširiti na čitav svijet. Kako bi to ostvario, Lenjin osniva Komunističku internacionalu ili Kominternu, kojoj je nametnuo »21 uvjet«, odnosno svoju viziju revolucije, koja je iziskivala strogo podvrgavanje njegovoj kontroli. Kominternu postaje veliko poduzeće koje je raspolagalo ogromnim sredstvima sovjetske države u novcu, ljudima koji su obučeni za špijuniranje i logistici koja je bila opskrbljena propagandnim materijalima, oružjem, lažnim dokumentima, ilegalnim mrežama i stanicama za prijem i emitiranje.⁴

Opskrbljen sa potrebnim sredstvima, započeo je Lenjinov teror, koji je proveden različitim metodama: masovna strijeljanja, stvaranje koncentracijskih logora, iskorištavanje gladi kao oružja u gradovima (kartice za opskrbu), oduzimanje hrane u selima, posebno žita, masovne deportacije. Lenjin je osobno izdavao naredbe: *...smjesta uvesti masovni teror, strijeljati ili deportirati stotine prostitutki koji potiču vojnike da piju, sve bivše časnike... Pobuna kulaka mora se ugušiti bez milosti... Nađite najčvršće ljude.*⁵ Od proljeća 1918. u vršenju terora koriste se različiti oblici pritiska – fizički, psihološki, ekonomski – na pojedince ili grupe, kako bi se postigla poslušnost, a u slučaju opiranja primjenjivala se represija do istrebljenja. Glavni Lenjinov pobočnik, Staljin, 1929. uzdiže teror na neviđenu razinu. Željelo se iskorijeniti religiju i ostvariti kolektivizaciju poljoprivrede, na što je snažno reagiralo seljaštvo. Da bi teror bio djelotvoran, morao se oslanjati na jaku policiju i ostvarivati četiri uvjeta: iznenađenje, tajnovitost, prokazivanje i zatvaranje. Tajnovitost je izazivala strah među ljudima, koji su se bojali da ih bližnji ne razotkriju za riječi i djela protiv režima. Ljudi su nestajali

¹ Usp. MARKS K. i ENGELS F., *Komunistički manifest*, August Cesarec, Zagreb, 1977.

² Usp. COURTOIS S., *Komunizam i totalitarizam*, Alfa, Zagreb, 2011., str. 83.

³ Usp. Isto, str. 84.

⁴ Usp. Isto, str. 82.-98.

⁵ Usp. Isto, str. 102.

preko noći. Sovjetski režim uspijeva u još jednom pravcu kada nalazi ljude koji se pridružuju represiji stanovništva, nudeći im kao primjer maloga »junaka« Pavela Morozova koji je policiji prijavio roditelje i kojega su zbog toga ubili stričevi. Sovjetska vlast okreće se protiv onih preostalih, protiv inteligencije te šalje u izgnanstvo 167 ljudi kako bi se Rusija »očistila«. Dana 29. rujna 1922. njemački brod *Oberbürgermeister Haken* krenuo je u pruski Stettin gdje je na puste dokove iskrcao 35 najpoznatijih ruskih intelektualaca. Neki od njih su filozof Nikolaj Berdjajev, Semen Frank, pisac Mihael Osorgin,

svjetski poznat matematičar i stručnjak za algebru Dimitrij Selivanov, Roman Jakobson i knez Trubeckoj, kasnije priznati kao najslavniji lingvist, Tolstojev tajnik Valentin Bulgakov, i mnogi drugi. Nakon uhićenja ovi ljudi su mogli birati između smaknuća i izгона. Vlastitim novcem morali su platiti prijevoz brodom, a smjeli su ponijeti dva kaputa, jedno odijelo, rublje, dvije dnevne i dvije noćne košulje, dva para čarapa, dva para cipela te dvadeset dolara. Godine 1923. brodom Odesa prognan je i glasoviti teolog Sergej Bulgakov.⁶

Osim fizičkog terora, komunisti su provodili i »blagi teror«, u obliku policijske države, a pogađao je ljude u svakodnevnom životu. Komunistički režim razvio je gustu mrežu nadzora po zgradama, blokovima, poduzećima, ali njihov cilj nije bio suzbiti eventualni kriminal, već motriti ljude kao masu potencijalnih sumnjivaca. Kako bi sačuvali svoj ideološki monopol, počeli su stvarati kartoteke. Svatko tko je izrekao kritiku, sumnjao, istraživao ideje ra-

zličite od stranke, ili bio neželjenog podrijetla (plemić, buržuj, kulak), imao je otvoren dosje. U DR Njemačkoj dosjee je imalo 4 milijuna ljudi od ukupno 17 milijuna stanovnika. Svatko tko je imao otvoren dosje bio je pod nadzorom. Otvarala se pošta, prisluškivali telefoni, ozvučivali su stanovi. Svatko je bio na oprezu zbog razvijene mreže informatora koji su raspoređeni oko »mete«, u njezinu okruženju, pa čak i u obitelji (muž ili žena špijuniraju supružnika, djeca nadziru roditelje). Ovo je okarakterizirano kao psihičko maltretiranje. Svojevrsno sredstvo pritiska bio

je i kronični nedostatak osnovnih živežnih namirnica, što je za posljedicu imalo pojavu »repova«. Kako bi si nabavili malo namirnica građani su stajali satima u redu. Teže je bilo izazvati glad kod seljaka, koji su sebi

osiguravali dostatno hrane. Zbog toga dolazi do kolektivizacije poljoprivrede kako bi se preuzela kontrola nad urodima, ali i dvorišnim svinjcima, kokošnjcima, povrtnjacima i voćnjacima. Običan građanin prisiljen je živjeti u očajnim stambenim uvjetima, u kolibama, barakama, pećinama. Ukoliko je živio u stanu, obično ga je dijelio s više obitelji, što je izazivalo agresiju i sukobe i dovodilo do razaranja solidarnosti. »Blagi teror« mijenjao je okvir svakodnevnog života kako bi ga se što bolje kontroliralo. Godine 1980. u Rumunjskoj je Ceausescu prisilio stanovnike da napuste svoja imanja i nastane se u velikim stambenim blokovima.⁷ Komunistička vlast hermetički je zatvarala granice kako bi građanima zabranila bijeg pa su se putovnice izdavale samo malom broju ljudi koji su u zalog čak davali vlastite obitelji kao »taoce«. Nemogućnost bijega ljude je često

⁶ Usp. *Isto*, str. 99.-118.

⁷ U Kini se i danas nameće sjedilački način života te je više od 700 000 tibetanskih stočara na visokim pašnjacima, pod izgovorom da ih treba civilizirati!

navodila da se pridruže režimu ili su, pak, pobjegavali »nutarnjem« bijegu u vidu alkohola, samoubojstva...⁸

Sve ovo nas navodi na zaključak kako su posrijedi masovni, nečovječni zločini komunizma nad čovjekom. Crkva je također bila žrtvom ateističke protucrkvene ideologije što se manifestiralo zatvaranjem crkvenih institucija: katoličkih škola, crkvenih ustanova vezanih uz zdravstvo, izdavačkih kuća, malih i velikih sjemeništa, udruga i društva, a sve uz primjenu velikog nasilja.

Učenje Crkve o komunizmu izraženo je u enciklikama *Rerum novarum* (1891.), *Quadragesimo anno* (1931.), i *Divini Redemptoris*. Papa Pio XI. u svojoj je enciklici *Divini Redemptoris* iz 1937. digao glas protiv bezbožnosti komunizma. Papa ističe da komunizam u sebi krije ideju lažnog spasenja i propagira materijalizam u kojem nema mjesta za Boga. Kao takav, on lišava čovjeka slobode i oduzima mu dostojanstvo. Širi se spretnom propagandom, šutnjom u tisku, a teren mu je pripradio liberalizam. U enciklici se Papa osvrće na biskupe i svećenike u Rusiji i Meksiku, koji su progonjeni, osuđeni na prisilne radove, strijeljani i umoreni, kao i na rušenje crkava i samostana u Rusiji. *Komunizam je po svojoj naravi protuvjerski i vjeru smatra »opijumom naroda«, jer da vjerska načela, koja govore o životu preko groba odvrćaju proletarijat od nastojanja oko ostvarenja sovjetskoga raja, koji je od ovoga svijeta* (br. 22). Papa komunizmu suprotstavlja »Civitas humana«. To je društvo koje se odriče zemaljskih dobara, a u kršćanskoj ljubavi i pravednosti nalazi lijek protiv zla. Iz cijele enciklike izbija negativan stav prema komunizmu, a u br. 58 Papa ističe da je komunizam do srži pokvaren i stoga se s njime ne može surađivati ni na jednom području.⁹

Komunistička ideja da stari poredak društva treba biti uništen, a da se treba roditi novi poredak, mnogima se u kapitalističkom društvu činila privlačnom. Način življenja u kojem će sve materijalno biti zajedničko želio je i sam Isus Krist. Ali pod devizom oslobođenja ljudi ogorčenih kapitalističkim društvom, komunizam ih je umjesto da im olakša položaj – učinio robovima. Da je tome tako, možemo se osvjedočiti usporedimo li život prve kršćanske zajednice i onoga što je komunizam činio.

Bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama. Strahopoštovanje obuzimаше svaku dušu: apostoli su činili mnoga čudesa i znamenja. Svi koji prigriše vjeru bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko. Sva bi imanja i dobra prodali porazdijelili svima kako bi tko trebao. (Dj 2, 42-45)

U Kristovoj želji da kršćani ne budu privrženi materijalnim dobrima komunizam je vidio mogućnost da ta ista materijalna dobra preuzme u svoje ruke, pritom zaboravljajući da čovjek želi privatno vlasništvo. Oni nisu bili postojani u nauku apostolskom već su propagirali svoj nauk koji se temeljio na sili, smetnuvši s uma da je čovjek slobodno biće. Strahopoštovanje koje nalazimo u prvoj kršćanskoj zajednici nije dodirivalo njihove duše, pa je takva vladavina unosila strah u duše drugih. Njihova molitva bila je samo žudnja za prevlasti, a umjesto čudesa provodili su teror. Jesu li oni dijelili svakome prema njegovim potrebama? Dijelili su samo onima koji su im bili privrženi, sposobni pogaziti čovjekovo dostojanstvo, zaboravljajući da su i sami ljudi.

Kao ljudi željni poštovanja, možemo li u takvoj vladavini vidjeti išta pozitivno? Ne treba li se za nas kršćane život u zajedništvu temeljiti na želji našeg Stvoritelja, na ljubavi, miru i slobodi?!

⁸ Usp. Isto, str. 168.-175.

⁹ Usp. PIO XI., enciklika, *Bezbožni komunizam*, Moderna socijalna kronika, Zagreb, 1937.

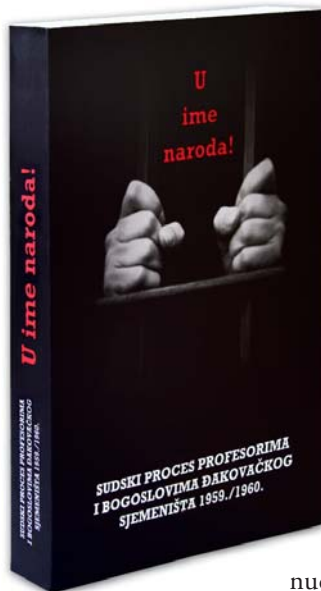
PIŠE: MARGARETA GREGIĆ, V. godina

Govoriti o vremenu komunizma u Hrvatskoj i utjecaju na Crkvu, a ne progovoriti o tome što se događalo u Đakovu 5. listopada 1959., bio bi promašaj. Ovaj Dan »D«, kako ga neki zovu, dan je koji je ostavio traga u životima mnogih protagonista đakovačkog bogoslovnog sjemeništa, ali i usputnih promatrača.

Nakon završetka II. svjetskog rata u travnju 1945. događaju se velika politička i vojna uhićenja, odmazde, zatvori, progoni i pogubljenja. Komunistička je partija preuzela sve važnije državne i vojne funkcije, i u ime novoga poretka odlučila likvidirati sve svoje protivnike, istrijebiti ideološke i političke protivnike po kratkom postupku, izvršiti zapljenu i konfiskaciju posjeda i industrije te, na koncu, podvrgnuti Katoličku Crkvu državnoj vlasti i otkinuti je od utjecaja Vatikana. Državni su organi 1951./1952. godine izjavili da je vjeronauk u školama nepoželjan, dok se roditelje čija su djeca polazila u crkvu javno šikaniralo. Brojni su svećenici bili proglašeni neprijateljima države. U nizu je progona red došao i na crkvene institucije. Duhovni je centar u Đakovu školovao buduće svećenike iz Subotičke, Mariborske, Banjalučke i Šibenske biskupije te s područja Dalmacije, Bosne, Srbije, Slovenije, Kosova i Hrvatske. Takav je jaki centar smetao komunističkim vlastima, stoga ga je trebalo likvidirati. Ukidanjem toga centra oslabio bi se katolički život naroda, što je bio osnovni cilj državnog režima i komunističke ideologije.¹

Početak procesa

Sve je započelo jednog jutra tijekom redovite svete mise u 7 sati, na kojoj je bilo 60 bogoslova i oko 30 sjemeništara, kad su upala dvojica supovaca i tadašnjeg vicesakristana Stjepana Sršana na silu odveli u nepoznato.

Dok se vozio u automobilu s pripadnicima navedenih »snaga«, Sršan nije ni slutio što se događa u Sjemeništu. Naime, tada su uhitili i ostale bogoslove i profesore – prof. Ivana Kopačića, duhovnika vlč. Ćirila Kosa, prof. dr. Marinka Prepunića; bogoslove Ivicu Mršu, Petra Šokčevića i Boška Radielovića. Supovci su Sršana vodili na ispitivanje o njegovu navodnom nacionalističkom, šovinističkom i protukomunističkom govorenju i djelovanju. On je sve negirao te nije htio potpisati navodne izjave i priznanja. Kad su vidjeli da ga ne mogu slomiti tako lako, pušten je da se brani sa slobode. Nakon nekog vremena Sršan je otkrio kako su supovci znali sve te informacije koje su mu podastirali pod nos. Naime, u Sjemeništu je uvijek bilo mladića koji su prvenstveno ušli da se školuju, čekajući priliku da napuste Sjemenište te, eventualnu, ponudu države da se »prodaju«.

Takvih je, kao svjedoka, na ovom suđenju bilo. Dok su drugi bili u pritvoru Sršan je nekoliko puta bio privođen u Osijek na ispitivanje, istraga se otegnula jer su u međuvremenu uhićeni još neki bogoslovi. Konačno je postupak protiv Sršana 1960. obustavljen zbog nedostatka dokaza.²

No, nisu svi prošli kao Stjepan Sršan. Tog 5. listopada pretres Sjemeništa trajao je do kasno u noć, jer su istražitelji htjeli pretražiti svaki stan, sve zajedničke prostorije, prelistati svaku knjigu i zaviriti u svaku bilježnicu.³ Stolni je kaptol 30. siječnja 1960. saznao da je državni

¹ Usp. SRŠAN STJEPAN, *U ime naroda! Sudski proces profesorima i bogoslovima đakovačkog sjemeništa 1959./1960.*, Državni arhiv u Osijeku, Đakovačko-osječka nadbiskupija i metropolija, Osijek, 2009., str. 9.-11.

² Usp. Isto, str. 12.-15.

³ Usp. SRAKIĆ MARIN, *U ime naroda! Proces protiv profesora, svećenika i bogoslova bogoslovnog sjemeništa u Đakovu 1959.-1960.*, u: *Diacovensia* 2 (1994) 1, Đakovo, str. 27.

tužilac u Osijeku, u procesu protiv nekih poglavara, profesora i bogoslova u đakovačkom Sjemeništu, proširio optužnicu i na same institucije, tj. na Bogoslovno sjemenište, Visoku bogoslovnu školu i na Licej, da su, tobože, odgajali bogoslove u pravcu inkriminiranih prekršaja, za koje odgovaraju pred Okružnim sudom u Osijeku.⁴

Suđenje i odsluženje kazne

O uhićenjima se ispočetka znalo malo. Iz novinskih se napisa saznalo da je duhovnik Ćiril Kos postao prvooptuženi u skupini optuženih za »proustašku i protudržavnu djelatnost u sjemeništu«. Čim su zatvorske vlasti dopustile, organizirana je dostava hrane a kasnije i redoviti posjeti. Nakon završenog istražnog postupka uhićenima je bilo dopušteno da se jave svojim, pa i o bivšim poglavarima u Sjemeništu i biskupu. Najrevniji u tome bio je ondašnji duhovnik Ćiril Kos. Nakon četiri mjeseca provedena u zatvoru po branitelju je poslao prvo pismo biskupu Stjepanu Bäuerleinu, u kojem je opisao svoje zatvorske dane i svoja razmišljanja o sebi, Sjemeništu i Biskupiji.⁵

Nadbiskup Srakić donosi pismo iz kojega vidimo kako Kos gleda na sve, kako se raduje malim stvarima, kao kad je, primjerice, vidio svoje prijatelje i subraću u dvorištu gdje šecu u krugu zatvora. Iz pisma se može osjetiti sreća koju je tada osjećao dok je isti događaj opisivao. Govori i kako mu je utjeha njegov Brevijar, koji zove najvjernijim prijateljem. Osim Brevijara ima i kronicu, koja mu je konop za koji se drži, kako sam navodi. Žali što nema priliku prisustvovati svetoj misi i pričesti. Iz pisma je razvidno kako je Kos imao snage izdržati sve što je bilo pred njim, sva iskušenja, a utjehu je pronalazio u molitvi. Duhovnik opisuje i svoju sobu, govori

o istrazi i sucu istražitelju koji je u početku bio vrlo neugodan da bi kasnije sve bilo lakše. Što je istraga odmicala, to su istražitelji bivali čak i prijateljski raspoloženi.

Ćiril Kos je svoju sudbinu povjerio Blaženoj Djevici, našoj zagovornici. Posvjedočio je kako je zdrav, kako dobro jede i da mu zatvorski uvjeti odgovaraju. Tražio je i neke vijesti iz Bogoslovije. Bio je u tolikoj nevolji, a ipak je imao snage brinuti za svoje. U istom pismu duhovnik je napisao i oporuku na 35 stranica toaletnog papira.

Piše i mladomisnicima, koji su ređeni nakon VII. semestra zbog novonastalih prilika, savjetujući ih da završe studij do kraja i shvate ga ozbiljno, te da izuste koji mladomisnički blagoslov i za one u pritvoru. Duhovnik je isticao kako među braćom u Đakovu treba vladati ljubav i međusobno povjerenje.

Istražni je postupak trajao od 5. listopada 1959. do 8. siječnja 1960. godine kada je Okružno javno tužilaštvo u Osijeku podignulo optužnicu protiv uhićenih. Optužnica je bila sastavljena na 23 gusto tipkane stranice, a svakom je uhićenom posvećena posebna točka.⁶

Bilo je potrebno organizirati obranu. Nakon što su pronađeni branitelji, u »svečanoj« dvorani Okružnog suda u Osijeku održana je javna rasprava. Ulaznice su dobili, kako Srakić navodi, članovi obitelji, neki profesori iz Đakova i publika birana iz redova komunističke partije pojedinih poduzeća koja je bila odgovorna za stvaranje »raspoloženja« u dvorani. Glavna je rasprava pokazala da su odluke suda već donesene i da je sve bila lakrdija. Duhovnik je optužen da je na konferencijama što ih

⁴ Usp. *Isto*, str. 33.

⁵ Usp. *Isto*, str. 35.-36.

⁶ Usp. SRAKIĆ MARIN, *U ime naroda! Proces protiv profesora, svećenika i bogoslova bogoslovnog sjemeništa u Đakovu 1959.-1960.*, u: *Diacovensia* 2 (1994) 1, Đakovo, str. 37.-46.

je održao bogoslovima u razdoblju od 1951.-1959. vrijeđao sistem i Jugoslavensku narodnu armiju.⁷ Sve su optužbe bile apsurdne a možemo iznijeti samo nekoliko primjera. Kos je u svojim govorima, kako je navedeno u optužnicama, isticao kako se Crkvu želi uništiti u štampi i kako se onemogućava njezino javno djelovanje. Govorio je kako danas na svakom koraku prijeti opasnost ovoga svijeta da nam ne odvuče djecu krivim putem; da se danas pustoši Božje djelo (Crkva) štampom, novinama i kongresima. Pozivao je na spas najveće vrijednosti koju možemo imati, a to je naša vjera, to je Božja čast, to je sveta Crkva, to su naše obitelji i naša djeca.⁸

Toliko o »opasnim, prijetecim i proustaškim« mislima jednog duhovnika.

Dana 8. prosinca 1960. donesena je presuda: Krivi su! Ćiril Kos osuđen je na sedam godina zatvora, Ivan Kopic na šest, Ivan Mršo na četiri, Hrvoje Gašo također na šest godina, Ante Bajić dobio je dvije godine zatvora, Zvonko Petrović četiri, Boško Radielović tri, a Petar Šokčević dvije godine i šest mjeseci zatvora.

⁷ Usp. Isto, str. 53.

⁸ Usp. SRŠAN STJEPAN, *U ime naroda! Sudski proces profesorima i bogoslovima đakovačkog sjemeništa 1959./1960.*, Državni arhiv u Osijeku, Đakovačko-osječka nadbiskupija i metropolija, Osijek, 2009., str. 91.-93.

Svi su kaznu izdržavali u KPD-u Stara Gradiška. Žalba je uložena u zakonskom roku, ali je trebalo osam mjeseci da se na nju odgovori. Vrhovni je sud Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu donio presudu 13. listopada 1960. kom je djelomično uvažio žalbe te su im kazne smanjene.⁹ Točno dvije godine nakon uhićenja Ćiril Kos pušten je na slobodu, kao i drugi koji su izdržavali kaznu.¹⁰

»Suđenje proustaškoj grupi iz Đakova«

Ovaj je naslov osvanuo u Glasu Slavonije, jednom od glasila koja su prenosila događanja vezana uz suđenje. Tisak je prenosio vijesti govoreći o dugogodišnjem neprijateljskom radu osuđenih, o usađivanju mržnje prema jugoslavenskim nacionalnostima, o zloupotrebi vjerskih osjećaja u političke svrhe. Spominjalo se raspirivanje šovinizma, širenje ustaške literature i tiska, veličanje ustaške ideologije, vrijeđanje društvenog uređenja, restauracija NDH, itd.¹¹ Komunističke su vlasti smišljeno razradile plan i prikupljale informacije, ubacile svoje doušnike i materijal koji će im poslužiti u famoznom i monstruoznom montiranom »pravnom« procesu i suđenju protiv profesora i bogoslova đakovačkog Sjemeništa.¹²

Kao i prije dvije tisuće godina imamo krivo optužene, imamo montirani proces i rulju koja viče »Raspi ga, raspi!« Povijest se zaista ponavlja. A sve zbog pravog Puta, Istine i Životu. Vrijedilo je!

⁹ Usp. SRAKIĆ MARIN, *U ime naroda! Proces protiv profesora, svećenika i bogoslova bogoslovnog sjemeništa u Đakovu 1959.-1960.*, u: Diacovensia 2 (1994) 1, Đakovo, str. 54.-55.

¹⁰ Usp. Isto, str. 57.

¹¹ Usp. Isto, str. 55.-56.

¹² Usp. SRŠAN STJEPAN, *U ime naroda! Sudski proces profesorima i bogoslovima đakovačkog sjemeništa 1959./1960.*, Državni arhiv u Osijeku, Đakovačko-osječka nadbiskupija i metropolija, Osijek, 2009., str. 11.

PIŠE: MARGARETA GREGIĆ, V. GODINA

Crkva, kao institucija, nije u povlaštenom položaju, iako zastupa najveće istine i prave vrijednosti. Čini se da ne odgovara svima njezino unutarnje uređenje, njezina hijerarhija. Možemo se pitati gdje je Crkva danas, gubi li se u moru oprečnih mišljenja povlačeći se po redcima tiskovina ili uspješno odgovara na izazove današnjega vremena.

Crkva u Hrvata danas

Odnos Crkve i države u civiliziranom bi društvu trebao biti jasan – slobodna Crkva u slobodnoj državi. Crkva se, prema tome, ne bi trebala miješati u politiku, a država u vjerske poslove. No, čovjek pojedinac konstitutivni je element i Crkve i države, stoga je nemoguće u potpunosti odvojiti jedno od drugoga. Dvije činjenice bitno određuju sadašnju ulogu Crkve u hrvatskoj državi. Crkva je dugo tijekom povijesti bila najvažnija institucija koja je hrvatski narod držala na okupu i čuvala ga. U tijeku demokratskih promjena u Hrvatskoj ljudi Crkve bili su u postotku neusporedivo prisutniji na političkoj javnoj sceni nego u drugim zemljama u tranziciji. Druga je stvar pitanje koliko je to za Crkvu dobro ili loše.¹ Katolička je Crkva morala, osim pastoralne i vjerske djelatnosti, preuzeti na sebe zadaću očuvanja nacionalnog jedinstva i identiteta, posebno za vrijeme komunističke vladavine. I nakon uspostave hrvatske države Crkva želi zadržati ulogu moral-

ne vertikale u gorućim pitanjima od nacionalnog značenja. I u vrijeme Domovinskoga rata svećenici su u tom teškom vremenu ostali uz svoje vjernike i često s njima dijelili prognanički kruh, posvjedočivši tako istinsku solidarnost sa svojim narodom, i to ne samo u brizi za duhovna dobra, već i u organizaciji humanitarne pomoći putem Caritasa. Nakon Domovinskog rata došlo je do velikih promjena. Jedan je datum donio nove izazove: 3. siječnja 2000. Pobjedom lijeve koalicije došlo je do zaoštavanja odnosa između vlasti i Crkve. U kritičkim istupima prema Crkvi nastupalo se 'prosvjetiteljski', u duhu retorike komunističkog vremena, kada se Crkvu htjelo izbaciti iz javne sfere društva, umanjiti njezinu ulogu u promišljanju socijalnih pitanja. Tijekom svih godina službena je Crkva zadržala stav načelne nepristranosti prema svim političkim opcijama, budući da su katolici bili raspršeni u različitim političkim strankama. Na početku trećeg tisućljeća Crkva je pozvana u svom političkom djelovanju staviti naglasak na promicanje temeljnih ljudskih i kršćanskih vrijednosti u cilju zaštite općeg dobra i nacionalnog bogatstva. Pred Crkvom predstoji od-

¹ Usp. MARASOVIĆ ŠPIRO, *Crkva u procesu demokratskih promjena u Hrvatskoj*, u: Bogoslovska smotra 65(1996)3-4, str. 54.-55.

mak od teorije prema praksi, od formalizma prema istinskom socijalnom pastoralu koji će biti sposoban pridonijeti razvoju demokracije u Hrvatskoj te istinskoj preobrazbi javnih institucija u duhu socijalnog nauka Crkve, a osobito snažnijoj prisutnosti kršćana u prostoru civilnog društva. U svemu tome uvelike su pomogli ugovori sa Svetom Stolicom, za koje je Sveti Otac Ivan Pavao II. naglasio kako daju jasan okvir djelovanja Katoličke Crkve u Hrvatskoj, što joj omogućava da na odlučan način obavlja svoje poslanje. Važan datum je i 24. siječnja 1991. kada je uveden vjerona-uk kao izborni predmet u sve osmogodišnje i srednje škole u RH.²

UGOVORI IZMEĐU REPUBLIKE HRVATSKE I SVETE STOLICE

U Predsjedničkim su dvorima u Zagrebu 19. prosinca 1996. godine potpisana tri ugovora

između Svete Stolice i Republike Hrvatske: o pravnim pitanjima, o suradnji na području odgoja i kulture te o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske. Hrvatski je sabor Ugovor o pravnim pitanjima ratificirao 9. veljače 1997., a druga dva 24. siječnja 1997., stupili su na snagu nakon što su u Vatikanu u srijedu 9. travnja 1997. razmijenjeni ratifikacijski instrumenti. Ratificirane je ugovore s hrvatske strane potpisao prvi predsjednik samostalne nezavisne države Hrvatske dr. Franjo Tuđman, a od strane Svete Stolice papa Ivan Pavao II. Nakon što je Hrvatska postala samostalna i neovisna država, Vlada Republike Hrvatske odlučila je urediti odnose sa Svetom Stolicom na dobrobit svojih građana koji su velikom većinom i članovi Katoličke Crkve. Sveta Stolica središnje je i upravno tijelo Katoličke Crkve koja obuhvaća Rimskog prvosvećenika i Rimsku kuriju. Ona zastupa Katoličku Crkvu u pojedinim državama u odnosima s političkim vlastima.

Ugovori Katoličkoj Crkvi jamče pravnu sigurnost tako da se ona može slobodnije posvetiti dušobrižništvu i promaknuću čovjeka i društva, bez bojazni da bi mogla biti izvrgnuta samovolji i hirovima političkih i uopće građanskih vlasti. Ugovor o pravnim pitanjima određuje okvir javnoga djelovanja Katoličke Crkve i njezinih pravnih osoba, te odnosa između Crkve i države. Ovim je ugovorom zajamčeno da su Crkva i Država, svaka u svojem poretku, neovisne i samostalne. Crkva i Država odlučile su surađivati na dobrobit ljudi kojima je usmjerena njihova pomoć. To se odnosi na dušobrižništvo katoličkih vjernika u oružanim snagama i redarstvenim službama, na područje odgoja te na katoličke škole i visoka učilišta, na predavanje vjeronauka, na suradnju u društvenim djelatnostima Crkve, na suradnju na području kulture, itd. Potpisani ugovori spadaju u konkordatsko pravo koje je rezultat posebnog povijesnog isku-

² Usp. DUGALIĆ VLADIMIR, *Politička traganja Crkve u Hrvatskoj (1989.-2007.)*, u: Bogoslovska smotra 77(2007)2, str. 488., 490., 492., 499., 512., 522., 528., 537.

stva Katoličke Crkve u odnosima s državama. Republika Hrvatska je prihvaćanjem ugovora priznala Katoličku Crkvu kao ravnopravnog sugovornika. Ovim ugovorima Republika Hrvatska želi biti otvorena država koja prihvaća načelo supsidijarnosti te omogućuje Katoličkoj Crkvi da svojim djelovanjem pridonosi boljitku čovjeka i društvene zajednice.³

Dana 9. listopada 1998. potpisan je u Zagrebu četvrti ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske, o gospodarskim pitanjima. Hrvatski je državni sabor potvrdio Ugovor 4. prosinca 1998. Hrvatski ugovor o gospodarskim pitanjima ne mijenja dosadašnji način uzdržavanja Katoličke Crkve u RH, nego ga nadopunjuje. Katolička se Crkva uzdržava dobrovoljnim prinosima vjernika. Obje strane pozivaju se »na međunarodno priznata načela o vjerskoj slobodi«. Zajamčeno je pravo Katoličke Crkve da raspolaže vremenitim dobrima. Ovim se ugovorom RH obvezala da će vratiti Crkvi u naravi sva dobra koja je moguće vratiti, te naći odgovarajuću zamjenu za dobra koja nije moguće vratiti i isplaćivati naknadu u naravi za ostalu imovinu. Republika Hrvatska mjesečno će dostavljati iz godišnjeg državnog proračuna iznos koji odgovara dvjema prosječnim bruto plaćama, pomnoženim s brojem župa koje postoje u RH na dan stupanja na snagu ovog Ugovora. Na preporuku dijecezanskog biskupa, državne vlasti svake će godine razmatrati, odobriti i financijski pomagati posebne programe i projekte pravnih osoba Katoličke Crkve, koji su korisni za opće dobro. Još jedan način pomaganja odnosi se na izgradnju novih crkava i crkvenih zgrada, takozvanih pastoralnih središta.⁴ Ovi ugovori

pokazuju otvorenost RH prema Crkvi, potvrđuju njihovu suradnju i međusobno uvažavanje. Ugovori sa Svetom Stolicom svojevrsno su priznanje Hrvatske kao samostalne i neovisne države, što ona i jest.

VJERONAUKE U ŠKOLAMA

Crkva je dio suvremenog svijeta i djeluje u njemu. Taj suvremeni svijet na kojem participira i hrvatsko društvo kao i sama Crkva u Republici Hrvatskoj, jest svijet koji obilježavaju relativizam, liberalizam, sekularizam, scijentizam, individualizam, materijalizam i hedonizam.⁵ U kontekstu obrazovne politike nadahnu-te pragmatičnim američkim kapitalizmom, u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske želi se i konfesionalni vjeronauk u školi podrediti ciljevima građanskog odgoja, odnosno njegovu konfesionalnu različitost postupno zamijeniti jedinstvenim, navodno neutralnim religijskim predmetom koji bi pridonosio boljem upoznavanju svih religija te društvenoj integraciji učenika različitog religijskog i konfesionalnog podrijetla. Promatrajući postmodernu društvo, uočavamo da je ono svakoga dana u potrazi za orijentacijom vrijednosti. Ono što je vrijedilo prije samo tri-deset ili četrdeset godina, danas ima tek povijesnu vrijednost. Zato je uistinu potrebno da Katolička Crkva, kao dio hrvatskoga društva, bude jače, učinkovitije i svakodnevno prisutna u hrvatskome društvu svojim orijentirajućim ponudama, koje i te kako mogu pomoći da se za sve građane i stanovnike Republike Hrvatske nađe smjer cjelovitoga ostvarenja u trećem tisućljeću. Vjeronauk u školi, svojom svrhom i ciljevima, kao ponuda Katoličke Crkve, u Republici Hrvatskoj od 1991. godine ima mogućnost biti jedna od orijentirajućih ponuda za

³ Usp. ETEROVIĆ NIKOLA, *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, u: Crkva u svijetu 32(1997)2, str. 181.-186.

⁴ Usp. ETEROVIĆ NIKOLA, *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima*, u: Crkva u svijetu 34(1999)1, str. 78.-89.

⁵ Usp. ŠIMUNOVIĆ JOSIP, *Vjeronauk u školi između roditeljskih očekivanja, društvenih ciljeva, potreba mladih i crkvenoga služenja čovjeku*, u: Crkva u svijetu 45(2010)4, str. 401.

izgradnju boljega, pravednijega, čovječnijega i suvremenijega hrvatskog društva. Ta se mogućnost ne bi smjela previdjeti u djelovanju Crkve. Iako je katolički vjeronauk izborni predmet koji postaje obvezan za one koji ga odaberu, još uvijek je velik postotak učenica i učenika koji ga pohađaju. Te učenice i učenici koji danas pohađaju nastavu katoličkoga vjeronauka, sutra će preuzimati odgovorne službe i dužnosti u politici, gospodarstvu, kulturi, umjetnosti i crkvenome životu, dakle, u hrvatskome društvu i Crkvi.⁶ Upravo je zato važno da se i njihov glas čuje, a on mora predstavljati glas pravih vrijednosti, glas razuma i istine. Vjeronauk u školi nije samo obrazovni predmet, nego i odgojni. Često se može doživjeti da učenici osjećaju odbojnost prema kršćanskoj tradiciji, ali ne smijemo zbog toga biti obeshrabreni i posustati u usađivanju poruke Objave. Rast u vjeri proces je koji traje cijeli život, dio tog procesa je i vjeronauk u školi. On je jedan od bitnih instrumenata crkvenog naviještanja vjere u društvu.

Nastava vjeronauka pruža djeci i mladima znanje, ali ih i usmjerava i uči kako ta dobivena znanja iskoristiti i ispravno upotrijebiti na dobrobit njih samih, ali i na dobro Crkve i društva u kojem žive. Kao vidljiva djelatnost Crkve, vjeronauk, u korelaciji s ostalim predmetima, služi čovjeku da se razvije u svim svojim dimenzijama. Možda se upravo u suživotu s ostalim predmetima i susreće s različitim odgojno-obrazovnim politikama, društvenim zahtjevima i ciljevima, raznim stavovima roditelja i učenika, ali on mora imati snage i uporosti ostati dionikom društva.⁷

U PROŠLOSTI I DANAS

Veliku je ulogu u promjenama u Crkvi, kako u svim zemljama tako i kod nas, odigrao II. vati-

kanski sabor koji je Crkvu otvorio za pastoralno djelovanje. Crkva je izašla iz geta u kojem ju je držala država. Kako autor Tomislav Ivančić u članku o prihvaćanju Drugoga vatikanskog koncila u Hrvatskoj navodi, prije preokreta do kojeg je došlo nakon Koncila, Crkva se bavila svojim unutarnjim reformama i problemima, a sada se bavi društvenim, općeljudskim, sve je više »Crkva za druge«. Prije je Caritas dobivao od drugih Crkava, sada hrvatska Crkva skuplja od svojih vjernika pomoć za siromašne i progonjene. Prije je naglašavala ministrijalno svećeništvo i poslušnost njemu, sada se bavi laicima i daje im ovlaštenja na raznim područjima Crkve. Prije nije bilo katoličkih društava i slobode laičkog djelovanja, prije Crkva nije smjela kritički javno nastupiti prema državnoj vlasti, nije imala razgranata sredstva društvenog priopćavanja. Prije je Crkva bila neprijatelj, a sada je partner države, znanosti, kulture i društva. Crkva se klerikalizirala jer su samo službenici Crkve smjeli nastupati u ime vjere. Laici su se odijelili od klera jer su morali čuvati podobnost u društvu. Time je raslo anonimno unutarnje kršćanstvo, 'podzemno' i solidarno s Crkvom. Bez laika, u totalitarizmu je teologija postala klerička. Nakon prelaska u demokraciju raste religioznost, ali ne iz uvjerenja, nego zbog nestanka represivnosti i nove političke podobnosti.⁸ Novo je vrijeme – nakon Koncila – vrijeme otvaranja Crkve svijetu i svijeta Crkvi. Iako se Crkva često susreće s klipovima koje joj bacaju pod noge na njezinu zemaljskom putu, ipak ostvaruje svoju zadaću i odolijeva izazovima današnjice, i dalje u Lijepoj našoj odzvanjaju riječi Svetoga pisma. Ponekad se čini kao da se situacija ne mijenja već dvije tisuće godina, ali sve gore navedeno dobar je dokaz suprotnoga. Crkva i dalje ustraje u kušnjama!

⁶ Usp. *Isto*, str. 403.–405.

⁷ Usp. *Isto*, str. 407.–409., 413.

⁸ Usp. IVANČIĆ TOMISLAV, *Prihvaćanje Drugog vatikanskog koncila u Hrvatskoj*, u: »Jeremija, što vidi?«, ur. Aračić Pero, Đakovo, 2001., str. 52

»Fiat voluntas tua« Alojzije Stepinac i Isus Krist

Dvije osobe, rođene u različitim vremenima, prilikama i različitim zemljama. Djetinjstva im potpuna suprotnost, a život tako sličan. Predani svome poslanju i spremni umrijeti za svoj narod i svoju vjeru.

Život

Alojzije Stepinac rođio se u Brezariću 1898., skoro 2000. godina nakon Isusa Krista. Isus, rođen u Betlehemu, u štalici, jer za njih ne bijaše mjesta u svratištu, još u majčinoj utrobi u strahu od neprijatelja. Stepinac je, međutim, rođen u toplom obiteljskom okružju kao deveto dijete obitelji Stepinac, od oca Josipa i majke Barbare. Rastao je kao i sva druga djeca, dane provodio u igri, ne znajući što ga čeka. Mudraci koji su se došli pokloniti Isusu ispričovali su što su čuli o tom djetetu, a Isusova je majka Marija sve te riječi prebirala u svome srcu, znajući poslanje svoga sina još od objave anđela Gabrijela. Stepinčeva majka nije znala što čeka njezina sina, ali je silno željela da bude svećenik. Počela je postiti još dok je bio dijete s nakanom da postane

PIŠE: ANITA LUČIĆ, II. GODINA

svećenik, a kad je postao biskup i dalje je nastavila svoj zavjet, nikada nijednom riječju ne otkrivši svoj naum. Kao dvanaestogodišnjak, Isus je u hramu, domu Oca svojega, sjedio i ispitivao tako da su svi bili zaneseni njegovom mudrošću. U tim godinama Stepinac prelazi u Nadbiskupsko sjemenište na Kapitolu i odlučuje biti svećenik.

Nakon mature Stepinac kreće na bojišta 1. svjetskog rata. Ondje se suočio s raznim teškoćama, borbom sa samim sobom i svojim pozivom. Cijelo vrijeme je na ratištu pokazivao ljudsku i kršćansku dobrotu. Nakon zarobljenstva dolazi kući i izriče svoju glasovitu rečenicu: »Idem bilo kuda, u bilo koje zvanje, samo u bogosloviju ne.« Događanja u ratu toliko su ga pogodila da je odlučio ne biti svećenik. Njegovi su ratni doživljaji bili poput Isusove kušnje u

pustinji. Davao ga je kušao četrdeset dana, ali ga nije slomio. Stepinca je rat možda i slomio, no njegova jaka vjera vratila ga je ponovno na prvotni put, vraća se u bogosloviju.

Pobijedivši đavla u pustinji, Isus započinje svoje djelovanje u Galileji. On ozdravlja, naučava, okuplja učenike oko sebe, hrani gladne, oživljuje mrtve. To bijaše njegovo uspinjane u životu. Stepinac se, međutim, uspinje u svećeničkom pozivu, završava studij u Rimu i stavlja se na raspolaganje zagrebačkom nadbiskupu.

Slavni ulazak u Jeruzalem polako naviješta Isusov kraj, znao je što ga čeka. Međutim, Stepinac, postavši nadbiskupom, preuzima veliku ulogu. To bijaše njegov ulazak u Jeruzalem. Pristaje voditi katolički narod u Hrvatskoj i braniti vjeru pa čak i životom, što ćemo kasnije vidjeti. Blagujući večeru s apostolima, Isus im je rekao: »Da, vi ste sa mnom ustrajali u mojim kušnjama« (Lk 22,28); oni će biti oni koji će nastaviti njegovo započeto djelo, a na Stepincu je bilo iznijeti hrvatsku vjeru na svojim leđima iz tame u svjetlo. Skrbio se za stradalnike tijekom 2. svjetskog rata, pomagao Židovima i Srbima, Slovincima i Romima, ne gledajući nikad na nacionalnost i vjeru. Nastojao je svima pomoći. Ponajviše je bio pravedan u zastupanju slobode hrvatskog naroda i junčan u obrani slobode Crkve. I Krist i Stepinac naviještali su Kraljevstvo nebesko, jedan kao Božji Sin, a drugi kao sluga Božji, i to ih je dovelo do njihova mučeništva.

Suđenje i muka

Dok se molio na Maslinskoj gori, Isusu se ukazao anđeo te ga ohrabrio u iščekivanju uhićenja. S druge strane, Stepinac je morao svesti svoje pastoralne pohode na minimum jer je strahovao za svoj život. No, uhićen je i izveden na optuženičku klupu.

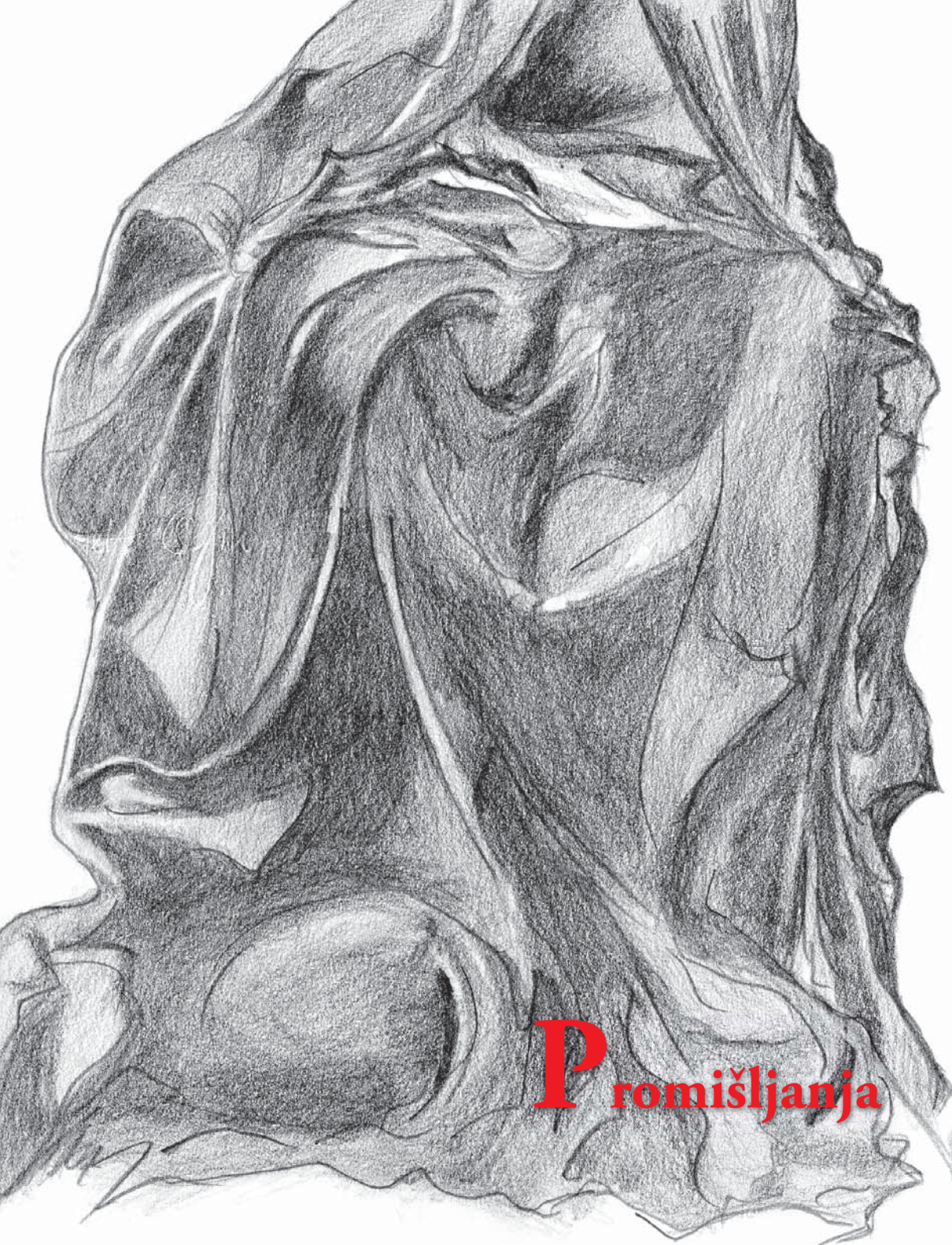
Isus, pred Vijećem, Stepinac pred sudom Komunističke partije. Montirani procesi obojici.

Jedan zavodi narod i brani davati caru porez, tvrdeći da je kralj, a drugi pak s crkvenog položaja radi protudržavne djelatnosti. Obojica na optuženičkim klupama smireni i puni vjere. Poznata je ona Stepinčeva izjava: »Moja savjest je čista.« Pilat osuđuje Isusa na smrt, a sud Stepinca na kaznu lišenja slobode, s prisilnim radom u trajanju od 16 godina te na gubitak političkih i građanskih prava u trajanju od pet godina. Podmukle osude. Isus prolazi kalvariju, a Stepinčeva je osuda samo paravan za smrtnu presudu. Nisu imali snage odmah ga osuditi na smrt, već su ga trovali i uskraćivali mu osnovne ljudske potrebe. Uz obojicu su stajale njihove majke cijeli život, pa i tada, u najtežim trenucima. Nakon zatvora u Lepoglavi nadbiskupa Stepinca prebacili su u kućni pritvor u Krašiću i nastavili s torturom. Iako u zatočeništvu, papa Pio XII. proglašava ga kardinalom što je razbjesnilo Tita pa on prekida sve odnose sa Svetom Stolicom. Stepinac je samo želio biti i ostati sa svojim narodom. Dok je prolazio ulicama s križem na ramenima, Isus je tješio druge, a na mjestu gdje ga razapeše molio je za one koji ga osudiše: »Oče, oprosti im jer ne znaju što čine.«

Obojica spremna na smrt izrekoše svoje posljednje riječi, i jedan i drugi uputiše ih nebeskom Ocu: »Oče u ruke tvoje predajem duh svoj« i »Fiat voluntas tua«.

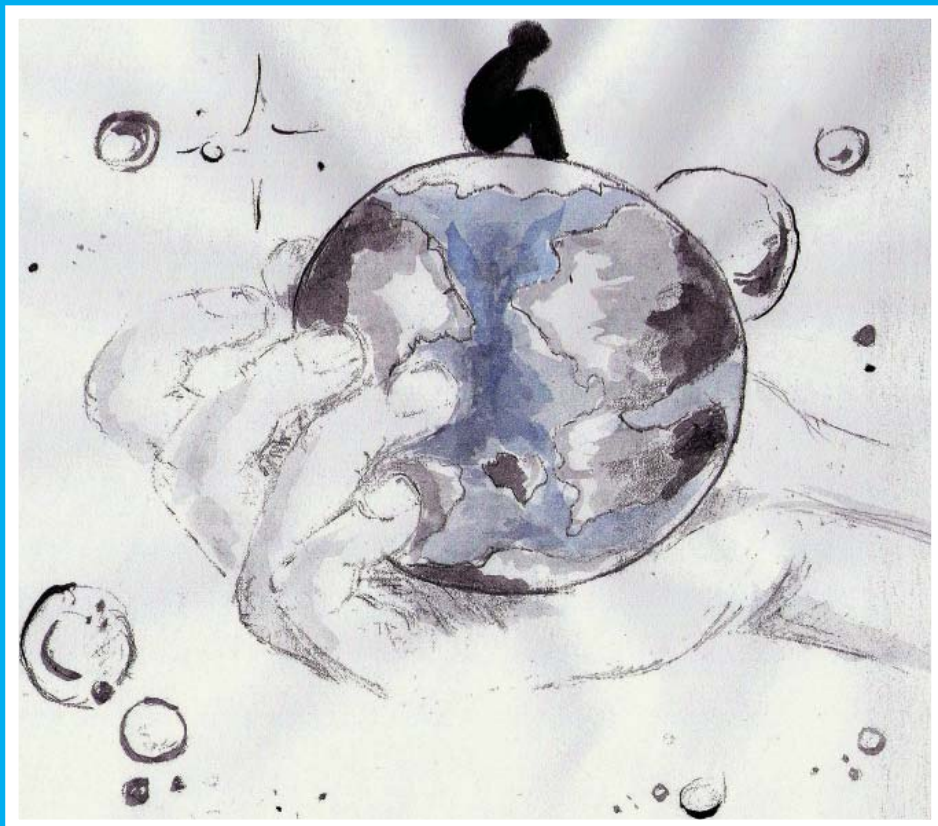
Dva svijetla lika čovječanstva koja su predala svoj život za spas vjere i ljudi. Ni u jednom trenu nisu pokleknuli pred kušnjama, hrabro su ustrajali u svojem pozivu i poslanju. Uvijek dostupni svima: bolesnima, umirućima, mladima, starima i svim potrebitima. Neka nam blaženi Alojzije Stepinac i Isus Krist budu poticaji da uvijek živimo svoju vjeru: »Neka bude onako, kako Bog to hoće!«¹

¹ Podaci iz članka uzeti su iz pripremljenih materijala za natjecanje iz vjeronauka za srednje škole 2010. godine.

Promišljanja

Sajin Gabriela

RAZLOGE TRAŽIM

Bože moj, svaki dan je sve teže ustati,
ali znam i svjestan sam toga da ne smijem odustati.
Postavio sam si ciljeve u životu teške,
ali znam da ih moram ostvariti bez greške.

Mnogo se od mene očekuje i pritisak stvara,
a ja ne želim da se itko razočara.
Svako jutro kad ustanem, ja razloge tražim,
da nastavim dalje i ciljeve ostvarim.

Svake se noći Tebi molim,
da nikada na svom putu duhom ne klonem.
Molitva moja iskrena je i čista,
kad se obraćam Tebi, moje srce kao svjetlost blista.

Patnja i bol neizbježni su na putu mom,
ali zasad se, hvala Bogu, dobro nosim sa svakom.
Ljudi su zli, tu ništa novo nije,
svatko je željan moći i drugima da se smije.

I opet ću svaki dan ponovno ustati,
tražiti nove razloge,
svjestan da nikada ne smijem odustati!

Marko Iličić, V. godina

Piše: IVAN BENAKOVIĆ, IV. godina

Pokušaj promišljanja na temu komunizma

Svoje promišljanje o navedenoj temi započeo bih onako kako i dolikuje – njenim definiranjem. Tako nam Hrvatski enciklopedijski rječnik donosi tri objašnjenja toga pojma. Na prvome mjestu navodi se da je komunizam *projekt besklasnoga društvenoga uređenja u kojem su sredstva za proizvodnju u zajedničkom vlasništvu, a dobra se dijele sukladno potrebama članova društva*. Nadalje, po povijesno-političkom tumačenju to je *politički pokret koji teži uspostavljanju jednopartijske komunističke vlasti revolucionarnim metodama*. I, na koncu, slijedi objašnjenje da je to *državni sustav diktature pod vlašću komunističke partije*.¹ Već na prvi pogled uočljiva je sva mnogovrsnost tumačenja tog pojma. Prva definicija pojma sadrži tvrdnju koja je bila prvotna nakana komunističkoga pokreta. Naime, željelo se da društvo funkcionira na način međusobne raspodjele dobara, kako ne bi dolazilo do velikih klasnih razlika. Sukladno potrebama članova, htjelo im se izlaziti u susret, no povijest nas uči da tomu nije bilo tako. Ovakav državni sustav pretvorio se, uspostavom jednopartijske komunističke vlasti u politički režim. Zajednička podjela dobara, kroz zdravu raspodjelu sredstava na raspolaganju, i nije tako loša ideja vodilja. Međutim, ubrzo su se dobra o kojima je riječ našla u rukama pojedinih grupacija društvenog sustava koje su sebe proglasile, pojednostavljeno rečeno, gospodarima stvarnosti. Takav zaokret mogao je ići samo na štetu pojedinaca, od kojih je po naravi stvari i stvoren jadan druš-

tveni poredak. Jer, uzgred budi rečeno, pojedinac je osnovna gradivna jedinica bilo kojeg društva. Kao individualna supstancija razumske naravi, iako obdaren slobodom i razumom, ipak su mu za cjelovito samoostvarenje potrebne društvene relacije. Tek u društvu, i s društvom, on biva ispunjen; stoga, kad se društvo do te mjere transformira da poništava čovjeka, ne uništava to samo malog čovjeka koji se našao u kolopletu zbivanja, nego ide na štetu i same svoje ontološke biti. Društvo kao takvo jest skupina ljudi za uzajamno promicanje i pomoć radi postizanja ljudskome životu pripadnih ciljeva. Društvo o kojemu je riječ jest nadindividualno, no individua ima vlastitu osobnost, neovisno o njemu.² Ciljevi koje društvo treba ostvariti jesu zajednički, u njemu bi, dakle, trebale sudjelovati sve sastavnice njega samoga, iako svaka po svojoj mogućnosti. I državna uprava, koja je na višem stupnju odgovornosti, ali i niže strukture odgovornosti, na svoj način pridonose cjelovitosti društvenog uređenja. Još kada u cijeli društven sklop uključimo i transcendentalnu dimenziju koja ga također dodiruje, dobivamo uistinu jednu kompaktnu cjelinu. Dolazi, uvriježenim rječnikom do povezivanja svjetovnog i crkvenog, no ne i njihova stapanja. Zato, ukoliko bilo koja sastavnica društvenog uređenja biva dovedena na rub, dolazi do razaranja biti samog društva te smo skloni konstatirati kako ono tada propada. Sve ovo, pretočeno u društveni poredak koji nosi naziv komunizam,

¹ Usp. *Komunizam*, u: *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi Liber, Zagreb, 2002., str. 597.

² Usp. WEILLER R., *Uvod u katolički socijalni nauk. Kratak sustavni prikaz*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 32.

dovodi nas do zaključka da komunizam, takav kakav je bio, nije mogao opstati jer je negirao samu svrhu i poslanje društvene okoline. Pre-naglasivši materijalnost društvene slike, otišao je u krajnje materijalističko i pragmatično poimanje svjetske pojavnosti. To ga je odvučlo u krajnji monizam, bez ikakvih natruha pluralizma društvene stvarnosti. Samo ono materijalno biva proglašeno vrijednim, te dostojnim truda. No, nestašice (problemi opskrbe, radni moral, stanje poljodjelstva, ekološka kriza) u komunističkom planskom gospodarstvu osporile su sva njihova predviđanja i očekivanja.³ Religija, te uopće kontakt s transcendentnim kategorijama, biva tako osuđena na nešto što se, povevši se za Feuerbachovim idejama, prevelo kao projekcija vlastitog uma. Čovjek se religijom samo-otuđuje, reći će ovaj filozof. Bog je tako samo projekcija čovjekove biti u transcendentnu sferu. Čovjek bježi od sebe sama, a to treba prekinuti. To je moguće ukinućem religije veli Feuerbach. Marx, kao jednako važan mislilac koji je utjecao na komunističku svijest, tvrdi da je rad doveo do podjela u društvu, do klasa među ljudima. Radom se stvara kapital koji unosi podjele među ljude. Zagovarati jednakost, tako je jedino vrijedno truda za Marxa. On je to i opisao u svojim djelima *Kommunistische manifest* (1848.) i *Kapital*. Još 1961. iznesena je vizija komunističke budućnosti u programu KPSSA-a na XXII. partijskom zasjedanju: »Komunizam ispunjava povijesnu zadaću koja se sastoji u tome da sve ljude oslobodi socijalne nejednakosti, svakog oblika tlačenja i izrabljivanja i strahota rata; on u svijetu utemeljuje mir, rad, slobodu, jednakost, bratstvo i sreću svih naroda.⁴« No ta tobožnja jednakost u komunističkoj vladavini nije nikada ostvarena. Jer kako inače objasniti krajnji centralizam državnoga upravljanja koji je tako naprasno bio nametnut? Valja reći i to da je komunizam kao takav, novovjeka ideološka struja koja svoje korijene ima i u idejama prosvjetiteljstva (ideja jednakosti), a pret-

povijest dijeli sa socijalizmom. Prema ideji već spomenutog Marxa, ali i Friedricha Engelsa te Lenjina, komunistička ideologija sebe pokazuje kao sveobuhvatan sustav tumačenja svijeta.⁵

Katolička Crkva, koja se našla u žiži zbivanja oko komunizma, nastojala je dići i svoj glas. Čovjek je osnovni put Crkve, te je Crkvi u naravi ponašanja da se zalaže za neotuđivo dostojanstvo ljudske osobe. To dostojanstvo čovjek baštini, jer je stvoren na sliku Božju (usp. Post 1,26). Njegova bogolikost temelj je za govor o čovjekovu dostojanstvu, koje treba biti sačuvano. Štititi Božju sliku, put je i zadaća Crkve. Eklatantni primjer zauzimanja za neotuđivo dostojanstvo ljudske osobe jest blaženi Alojzije Stepinac. Njegov svijetli lik može nam uvijek biti uzor pravilnoga odnošenja prema čovjeku. Iz toga razloga, komunistički sustav, s crkvene točke gledišta, nikako ne možemo proglasiti pozitivnim. No, je li to baš tako jednostavno? U posljednje vrijeme često naviru misli koje nas navode na drugi kolosijek razmišljanja. Komunistička vlast, kako god bila loša, a bila je, stvorila je takvu klimu u društvu da su one osobe koje nisu znale čvrsto stati uza svoja opredjeljenja ubrzo nestajale s pozornice. Danas, kada su gotovo sve društvene aktivnosti dopuštene, dolazimo do svojevrсна paradoksa. Čovjek kao da je izgubio svoj stav s obzirom na tekovine društva. Uklopljen u mišljenje mase kao da polako nestaje onaj istinski glas svjedoka za ideale. Uzмимо samo primjer crkvene stvarnosti. U doba kada je »crvena orijentiranost« bila i jedina, sama Crkva trebala je biti čvrsto vjerodostojna. Čvrsto je i svjedočila istinske vrijednosti. Ne želimo reći da ona to ne čini i danas, no dobiva se dojam kao da danas to nije toliko izraženo. Sve veće prožimanje svjetovnog i crkvenog tjera nas da možda zauzmemo i takav misaoni okvir. Biti svjedok i neprestano tragati za istinom nije bilo jednostavno u doba komunizma. No, biti istinski tražitelj i iščekivatelj dolaska Dana Božjega svima nam je dužnost, kakvo god bilo političko, odnosno društveno okruženje.

³ Usp. *Isto*, str. 96.

⁴ Usp. *Isto*, str. 94.

⁵ Usp. *Isto*, str. 93.-94.

PIŠE: MARIJAN LONČAR, V. GODINA

Kritika balkanskog uma

Prodavač mi je pružio knjigu i objasnio kako mu je to valjda petstoti Balaševićev roman koji je prodao na korzu u Đakovu. Rekao sam mu da je to valjda zbog toga što Đakovčani vole Balaševića. Objasnio mi je da nije do Đakovčana nego do studenata KBF-a. Zanimljivo ... Balašević na KBF-u u Đakovu? Ne on osobno, ali njegove pjesme, romani i razmišljanja zasigurno.

Senzibilitet jedne »lalinske« duše koja reagira na nepravdu i težak položaj običnog čovjeka krase našega junaka, ali i pravog studenta Teologije i zato nam je blizak. Iako će mnogi neupućeni reći da se danas student Teologije ne razlikuje mnogo od svojih kolega s drugih fakulteta, razlika postoji i uvijek će postojati, jer kad je ne bude vjerojatno neće biti ni Teologije. Balaševićeva razmišljanja i pjesme gode umu, duhu i mentalitetu studenta Teologije već generacijama. Mislim da nema studenta Teologije koji barem na trenutak nije došao u dodir s nekim njegovim razmišljanjem, nalletio na staru kasetu s njegovim pjesmama u polici svoga cimera ili čuo ponekog profesora s Teologije kako u svakodnevnim životnim situacijama citira tog nenapadnog »panonskog mornara« ... Balašević je »lala« iz panonske nizine, mi Slavonci smo bećari iz slavonske ravnice ... Bećar ili lala, kao krompir ili krumpir, mentalitet je isti, iako je jezik malo drugačiji. Balašević je jugonostalgicar, i to ne krije. No u tome nema ništa loše. On žali za »bratstvom i jedinstvom«, ali ne u primitivnom frazeološkom i ideološkom smislu, nego za pukim osjećajem pripadnosti nečemu većemu od nacije pogubljene ueonima prošlosti. Pa čiji djed ili otac nije prepričavao priče iz »armije«, kada je vojnik bio vojnik, kada je služio vojni rok s Makedoncima, Srbima, Albancima i Slovencima negdje u Kikindi, Pančevu ili Somboru? Oduvijek su se naši stari smijali Albančevom »lj«, i Ciginom drndavom »tamiću« ... Što je

loše u tome? Danas bi odmah skočili pravobranitelji i govorili o rasizmu i takvim stvarima. Reći će Balašević da danas Cigo nije Cigo nego Rom, ali živi lošije nego kad je bio Cigo ... Bratstvo i jedinstvo zanimljive su ideje i imale su potencijal, ali potencijal je bio ostvariv tek kroz kršćanska načela »communia«, a balkanskom umu je dosta bilo kakvih »ujedinjavanja«. Način na koji je »bratstvo i jedinstvo« funkcioniralo u Jugoslaviji Balaševiću je odbojan i nimalo blizak. Stara izreka kaže da je onaj koji je nezadovoljan sadašnjošću zagledan u prošlost. Balašević upravo tu činjenicu ismijava okrivljujući balkanski um za to. Kako ekonomska kriza raste, i u Lijepoj našoj se mogu sve češće čuti rečenice koje su nekada izgovarale samo »zavedene partijske glave«. Ali nema natrag ... Plakanje za »egipatskim loncima« je beskorisno i jedno, ali razumljivo. Usput rečeno, nedavno se dogodilo nešto paradoksalno u vremenu »jugonostalgicarstva«, kada je profesor s Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu uvrijeđeno napustio tribinu održanu u Vinkovcima u trenutku govora o ukupnijivanju malih slavonskih parcela u veće cjeline radi bolje konkurentnosti na nadolazećem europskom tržištu. Kada je profesor spomenuo »dijeljenje i udruživanje«, nekoliko slavonskih ratara energično je, i u isti glas, povikalo: »Komunjaro!« Profesor je odstupio s katedre ne rekavši ni riječi. Kasnije sam doznao da je gost predavač na Poljoprivrednoj akademiji negdje u Njemačkoj. U Njemačkoj je stručnjak, a u

Slavoniji »komunjara«. Zbogom, profesore, i navratite opet ponekad na Balkan! Postaje očito za kojim se segmentom Jugoslavije žali. Onim u kojemu se netko drugi brine za nas, i tu nam je »Juga« bila dobra. Balašević kaže da Europa može k nama doći ali Balkan, to golemo stijenje, ostaje u nama. To postaje jasnije kada pogledamo činjenicu da samo dvadeset godina nakon Drugoga svjetskoga rata Amerika, Japan i Njemačka postaju najpovezanije u smislu ekonomske suradnje. A na brdovitom Balkanu šezdeset godina kasnije u udžbenicima povijesti i dalje pišu čudne i nejasne stvari. Sa svakim novim izdanjem udžbenika piše se, očito, i »nova« povijest. Dvadeset godina nakon Domovinskoga rata saznajemo da je to zapravo bio »građanski rat« i da nije sigurno tko je koga prvi napao ... O pomirenju i oprost govori se samo na skupovima i paradnim susretima predsjednika, a u glavama i dušama običnih ljudi muk, ogorčenost i zbunjenost ... S pravom će netko reći da je naša situacija drugačija zbog stoljeća represije od strane drugih zemalja i da ne možemo biti nikada poput Amerikanaca i Japanaca jer se kod nas i ne zna tko je pobjednik. I ne možemo, ali ne zbog stoljeća represije, nego zbog balkanskog uma koji ne vidi dalje od prošlosti. Uz dužno poštovanje prema stradalima, jer žrtve za žrtve i stoljeće kasnije, ali čemu stvaranje netrpeljivosti među mladim generacijama na osnovu rata od prije šezdeset godina? Što onaj mladić od devetnaest godina na koncertu popularnog pjevača zapravo zna o ustašama, partizanima i domobranima? Vjerojatno ništa. Pa ipak će rado staviti »u« na svoju kapu. Balkanski um ... Taj mladić je vjerojatno nezaposlen, ali je zato pjevač zgrnuo silan novac na balkanskom jalu.

Balašević u svojem romanu »Tri posleratna druga« donosi dugu paletu likova iz naše svakodnevice. Od zadrtnih »Partijaša« i malograđana kojima je bitno samo pokazati susjedima »da se ima« iako grcaju u dugovima, do normalnih ljudi koji se ne snalaze najbolje u svijetu pore-

mećenih vrijednosti, nacionalističkih parola i čudnom ozračju koje je vladalo na Balkanu krajem osamdesetih. Ono što Balaševića smeta jest taj nepremostivi slavenski mentalitet koji uporno veliča prošlost, bježi od sadašnjosti, i ne mari za budućnost. S jedne strane, priče o slavnom »kraljeviću Marku«, s druge strane, slavan narod, još slavnije prošlosti, »od stoljeća sedmog«, a oba naroda u sadašnjosti, na statističkim ljestvicama ekonomije, nataliteta i međunarodnog rejtinga, obilaze zemlje poput Bugarske, Rumunjske, Albanije ... Pola milijuna nezaposlenih, uništeno gospodarstvo, korupcija, moral na niskim granama i vječna »jugo-nostalgija«. Hrvatskom od 1990. godine upravljaju Hrvati, i sada se postavlja pitanje koga okriviti za ovu situaciju u kojoj je Hrvatska trenutno? A naviknuli smo imati »dežurnog krivca« ...

Javlja se razočaranje jer više nema »vanjskog i unutarnjeg« neprijatelja kojeg će se okriviti za bijedu. Nema skupih parada u čast Predsjednika koje su potrošile milijarde ili pohlepnog čelništva glavnog grada susjedne nam države koji nam je pokrao novac i budućnost. Ostali smo sami sa svojim balkanskim mentalitetom koji, kada je teško, podmeće priče o slavnoj prošlosti da nas odvrti od realnosti.

Balašević kroz pjesmu i satiru progovara o situacijama kroz koje smo prolazili i proročki predviđa što nas tek čeka. Ne postoji tu ogorčenost ili ljutnja na nekoga ili nešto, nego podsmijeh mentalitetu koji ne želi učiti na vlastitim greškama. U njegovim pjesmama i govorima zrcali se razmišljanje običnog čovjeka koji na situaciju ne može puno utjecati, ali osjeća kada nešto nije u redu i mora to reći. I zato nam je drag. On koristi iskren i jednostavan govor kojim kritizira ono što je loše u našim narodima, a ipak je tu, prisutno, i ne želi nestati. Reći će netko od naših starih: »Takvi smo i tu nema pomoći ...«, odgovorit će mu Balašević: »Ma znam, ali moram kaz'ti, ili kaz'ti il' propasti ...«

Piše: DRAGANA Ilišin, II. godina

Važnost praštanja u našem životu

Oprostiti nije lako. Nije dosta to ni htjeti. Opraštanje je umijeće. Tajna tog umijeća jest u tome da se opraštanje ne može svesti na čin volje ili na moralnu dužnost jer ono je rezultat procesa koji uključuje sve dimenzije ljudskog postojanja. Znati oprostiti znači osloboditi se mračnog nemira što ga nosi zlopamćenje i učiniti opraštenje izvorom i sredstvom psihološkoga i duhovnoga rasta.

Nitko nije zaštićen od rana koje nastaju zbog frustracija, briga, izdaja, itd. Mnogobrojne teškoće življenja susrećemo posvuda: sukobi među bračnim drugovima, u obitelji, među prijateljima, susjedima, plemenima ili narodima. Svi u nekim trenucima trebaju oprostiti da bi se ponovno uspostavio mir i da bi se nastavilo živjeti zajedno. Pokušajmo zamisliti što bi bio svijet bez opraštanja? Koliko bi teške bile posljedice toga? Ljudi bi bili osuđeni na četiri izbora: zadržati u sebi podnesenu nepravdu, živjeti s negativnim osjećajem, ostati prikovani za prošlost, osvetiti se.

Kada je čovjek pogođen u svom fizičkom, moralnom ili duhovnom integritetu, nešto se važno u njemu događa. Jedan je dio njegova bića dirnut te on postaje sklon oponašanju svoga uvreditelja. Oponašanjem teži i sebe pokazati zlim, ne samo u odnosu prema uvreditelju, nego i prema sebi te drugima. Oponašati svoga napadača, u psihologiji je dobro poznati obrambeni mehanizam, kad se žrtva instinktom preživljavanja poistovjećuje sa svojim mučiteljem. To nije dobro jer postoji opasnost da se prirodne sklonosti neprijateljstvu i vladanju nad drugima prenose s koljena na koljeno, u obiteljima i

kulturama. Samo opraštanje može prekinuti te lančane reakcije, zaustaviti učestale čine osvete, preobražavajući ih u čine koji obnavljaju život.

Mnogi ljudi trpe zbog toga što žive s trajnim bolnim sjećanjem. Uzmimo slučaj rastavljenih osoba. Novija istraživanja o dugotrajnim učincima rastave pokazala su da velik broj rastavljenih, osobito žena, nastavlja nositi mnoga bolna sjećanja na svoga bivšega bračnoga druga čak i petnaest godina nakon rastave. Bolno sjećanje osim što uzrokuje stres ima i drugih štetnih učinaka, primjerice pojavu mnogih psihopatskih bolesti. Stres prouzročen bolnim sjećanjem može utjecati na imunološki sustav. Dr. Carl Simonton u svojoj knjizi »Kako da opet ozdraviš« posvećuje cijelo poglavlje tome da pokaže kako opraštanje ostaje jedino sredstvo za nadvladavanje zlopamćenja. Osoba koja ne želi ili ne može oprostiti teško uspijeva živjeti sadašnji trenutak. Ona se uporno vezuje za prošlost i samim se time osuđuje na zapostavljanje svoje sadašnjosti te na zakočenje svoje budućnosti.

Što je s osvetom? Istina je da vidjeti uvreditelja poniženoga i izloženog patnji pribavlja osvetniku užitak, povrijeđenomu daje osjećaj da više nije sam u nesreći. Ali po koju cijenu? To je samo kratka zadovoljština, bez istinskog razvijanja i stvaralaštva na razini odnosa. Ona cilja na uspostavljanje jednakosti zasnovane na međusobno zadanoj patnji. Instinkt osvete čini slijepim onoga koji mu popusti. Uvreditelj i uvrijeđeni upuštaju se u penjanje bez kraja, gdje postaje sve teže i teže suditi jednakost udaraca. Dovoljno je zamisliti samo klasičan primjer krv-

nih osveta gdje se ubojstva nedužnih nastavljaju od pokoljenja do pokoljenja. Samo opraštanje može prekinuti pakleni krug osvete i stvoriti nove obrasce ljudskih odnosa. Zadovoljština koju donosi osveta vrlo je kratkotrajna. Ona širi krugove nasilja koje je teško prekinuti. S druge strane, ne treba vjerovati da sama odluka neosvećivanja čini po sebi oprostjenje. Ipak, ona ostaje prvi važan i odlučan korak da se iziđe na put praštanja.

Kako oprostiti?

Jean Monbourquette u svojoj knjizi »Kako oprostiti« navodi nekoliko etapa koje su značajne u opraštanju. Prije nego odlučimo oprostiti nekome, trebamo odlučiti ne osvetiti se osobi koja nas je povrijedila te zaustaviti napadačke čine. Ako odlučimo kazniti nekoga iz užitka da mu se osvetimo, u nama će se roditi dubok osjećaj krivnje. Osjećat ćemo se krivim ako se služimo patnjom drugoga da umanjimo svoje vlastito poniženje. Nakon toga bismo trebali priznati svoju povrijeđenost i svoje siromaštvo, jer nikad nećemo moći oprostiti nekome ako ustrajemo u nijekanju da smo bili povrijeđeni i ranjeni te da je istovremeno naše nutarnje siromaštvo ogoljeno. Da bi nam bilo lakše, trebamo s nekim podijeliti svoju povrijeđenost, kako bismo otklonili osjećaj da jedini na svijetu nosimo taj teret. Nakon toga bi trebalo uslijediti žalovanje te opraštanje samome sebi jer svi naponi koje uložimo u to da oprostimo drugome uništiti će se mržnjom koju nosimo prema sebi. Prvo je potrebno oprostiti samome sebi, a onda drugima. Trebali bismo shvatiti svoga uvreditelja, a to uključuje i da ga prestanemo koriti. Ako se suzdržimo u osuđivanju drugoga, imat ćemo više izgleda da imamo objektivniji pogled o sebi te tako i objektivniji pogled o svome uvreditelju. Nije li to Isusova poruka kada kaže u obliku slike: »Što gledaš trun u oku brata svojega, a brvna u oku svome ne opažaš« (Mt 7, 3). Osuđivanje svoga uvreditelja prelazi na neki način u osudu sebe samoga. Velik dio onoga što ne odobravamo u drugima, često je dio nas samih, ali mi to

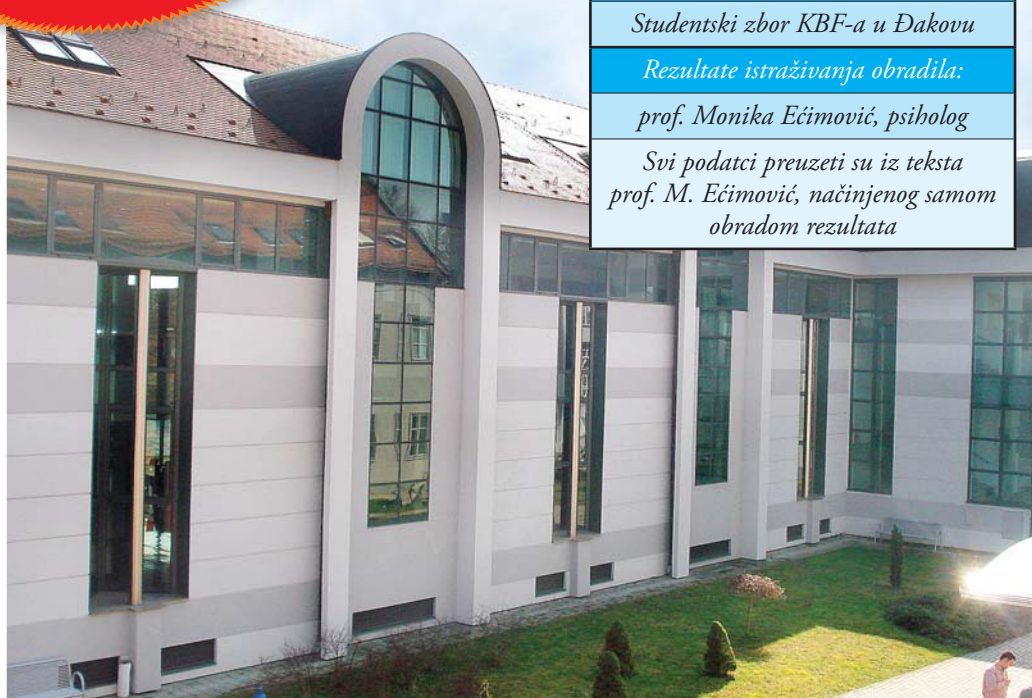
odbijamo priznati. Trebamo upoznati sebe kao onoga koji je dostojan opraštanja i kojemu je već oprošteno. Ako spoznamo da je i nama bilo oprošteno u prošlosti, tada ćemo i mi moći lakše oprostiti drugome. Trebamo se otvoriti milosti opraštanja. Tu odgovaramo Isusovu pozivu: »Budite milosrdni kao što je Otac vaš milosrdan« (Lk 6, 36). Tu ne želimo oponašati Boga pouzdajući se u svoje sile, već se samo želimo oraspoložiti za primanje njegova života, izvora ljubavi i praštanja. U zadnjoj etapi trebamo odlučiti okončati odnos ili ga obnoviti. Opraštanje ne znači uvijek i pomirenje, ali je pomirenje poželjan nastavak opraštanja.

Zaključak

Praštanje je pravedno, pruža mogućnost pomirbi; umjesto zajedničke smrti, ono nudi zajednički život. Praštanje je jedini način da budemo poštjeni prema sebi. Obračun je gubitnikova igra. To je krajnje razočaranje jer nas prepušta još većoj boli od one koja nam je najprije nanesena. Jedini način da izliječimo bol koja sama nikako ne prolazi jest taj da oprostimo osobi koja nas je povrijedila te tako zaustavimo ponavljanje boli. Praštanje je sloboda jer jedino slobodni ljudi mogu izabrati ponovni početak s nekim tko ih je povrijedio. Ljubav je moć skrivena u praštanju, ona prašta, ali samo zato što je moćna. Ako sebe iskreno volimo, iskreno ćemo se i cijeniti, a upravo nas naše samopoštovanje dovodi u situacije u kojima smo pozvani praštati. Kad nam ljubav vraća samopoštovanje, a mi odbijamo dalje trpjeti, odlučujemo se na opraštanje. Opraštajući zapravo liječimo sebe i druge, popravljamo sebe i društvo. Kad praštamo, stvaramo zdravu budućnost, mijenjajući prošlost koja nije bila ni na što drugo osuđena nego na bolest i smrt.¹

¹ Članak je temeljen na knjizi: MONBOURQUETTE J., *Kako oprostiti – oprostiti da se ozdravi, ozdraviti da se oprost*, prir. Bašić P., Provincija franjevac trećoredaca, Zagreb, 2010.

ISTRAŽIVANJE

*Istraživanje proveo:**Studentski zbor KBF-a u Đakovu**Rezultate istraživanja obradila:**prof. Monika Ećimović, psiholog**Svi podatci preuzeti su iz teksta
prof. M. Ećimović, načinjenog samom
obradom rezultata*

MIŠLJENJE STUDENATA O KVALITETI STUDIRANJA NA KATOLIČKOM BOGOSLOVNOM FAKULTETU U ĐAKOVU

Uredio: Krešimir Šaf, IV. godina

UVOD

Istraživanja kvalitete studiranja te akademskog postignuća već dugi niz godina zaokupljaju pažnju psihologa, sociologa, nastavnika, roditelja i studenata. Dugogodišnje proučavanje ovog područja rezultiralo je pronalaženjem čimbenika koji pospješuju ili umanjuju akademski uspjeh pojedinaca. Čimbenici koji pridonose napretku su npr. samouvjerenost, kompetentnost, optimizam i realno gledanje na stvarnost, emocionalna stabilnost, prihvaćanje radnih zahtjeva, i dr. Nasuprot tome, čimbenici zaslužni za akademski neuspjeh su npr. nedostatak

povjerenja u vlastite sposobnosti, emocionalna nestabilnost, odbijanje radnih zahtjeva, ovisnost o nastavnicima, i dr. Ovdje bismo, kao važan čimbenik, mogli navesti i učenje te okolinu u kojoj se učenje odvija. Student ima mnogo veću slobodu nego učenik, mora sam preuzeti odgovornost za vlastito učenje te sam sebi stvoriti adekvatnu okolinu za taj proces. Usvajanje odgovarajućih pristupa i strategija učenja na nižim stupnjevima školovanja (osnovna, srednja škola) preduvjet je za uspješno učenje na fakultetskom nivou.

Motivacija je onaj čimbenik koji vodi uspjehu pri usvajanju određenog gradiva. To je stanje usmjerenosti ka postizanju nekog cilja. Najvažniji čimbenici motiviranosti su opredjeljenje za učenje, interes za gradivo, težnja za postignućem, uspjeh i neuspjeh u učenju, nagrade i kazne, i dr.

Stoga smo i mi, članovi studentskog zbora, u suradnji s pojedinim studentima te profesorima na KBF-u u Đakovu, proveli ovo istraživanje kako bismo prikupili mišljenje naših studenata o navedenoj temi. Pravi cilj nam je sakupiti mišljenja kako bismo mogli unaprijediti kvalitetu studiranja na našem fakultetu. Istraživanje se provodilo anketiranjem studenata svih studijskih godina (od 1. do 5.). Anketom smo pokušali odgovoriti na određena pitanja: kako studenti ocjenjuju rad profesora, poteškoće i probleme s kojima se susreću tijekom studiranja, kako studenti ocjenjuju vlastiti doprinos na studiju i u izvannastavnim aktivnostima, koliko su kompetentni za rad u društvenoj zajednici i dr.

U ovom istraživanju sudjelovalo je 187 ispitanika, od toga 88 (47,1%) mladića i 99 (52,9%) djevojaka. S obzirom na dob, sudjelovao je 41 (21,9%) ispitanik 1. godine studija, 45 (24,1%) 2. godine studija, 29 (15,5%) 3. godine studija, 42 (22,5%) 4. godine studija i 30 (16%) 5. godine studija. U vrijeme pro-

vođena istraživanja na Fakultetu je studiralo ukupno 224 studenta, što govori da je anketa ispunilo čak 84% studenata. Istraživanje je provedeno u lipnju 2011. godine u prostorijama KBF-a u Đakovu.

Mjerni instrument koji se koristio pri ovom istraživanju je evaluacijski upitnik koji je plod rada skupine studenata (Irene Barić, Margarete Gregić, Valentine Sudić, Matije Akšamovića, Nikole Neretljaka, Krešimira Šafa), uz profesionalnu pomoć psihologinje prof. Monike Ećimović koja je pitanja (tvrdnje) doradila i rasporedila u određena područja.

Upitnik se sastoji od 15 subskala, a čine ga 84 tvrdnje koje se odnose na aspekte važne za kvalitetu studiranja. Studentska procjena studiranja mjerila se pomoću 84 čestice Likterova tipa u rasponu od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem). Na kraju upitnika ostavljen je prostor za komentare i prijedloge, tzv. *Moj kutak-Još bih želio/željela dodati*. Vrijeme rješavanja upitnika bilo je neograničeno, a istraživanje anonimno, uz napomenu da će rezultati istraživanja biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe. Sva mjerenja napravljena su na predavanju, a prosječno trajanje ispitivanja iznosilo je 20 minuta.

ANALIZA REZULTATA

Polazeći od ekološkog modela *osobe u okruženju*, čimbenike (ne)uspješnog studiranja sagledali smo kroz interakciju tri skupine čimbenika – obilježja organizacije studija u cjelini, obilježja nastavnika i obilježja studenata. Potrebno je naglasiti da su korištene skale od 1-5, gdje veći rezultat ukazuje na veći stupanj zadovoljstva i slaganja tj. nezadovoljstva i neslaganja.

Količina gradiva

Želju za nastavkom obrazovanja i nakon završetka fakulteta izrazilo je 47% studenata (pos-

rdiplomski). Da filozofske kolegije studenti smatraju važnima za teologa, potvrđuje 46% sudionika, čemu se priključuje 35% sudionika koji smatraju da se treba više baviti moralnom teologijom. S tvrdnjom da količina novih sadržaja treba biti manja slaže se 27,3 % studenata dok 20% njih stigne čitati i čak izvanteološku znanstvenu literaturu.

Primjenjivost gradiva

Ukupno 22% studenata osjeća razvijeno samopouzdanje i kompetentnost koja se razvila tijekom studija, a njih 42% misli da će im stečena znanja i vještine pomoći na budućem radnom mjestu. Da su stečena znanja i vještine već sad iznimna pomoć pri interakciji s drugim osobama, tvrdi 36% studenata, dok samo 20% studenata tvrdi da bi određene vjerske nejasnoće mogli pojasniti drugim osobama; 46% studenata ne smatra da je nauk Crkve konzervativan, a samo 27% studenata smatra da Crkva ide ukorak s vremenom, dok se s istom tvrdnjom djelomično slaže 41% ispitanika.

Literatura

Čak 47% studenata je izrazilo zadovoljstvo opremljenošću fakultetske knjižnice. Tome možemo dodati da 32% studenata tvrdi kako je do materijala za pripremu predavanja i seminara vrlo lako doći. Prilično niži, čak i poražavajući rezultati, vezani su za posjet knjižnici i posjedovanju određenih teoloških priručnika i knjiga. Uz činjenicu da samo 9% studenata svakodnevno odlazi u knjižnicu, 13% njih posjeduje sve nabrojane knjige i priručnike u upitniku (Biblija, KKC, CIC, DH, Dokumenti II. vatikanskog koncila, Zaključci II. biskupijske sinode, Dokumenti socijalnog nauka Crkve).

Organizacija boravka

U Đakovo svakodnevno putuje 23% studenata, a 18% studenata (ukupno 34) boravilo

bi u studentskom domu kada bi bio izgrađen (gledajući na trenutno stanje stvari navedeni postotak se povećao za otprilike 12-14%). Kako je dom sastavni dio malog »kampus« pri KBF-u, nadamo se da će se iduća statistika poboljšati. Naime, 39% studenata tvrdi da ne izostaje, dok 27% povremeno izostaje s predavanja. Da su mir, tišina i ugodno ozračje za studiranje nekim studentima strani, govori i činjenica da 23% studenata više vremena provode u restoranu »Croatia Turist« nego u knjižnici. Možda je to jedan novi način evangelizacije ili je raspravljanje o fakultetskim temama zaista plodnije uz kavicu nego uz određenu stručnu literaturu.

Stil uspješnog vođenja i ocjenjivanja

Studenti su uglavnom zadovoljni stilom vođenja predavanja; 17% studenata zadovoljno je stilom predavanja profesora na Fakultetu, 34% djelomično, a samo 7% je nezadovoljno. Razinom objektivnosti pri ocjenjivanju zadovoljno je 55% studenata dok 9% izražava svoje nezadovoljstvo; 36% njih smatra da su određeni studenti u povlaštenom položaju (pojašnjenje ove tvrdnje može se naći u dijelu *Moj kutak*, gdje su pojedinci napisali: *Povlaštenih studenata ne bi trebalo biti. Studenti laici nisu konkurencija klericima*). Za podržavajući odnos profesora prema studentima potvrdno je odgovorilo 19% studenata, 42% djelomično se s tim slaže te, vezano uz ovu tvrdnju, 21% studenata tvrdi da ih stil vođenja motivira za praćenje predavanja te zahvaljujući dobrom stilu vođenja 50% studenata lakše usvaja gradivo.

Profesori

Što se tiče znanja profesora, studenti imaju vrlo visoko mišljenje o svojim profesorima. Čak 47% studenata iznenađeno je količinom znanja njihovih profesora; 30% ih misli da su profesori sa svojim znanjem vrlo dobri predavači, 26% da samo veliko znanje nije presudno

za dobro predavanje. Studenti 4. godine studija izražavaju najveću razliku između znanja profesora i dobrog predavača.

Atmosfera i komunikacija kao čimbenik kvalitetnog studiranja

Profesori tijekom predavanja osiguravaju pravo na aktivno i ravnopravno sudjelovanje i prihvaćenost u grupi, kaže 30% studenata. Za 21% njih atmosfera tijekom predavanja je vrlo ugodna. Da dobra atmosfera potiče na prihvaćanje i razumijevanje reklo je 60% ispitanika, a čak 80% da stvaranju ugodnog ozračja pridonosi duhovitost i humor profesora. Kvaliteti i uspješnosti studiranja može se pridonijeti tako da se više pozornosti posveti svakom studentu, da ga se promatra i uočavaju problemi koje treba riješiti.

Komunikacija

Kad je riječ o ophođenju prema studentima, studenti su zadovoljni razinom poštovanja koje profesori pokazuju prema njima. Čak 78% je zadovoljno ili djelomično zadovoljno ovom tvrdnjom; 45% studenata smatra da je većina profesora otvorena za suradnju i komunikaciju. Stoga i ne čudi da je 48% studenata spremno postaviti pitanje profesoru kada im nešto nije jasno; 72% studenata misli da u komunikaciji izražavaju poštovanje prema svojim profesorima. Komunikacija je važan čimbenik u uspješnosti studiranja, kako ona na relaciji student-profesor, tako i ona na relaciji roditelj-student. Tako je 72% studenata imalo potporu roditelja pri izboru studija, da bi se taj postotak povećao na 83% samim upisom na fakultet.

Doprinos studenata na studiju

Unatoč dobroj komunikaciji te uvjetima za rad i studij, doprinos studenata na studiju je prilično slab. Tek 25% ispitanika sudjeluje na znanstvenim simpozijima, tribinama i semi-

narima, a samo 10% ih piše radove za *Teofil*. Ohrabruje činjenica da se u svijesti studenata ipak krije nešto drugo. Naime, 75% studenata se slaže ili djelomično slaže sa tvrdnjom da mogu više pridonijeti na studiju svojim aktivnostima. Uz to, čak 29% ispitanika smatra se odgovornim studentima.

Izvanastavne aktivnosti

Ukupno 24% studenata aktivno je u izvanastavnim aktivnostima. Njih 18% sudjelovalo je na *Večeri stvaralaštva*, 58% ih svake godine ide na hodočašće u Dragotin, na misama za studente koje su se održavale utorkom sudjelovalo je 17% studenata, u akciji *Andeo* ili *Tajni prijatelj* sudjelovalo je 80% studenata, čestitke je pravilo 39% ispitanika. Pri organiziranju raznih susreta za mlade sudjeluje 23% ispitanika, dok 59% aktivno sudjeluje na svetim misama. Kada bi se organizirala višednevna duhovna obnova, prijavilo bi se oko 60% studenata. Da su određeni studenti aktivni i izvan Fakulteta, govori i broj od 44,4%. Stipendiju prima 36% studenata dok 8,6% radi preko student servisa.

Doprinos studenata u župnoj zajednici

Tek 14,4% studenata aktivni su članovi Župnih pastoralnih vijeća dok u radu župnih ekonomskih vijeća sudjeluje 13% studenata. Na svetim misama ispitanici radije bivaju u svojim župama nego negdje drugdje (63%). Iako ne sudjeluju često u svojim župama na svetim misama, čak 72% ispitanika je u dobrim odnosima s vlastitim župnikom.

Očekivanja

Da Fakultet pruža kvalitetnu ponudu izvanastavnih aktivnosti, smatra 17,6% studenata a 26% ispitanika misli da događanja pomažu u duhovnoj izgradnji. No, glede pitanja buduće pripreme za rad mišljenja su prilično podijeljena. Samo 19% studenata smatra da su studen-

ti pripremljeni za budući rad dok se 35% tek djelomično s tim slaže. Nevezano za rad, 40% studenata misli da su sposobni ostvariti svoje poslanje i zvanje teologa u društvu; 42,2% studenata želi raditi u školi, dok se 10% ne vidi u prosvjeti.

Samoprocjena duhovnosti

Po ponašanju 39% ispitanika drugi mogu zaključiti da su studenti KBF-a; moralno ispravno živi 43% ispitanika, dok čak 57% studenata pazi na svoj rječnik i izražavanje. Svakodnevno na svetu misu ide 31% studenata, a nedjeljom (iako visok postotak, ipak je u jednu ruku i poražavajući) 88%. Na misama se 37% ispitanika svaki put pričešćuje. Kad je u pitanju molitva onda 74% studenata prakticira svakodnevnu molitvu. Zapovijedane blagdane i svetkovine poštuje 83,4% studenta, a autentičnim se katolikom smatra 54,5% studenata.

Samoprocjena asertivnosti

Asertivnost je vještina koja omogućuje da se izborimo za svoja prava, osiguravajući da se naše mišljenje i osjećaji uzmu u obzir, a da se pritom ne narušavaju prava drugih. Elementi takva ponašanja su isticanje *ponašanja* koje nas smeta, objašnjavanje *razloga* zbog kojih nas smeta i izražavanje naših *zahtjeva*.

Na temelju toga, vezano za istraživanje među studentima, njih 16% u stresnim situacijama ostaje staloženo i mirno. Kada se pak drugi svađaju, 24% ispitanika može bez poteškoća izraziti na čijoj je strani; 49% studenata će izraziti nezadovoljstvo ako ih netko zadirkuje, 74% poštuje druge osobe, a 50% studenata smatra da se znaju zauzeti za sebe. Na samom kraju postavljena je ispitanicima teza o ovom ispitivanju, na što su dali pozitivan odgovor – 77% sudionika misli da je dobro što se ispituju mišljenja studenata o kvaliteti studiranja na KBF-u.

Moj kutak-još bih želio/željela dodati

Ukupno 57 studenata (30%) u ovom je dije-lu ostavilo svoj komentar, prijedlog, opasku ili nešto drugo. *Pohvale za istraživanje; Stroži kriteriji kod upisa na faks; Povećati kompetentnost za rad u prosvjeti; Mogućnost učenja još jednog stranog jezika; Potrebna nam je duhovna obnova*, su samo neki od komentara koji se mogu naći u ovom području istraživanja.

Zaključak

Ovo istraživanje prikaz je raznovrsnih razmišljanja kako o pojedinim aspektima studiranja na KBF-u u Đakovu, tako i o izvanstudentskim i izvanakadems-kim događanjima i aktivnostima ispitanika. Kroz desetke teza studenti – ispitanici mogli su izraziti svoje mišljenje, zadovoljstvo ili negodovanja vezana za njihov studij. Ovaj način ispitivanja može biti i problematičan zbog samog načina ispitivanja. Ispitanici ponekad mogu biti i neobjektivni i skloni neprepoznavanju svojih vlastitih ponašanja.

Cilj ispitivanja bio je doznati mišljenje studenata o kvaliteti studiranja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. Studenti na Fakultetu imaju na raspolaganju širok spektar literature, uvjeti za bolje studiranje su međusobna komunikacija između profesora i studenata, motivirani profesori koji motiviranost prenesu na studente, povezivanje teorijskog sadržaja sa praktičnim, otvorenost profesora za rasprave ili pitanja, široko znanje profesora koje prenose studentima, zainteresiranost studenata za gradivo koje im se nudi, i dr. Na kraju se ispostavilo da 40% studenata misli kako su posve sposobni ostvariti svoje poslanje i zvanje teologa u društvu, a velika većina se izjasnila kako bi željela raditi u prosvjeti. Također, mnogi ispitanici tvrde da poštuju svoje profesore, spremni su prihvatiti nove ideje i nove metode rada koje bi uvelike olakšale suradnju i rad na ovoj akademskoj ustanovi.

Piše: Marko Ivančičević, I. godina

Studen je mjesec velikih blagdana naše vjere. To su blagdan Svih svetih, Dušni dan (odnosno dan svih vjernih mrtvih) te Nedjelja Krista Kralja. U ovom članku više bih se dotaknuo onoga što obilježava naš svakodnevni život u ovom mjesecu, a to je odlazak na groblje i molitva za pokojne.

U znaku **STUDENOGA**

Svi znamo, ako molimo za pokojne, onda mora postojati neko stanje u kojem se naši pokojni nalaze, neko mjesto gdje im naša molitva može pomoći. Obično molimo da im se smanje muke. U raj – koliko smo osobno uvjereni – nisu, jer tamo nema muka, a isto tako nisu ni u paklu, jer naša ih molitva ne može osloboditi tih muka, iz razloga što su paklene muke vječne. Te duše su, kao što znamo, u čistilištu. Evo nekih činjenica o čistilištu.

Biblija o čistilištu

Iako se sama riječ »čistilište« ne pojavljuje u Bibliji, sam koncept čistilišta prisutan je u Svetom pismu, kako eksplicitno, tako i implicitno. Implicitno se nazire kada Job moli za svoje sinove i kćeri ili npr. u Drugoj knjizi o Makabejcima te također kada sv. Pavao potiče Korinćane da mole za mrtve (1 Kor 15). Ovi primjeri pokazuju nužnost vjerovanja u nešto što mi zovemo čistilištem jer, kao što smo vidjeli u uvodu, mora postojati neko treće stanje (i mjesto) u kojem su naše molitve preminulim dušama od pomoći.

Koncept je i eksplicitno prisutan u Svetom pismu, pogotovo kada naš Spasitelj govori da

se hula na Duha Svetoga neće oprostiti ni u ovom ni u nadolazećem životu, a iz toga je jasno da se neki grijesi mogu oprostiti u sljedećem životu (ovdje se misli na vremenitu kaznu za grijeh, a ne na krivnju za grijeh koja se oprašta u sakramentu pokore). Slično tome, sv. Pavao kaže da će neki koji su umrli biti pročišćeni kao kroz vatru: *Izgori li čije djelo, taj će štetovati; ipak, on će se sam spasiti, ali kao kroz oganj.* (1 Kor 3:15)

Je li vjera u Čistilište potrebna za spasenje?

Da, jer je nauk Katoličke Crkve o čistilištu *de fide*. Poricati njegovo postojanje, znači poricati autoritet Isusa Krista koji nam je objavio ovaj nauk kroz Crkvu. Dakle, vjera u čistilište je nužna za spasenje kao i ostale istine prave vjere.

Što je čistilište?

Riječ je o čišćenju koje moraju proći oni koji su umrli u Božjoj milosti i prijateljstvu (KKC, 1020), ali su još uvijek nesavršeni. Čistilište je »To konačno čišćenje izabranih, koje se posve razlikuje od kazne osuđenih« (KKC, 1031).

Čistilište je velik i milostan dar našega Gospodina.

Razlika između čistilišta i pakla

U svojoj je biti čistilište drukčije od Pakla jer duše u njemu imaju milost (odnosno vjeru, ufanje i ljubav). I njihova kazna i trpljenje ima pročišćujuću narav jer ih priprema za Nebo. Štoviše, čistilište je samo privremeno čišćenje te će sve duše koje se u njemu nalaze kad-tad ući u Nebo.

Pakao je, u drugu ruku, vječan (Mt 25,41). Patnje u njemu ne pročišćuju, nego samo muče i kažnjavaju. Duše u paklu nemaju milost (jer su i umrle bez milosti Božje koja je potrebna za spasenje), odnosno nemaju (pravu) vjeru, ufanje i ljubav – i nikada neće zadobiti spasenje.

Po čemu se čistilište razlikuje od raja?

Čistilište je, slikovito, jedna vrst čekaonice pred vratima raja, pripremna odaja čišćenja

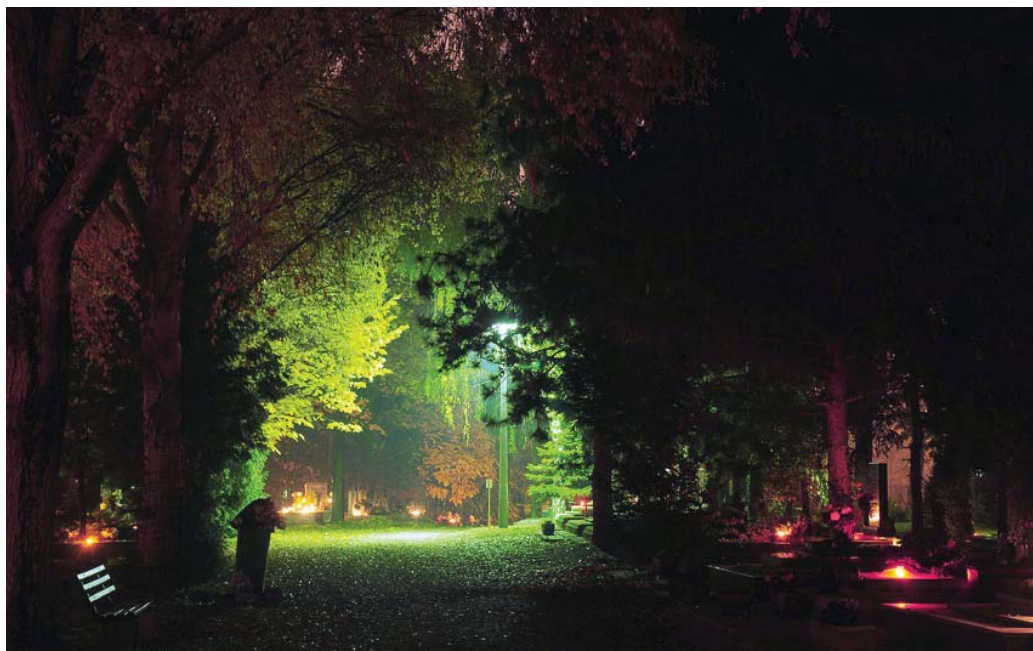
za raj. Duše u čistilištu mnogo trpe, nisu još savršeno i nadnaravno sretne, jer još uvijek ne gledaju Boga.

Postaju li duše u čistilištu svetije?

U suštini, duše koje su u čistilištu ne mogu rasti u svetosti. Ne mogu zaraditi više milosti ni slave, niti mogu rasti u ljubavi. Čistilište je zapravo čišćenje svetosti koju već posjeduju, odnosno koju su stekli za svog života.

Žele li duše izaći iz čistilišta?

Ovo je pitanje zamršeno. I da i ne. Sigurno, one žele Raj i gledati Boga (to je glavni izvor njihove boli, jer još uvijek nisu tamo gdje žele biti). No, s druge strane, one ne žele ići naprijed dok se ne očiste. Zbog toga vole svoje patnje poradi njihove pročišćujuće naravi. Nijedna duša nije ni ljuta ni uznemirena zbog toga što se nalazi u čistilištu, ali žude za našim molitvama jer im one pomažu da brže zadobiju raj.

Ima li male djece (one djece koje još nisu ušle u dob razuma) u čistilištu?

Ne. U čistilištu nema djece koje su umrle prije dobi razuma. Čistilište je kazna za djelatni grijeh (ili onaj neposredni ili grijeh propusta). Iz razloga što dijete ne može počiniti grijeh dok nije došlo do dobi razuma [jer se grijeh mora učiniti svjesno, slobodno i namjerno da bi bio grijeh (KKC 1849, 1859, 1862)], nije moguće da ima krštene djece u čistilištu.

Krštena djeca idu odmah u raj. Pitanje nekrštene djece je zamršenije jer uključuje i teološku špekulaciju limba (stanje i mjesto savršene, ali ne i nadnaravne, blažene sreće kakvu duše posjeduju u raju) na rubu pakla, budući da kazna Istočnog grijeha nije oprostena i izbrisana krštenjem (no, duše u Limbu ne trpe). Katekizam nam govori da glede tih duša (a i nekrštenih duša općenito) ufamo u božansko Milosrđe (KKC, 1261). Postoji, dakle, mogućnost da su duše nekrštene male djece u limbu, kao što postoji mogućnost da su u raju.

Je li čistilište vječno?

Ne. Čistilište će nestati u vrijeme Posljednjeg suda. Sve duše će tada trenutno biti pročišćene (što znači da će se njihove patnje uvećati) te se nakon tog trenutnog pročišćenja naći zajedno sa svecima, u slavi, pred Vječnim Suceom.

Ima li vatre u čistilištu?

Da. U čistilištu gori prava, fizička vatra. To je najbolje i najsigurnije mišljenje, koje gotovo jednoglasno zastupaju latinski teolozi (osobito prihvaćeno među Ocima i Naučiteljima), a i niz prominentnih istočnih Naučitelja pristaje uz to mišljenje (uključujući i sv. Bazilija Velikog). Dodatno, i mistici nam dosta govore o fizičkoj vatri i trpljenjima u čistilištu (sv. Faustyna Kowalska). Bog u svojoj svemoći može učiniti da duša osjeti i fizičku bol.

Kako možemo pomoći dušama u čistilištu?

Dušama možemo pomoći tako da za njih prinosimo svoje molitve, djela milosrđa, stječuci oprost za njih, mrtveći se za njih te izvršavajući druga brojna duhovna djela za njih. Budimo uvjereni da nijedna molitva za njih neće propasti, jer ako duša slučajno nije u čistilištu, Blažena Djevica Marija će se sigurno pobrinuti da se milosti molitve sliju na drugu dušu.

Posebno valja istaknuti važnost molitve za duše kod sv. misne žrtve (pogotovo tijekom euharistijske molitve), te prinošenja Misa za preminule.

Mogu li duše iz čistilišta pomoći nama?

Ovo je također vrlo složeno pitanje. Generalno bi se reklo »Ne«, jer nam crkvena tradicija i liturgija ne daju naznake o tome. Općenito ni u jednoj službenoj, liturgijskoj molitvi Crkve nema zaziva dušama u čistilištu da mole za nas. Katekizam se ovoga kratko dotiče u 958. paragrafu. Po prirodnom poretku stvari, duše u čistilištu jednostavno nisu u stanju da se mole za sebe, pa tako niti za druge. Na neki im je, dakle, način trenutno onemogućeno da za sebe i za druge mole jer su u pasivnom stanju čišćenja. Nemoćne su te zbog toga uvelike ovisi o našim molitvama i prinosima.

No Bogu nije nemoguće, u nekim posebnim uvjetima, dopustiti tim dušama da se zauzimaju za one koji su na zemlji, kako bi na taj način uzvratile svojim dobročiniteljima i moliteljima. Iako imamo razne izvještaje svetaca¹ koji govore o brojnim uslišanjima po zagovoru duša iz čistilišta, to nije norma i pravilo.

Sv. Toma Akvinski generalno zastupa stajalište da duše ne mogu moliti za nas, a na pitanje je li bolje moliti za grešnike ili za duše u čistilištu, odgovara da bi bilo dobro moliti za duše u čistilištu te ih moliti da se, kad budu

¹ Sv. Pio iz Pietrelcine nam govori o mnogim uslišanjima od strane duša iz Čistilišta, kao i sv. Katarina Bolonjska

oslobođene, one same zauzimaju za obraćenje grešnika i nevjernika. Možemo biti sigurni da ćemo imati jake zagovornike kod Boga od strane onih kojima smo mi pomogli da se oslobode čistilišnih muka, jer dobro se vraća dobrim.

Kako možemo manje patiti u čistilištu te brže stići u raj?

Sada je vrijeme! Kada umremo, ne možemo smanjiti vrijeme svoje kazne. Ipak, do trenutka smrti, ima mnogo toga što možemo učiniti da si pomognemo (podrazumijeva se, Božjom milošću).

Valja nastojati na svetosti sada. Glavni razlog zašto duše idu u čistilište jest taj što nisu u savršenom zajedništvu s Bogom. Dakle, moramo se truditi da to zajedništvo postignemo (posebno molitvom i duhovnom suhoćom). Dodatno bismo trebali prihvaćati svaku, pa i najmanju patnju (čak nadodavajući na to mrtvljenje i post) kako bismo na taj način dali zadovoljštinu za grijeh već ovdje, na zemlji. Glede toga, dobro se sjetiti oprosta (mn.), a naročito potpunog oprosta na času smrti, zadobivenog »Apostolskim oprostom« koji podjeljuje svećenik izrečenom nad umirućim.

Neke zanimljivosti

Prije sveopće liturgijske reforme Rimskog obreda (plod Drugog vatikanskog koncila) koja je uslijedila 1969. godine, svećenik je kod prinosa darova »blagoslivljao« vodu koja će biti pomiješana s vinom u kaležu, odnosno molio određenu molitvu te uporedo radio nad vrčićem s vodom znak križa. To je radio da ukaže na vlast ključeva danih Petru. Vlast tih ključeva u aspektu se oprostjenja grijeha proteže samo na ovozemaljske članove Crkve (jer voda simbolizira nas vjernike), no ne i na one koje trpe u čistilištu. Papa bi lako mogao svojom apostolskom vlašću otpustiti sve duše iz čistilišta i podijeliti im potpun oprost kada bi se njegova vlast u tom pogledu protezala i na Trpeću Crkvu, no njegova vlast ostaje samo u Vojujućoj Crkvi u tom već spomenutom se-

gmentu jer su Petru dani ključevi da odrješuje i svezuje »na zemlji«, odnosno tijekom ovozemaljskog života. Dakle, vrijeme oprostjenja grijeha je sada, a ne nakon smrti (KKC, 986).

Na misama zadušnicama svećenik prema starom Obredu nije »blagoslivljao« vodu baš zato da pokaže kako Crkva nema vlasti nad dušama u čistilištu te da ne može izvršavati autoritet ključeva nad njima, nego se tek uteći beskrajoj Božjoj ljubavi i milosrđu, nadajući se da će Bog milostivo pogledati svoga Sina na oltaru koji mu se žrtvuje te zbog toga umanjiti čistilišnu muku i kaznu.

Toliko teologije iza jednog znaka križa!

Što se tiče oprosta...

Crkva, kako smo vidjeli, ne može podijeliti oproste dušama u čistilištu jer se vlast ključeva ne proteže na to područje. No, ipak, oprost mogu biti primijenjeni na duše, ali pomoću našeg posredništva. Crkva nama živima daje oproste *per modum absolutionis*, što će reći »na način odrješjenja«. Crkva nama može podijeliti oproste od vremenitih kazni zbog toga što ima vlast i oprostiti nam grijeha. Iz razloga što Crkva ne može oprostiti grijeha mrtvima, ne može im niti podijeliti oproste.

Crkva, dakle, podjeljuje oproste dušama u čistilištu *per modum suffragii*, odnosno na način posredništva. One radnje koje su potrebne za oprost vremenitih kazni trebamo prikazavati za duše u čistilištu. Zbog toga je potrebno biti i u stanju milosti da bi se oprostilo valjano primijenilo na duše.

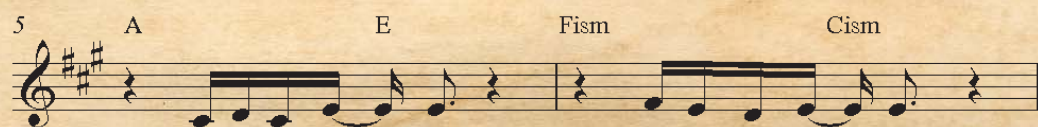
O oprostima općenito, i detaljno, zainteresirani mogu pročitati u Tominoj *Sumi*, u dijelu u sakramentu pokore.²

Requiem aeternam dona eis Domine. Et lux perpetua luceat eis. Requiescant in pace. Amen.

² Članak je temeljen na KKC-u, *De civitate Dei* i *Summi Theologiae*

Najbolji prijatelj

Mario Brkić, V. godina

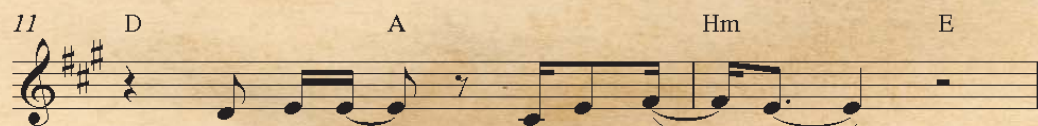
I-sus je ju - čer, da-nas i su - tra

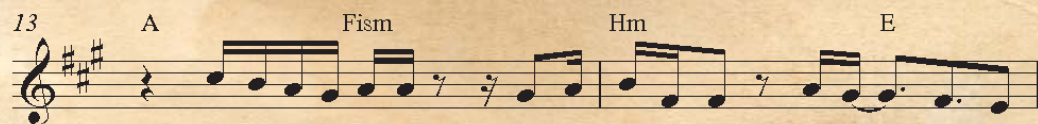
naj - bo - lji pri - ja - telj,

on je uz me - ne sva-ko-ga ju - tra,

pra - vi Bog, Spa - si - telj.

Ka-ko da ne i-dem pu-tem nje-go-vim kad on vo - di

15 A Fism Hm E
me? Ka-ko da ne sla-vim i-me nje-go-vo, i-me naj-sve-ti-je?

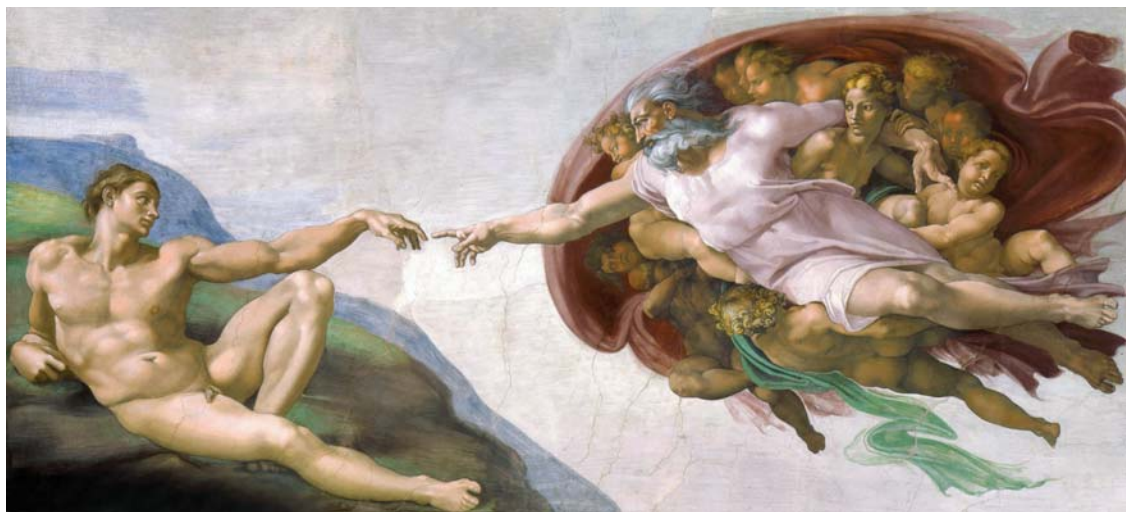
17 A Fism
Na-kon to-li-ko do-bro-ga što je u-

18 Hm E Fism
či-ni-o moj pri-ja-telj za me-ne... Na-kon

20 Hm E Hm Cism⁷
to-li-ko go-di-na nje-go-ve lju-ba-vi, na-kon

22 Hm E A
sve-ga, ka-ko ne vje-ro-va-ti?

ČOVJEK *slika Božja*

PIŠE: TOMISLAV BENAKOVIĆ, V. GODINA

Uvod

Riječima *Gaudet Mater Ecclesia* (Raduje se Majka Crkva) papa Ivan XXIII. otvorio je Drugi vatikanski koncil 11. 10. 1962. Događaj je to koji će promijeniti lice Crkve. Crkvi koja se sastoji od ljudi, a ne od opeka, »na ovome Koncilu će više biti potreban lijek milosrđa negoli strogoće«¹, stoga su pozvani i promatrači iz drugih Crkava i crkvenih zajednica koje nisu ujedinjene s Rimokatoličkom Crkvom; oni nemaju pravo glasa ali dobivaju sve sheme² i imaju uvid u sve korake obrade i mogu putem Tajništva za jedinstvo

¹ Usp. WENZEL KNUT, *Mala povijest Drugog vatikanskog koncila*, Zagreb, 2008., str. 20.

² Shema. Podloga za savjetovanja i odluke na koncilima. Shema je već formulirana u smjeru konačnog teksta i stoga uvijek ima karakter nacrtu. Usp. WENZEL KNUT, *Mala povijest Drugog vatikanskog koncila*, Zagreb, 2008., str. 282.

kršćana podnijeti prijedloge na nacрте. Jedna od tema koje će se obrađivati na Koncilu bit će i dostojanstvo ljudske osobe, dostojanstvo koje je često umanjivano i degradirano. Crkva će reći da su svi ljudi isti i da su stvoreni na sliku Božju i imaju isto dostojanstvo. Ali zašto? Dvadesetak godina prije Koncila dogodio se Drugi svjetski rat koji je dijelio ljude na rase, na jednu višu i one niže, gdje su ljudi ubijani radi drugačije boje puti ili pogleda na svijet. Ova ideja prisutna je od starine, uvijek je bilo onih koji su pravili razlike među ljudima, kako na političkom tako i na kulturološkom planu. Možemo se sjetiti Aristotela koji je ljude dijelio na građane i barbare. Znamo kakve su bile njihove vrijednosti uza sva njihova dostignuća. Crkva zato iznosi svoj govor o čovjeku, o njegovu dostojanstvu i odnosu – kako kroz povijest tako i u naše vrijeme – u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu, i u enciklikama Učiteljstva. Naziv konstitucije, *Gaudium et spes* – Radost i nada, sadrži velike riječi koje puno govore i obećavaju. Nastojmo ih prepoznati u sadašnjem trenutku.

1. Učenje II. vatikanskog sabora

Svaki koncil treba predstavljati usku poveznicu Crkve s nekim određenim trenutkom povijesti. Takva poveznica u naše vrijeme odražava se u Drugom vatikanskom koncilu. On je povijesni događaj koji se, za razliku od nekog prirodnog procesa, ne odvija sukladno određenim zakonitostima koji ga čuvaju ili čine prolaznim, nego predstavlja poziv na aktivno prenošenje i čak ponovno prihvaćanje i tumačenje. Ivan XXIII. zapravo je tome Koncilu, prepustajući ga samome sebi, otpočetak dao tu strukturu koja otvara budućnost. Jedan od plodova toga Koncila je i pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*. Može se reći da je *Gaudium et spes* »proizvod odvajanja u genezi *Lumen gentium*, i možda je ta povezanost podrijetlom suodgovorna za konstitutivni rang

ovog teksta.«³ *Gaudium et spes* nije samo najopsežniji tekst što ga je donio Drugi vatikanski koncil, već zasigurno i najvažniji. Otvarajući Crkvu prema svijetu, Koncil je pozvao svijet da ga ispituje o njegovu određivanju odnosa Crkve naspram svijeta. Ovim dokumentom Koncil ne izvodi kršćanski nauk, premda se naglašava da se ništa u onome što je predstavljeno ne može svesti na priznati nauk Crkve nego odgovara s motrišta pitanja svijetu koji je takorekoći već pitao.

Kao što smo naveli da je Koncil poveznica Crkve s određenim vremenom, tako možemo navesti i predmet našeg interesa. U svjetlu minulih događaja (II. svjetskog rata) i svih ideologija koje su donosile svoje poimanje čovjeka i njegova dostojanstva Crkva iznosi svoje tumačenje osobe i njena dostojanstva. Marljivi rad vrsnih *peritus*⁴ o ovoj temi nalazi se u dvanaestom broju Pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu, Čovjek slika Božja.

Crkva, »poučena Bogom objaviteljem« (GS, 12), u Konstituciji ocrtava čovjekovo dostojanstvo: čovjek je stvoren na sliku Božju. Ova istina nalazi se i u Starom i u Novom zavjetu.

Stoga ćemo se osvrnuti na sliku čovjeka, onakva kakva su ga vidjeli autori Staroga i Novog zavjeta, ali i pokušati iznijeti probleme s kojima se susretalo u svom vremenu i kulturnom okruženju.

2. Čovjek - slika Božja u Starozavjetnim predajama

Pojam »čovjek – slika Božja« ključan je za razumijevanje ljudske naravi i biblijski govor

³ Usp. WENZEL KNUT, *Mala povijest Drugog vatikanskog koncila*, Zagreb, 2008., str. 206.

⁴ Peritus; vještak kojega je pozvao papa ili ga je doveo neki biskup iz svoje mjesne Crkve, ima savjetničku ulogu i nema pravo glasa. Periti snose, pod vodstvom odgovarajućeg povjerenstva, glavni teret posla vezanog za tekstove. Usp. WENZEL KNUT, *Mala povijest Drugog vatikanskog koncila*, Zagreb, 2008., str. 282.

o čovjeku. Slika Božja pojavljuje se na prvoj stranici Biblije. U prvom poglavlju Knjige Postanka nalazimo pojmove riječ i slika, što upućuje na njihovu važnost za stare Izraelce; i tu je zapravo definicija čovjeka, već radi toga što tajnu čovjeka ne možemo razumjeti bez tajne Boga. Ovaj pojam Izraelci su djelomično preuzeli iz okolnih kultura u koje su bili izgnani. To je praiskonsko mjesto za pojam »slika Božja«. Da bismo došli do njega, slika Božja u Petoknjižju potrebno je objasniti kako je sam pojam nastao.

2.1. Slika Božja u jahvističkoj predaji

Jahvistička predaja, nazvana po tome što za Boga koristi ime Jahve, nastala je na području Judeje i zapisana je vjerojatno za vrijeme kralja Salomona. Predaja je dosta slikovita, pojam Boga je imanentan i antropomorfan. Bog pravi čovjeka od praha, sadi vrt i po njemu šee. Stvaranje čovjeka opisano je u Post 2,7: »Jahve Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postaje čovjek živa duša.« U ovom opisu stvaranja vidimo sličnost s opisom stvaranja čovjeka u epovima obližnjih naroda. Ur Kaldejski, Abrahamova domovina, bio je i kolijevka babilonske kulture, a Palestina, domovina Izraelaca, stjecište raznih kultura i utjecaja. Vjerojatno je da su se pisci poslužili predajama drugih naroda, epom o Gilgamešu i epom Enuma eliš. Izvori su vidljivi ali su vidljive i razlike. Upravo u opisivanju Boga i bogova postoji velika razlika između Biblije i ostale srednjoistočne literature. Epovi Staroga istoka naroda prije svega su teogonije, tj. priče o nastanku bogova, i kao takve vrelo za mnogoboštvo. Protivno njima, Biblija ističe strogi monoteizam. Dok su u poimanju starih srednjoistočnih naroda ljudi stvoreni kao robovi bogova, da bi ih što bolje štovali i služili im, u Bibliji Bog stvara čovjeka vođen ljubavlju i postavlja ga u raj kao krunu svega stvorenoga, i za gospodara prirode te, na

kraju, prijatelja Božjeg. Najvažniji pojam koji se javlja u Post 2,7 jest riječ »nefeš«:⁵ ona označuje biće oživljeno životnim dahom ili duhom (hebrejski »ruah«⁶), pojam koji će nam poslije koristiti u opisu kad dolazimo do pojma slika Božja u konačnoj redakciji Petoknjižja.

2.2. Slika Božja na starom Srednjem istoku

Tužni slijed događanja odveo je Izraelce u progonstvo u Babilon, gdje će upoznati da njihovi susjedi bogom nazivaju kralja, kip ili lik za koji smatraju da u njemu prebiva božanstvo, Bog sam. Na starom Srednjem istoku slikom Božjom nazivani su čovjeku nalični, životinji nalični ili bezlični predmeti za koje se vjerovalo da u njima prebiva božanski fluid ili samo božanstvo.⁷ Likovnost nije bitna, već prisutnost. Slika Božja kao prisutnost Boga.⁸ Svećenici koji su bili u izgnanstvu skupa s narodom, imali su velike poteškoće da odvrte narod od klanjanja tim kipovima i likovima. Prorok Ezekiel, koji u svojoj osobi ujedinjuje i proročku i svećeničku službu, jedan je od svjedoka toga događanja. Ezekielovo se djelo i rad uklapa u svećenički pokret koji će iznijeti i svećeničku predaju, važnu za konačnu redakciju Petoknjižja.

2.3. Slika Božja u konačnoj redakciji Petoknjižja

Perzijski Kralj Kir svojim ediktom 538. vraća Izraelce u njihovu domovinu. Izraelci se vraćaju, ali ostaje utjecaj kulture zemlje u kojoj su živjeli. Oni nisu nosili likove bogova, ali su ponijeli pojam o slici Božjoj. Kada kralj

⁵ RAZNI AUTORI; *Biblijski leksikon*, Zagreb, 1996., str. 73.

⁶ Usp. Isto, str. 72.

⁷ Usp. GOLUB IVAN, *Čovjek slika Božja-prijatelj Božji*, u: *Bogoslovska smotra*, (1990.) 1-2, str. 107.

⁸ Usp. GOLUB IVAN, *Dar dana šestoga*, Zagreb, 1999., str. 26.

Kir, a poslije njega Atakserks, otpušta Izraelce Ezra i svećenici dobivaju naredbu da naprave zakonik koji će uređivati život povratnika (Ezr 7,25-26). Svećenički krug prikupio je postojeće narodne predaje, usmene i pismene, i pridružio im predaje nastale u izgnanstvu, sastavivši, primjereno njihovom vremenu, zakonik, tako i nazvan – Tora. Tora je sazdana od propisa, ali i za našu temu važnog poglavlja o prapovijesti Izraelaca. Prvo poglavlje konačni redaktor počinje riječima: »U početku stvori Bog, nebo i zemlju« (Post 1,1). Poslije toga niže se šest prizora stvaranja svijeta i na kraju, kao vrhunac, Bog stvara čovjeka. Pri tome su se služili dvoma izvorima, onim koji su donijeli sa sobom iz izgnanstva i onim koji su zatekli po povratku u matičnu zemlju. Služili su se ponajprije vrelom što su ga donijeli iz izgnanstva (tu se »slikom Božjom« naziva lik za koji se vjeruje da u njemu prebiva božanski fluid, odnosno samo božanstvo) i spisom koji su zatekli u matičnoj zemlji, kasnije nazvanim Jahvistom, gdje su našli opis stvaranja po kojem je čovjek oblikovan od praha, u koji Bog udahnuje svoj dah života. Povezujući židovski opis stvaranja čovjeka i poganski pojam slike Božje, kaže se da je čovjek lik koji se može, i mora, nazvati slikom Božjom. Vidljivo je to u prvom poglavlju Knjige Postanka 1,26-27, gdje je zapisano: »I reče Bog: 'Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci- svoj zemlji-svim gmizavcima što puze po zemlji!' Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih.« Drugim riječima, kaže se da je čovjek, i to samo čovjek, slika božja. A to znači – biće u kojem je prisutan Bog. Sličnosti čovjeka s Bogom izdvaja ga od životinja, pretpostavlja opću sličnost naravi: razum, volju, moć, čovjek je osoba. To priprema i višu objavu: čovjekovo dioništvo u Božjoj naravi po milosti.

No Bog nije stvorio čovjeka sama: od početka »muško i žensko stvori ih« (Post 1,27); njihova združenost tvori pravi oblik zajednice osoba (GS, 12).

Čovjek je slika Božja, slika koja očituje i otkriva Boga. Postoje razne slike, vjerne i manje vjerne. »Postoje iznakažene slike i karikature. Postoji i savršena slika.«⁹

3. Slika Božja u novozavjetnoj predaji

U Novom zavjetu na čovjeka se gleda kao na onoga kojega treba suobličiti, dovršiti, ispuniti. Najbolji primjer toga pronalazimo u spisima sv. Pavla. Ako cijelu povijest spasenja shvatimo kao Božje traženje čovjeka, onda Božje traženje za čovjekom završava u Isusu Kristu, jer je u njemu Bog postao jedan od nas. Bog se, po Kristu, nastanjuje u čovjeku. Koliko je više Krista u meni, toliko sam više slika Božja, toliko je više Bog u meni. Mi se suobličujemo Kristu i čovjek je rastuća slika Božja jer ono na početku nije konačno. Punina se događa u budućnosti, ali samo po Kristu. Naša preobrazba u Kristovu sliku, tu savršenu sliku Božju, događa se po sakramentima u Novom zavjetu. Naša udivljenost nad njegovim likom, tj. slikom, početak je naše preobrazbe, početak koji se potvrđuje u krštenju, a nastavlja se dalje kroz životni hod. Nakon krštenja ostali sakramenti su snaga koja nas okrepljuje i još više suobličuje Kristu.

3.1. Čovjek – slika Božja u spisima sv. Pavla

U skladu s Biblijom, za sv. Pavla sasvim je jasno da je čovjek stvorenje Božje. Bog je izvor svakog bitka, svega stvorenog: »sve je od njega« (1Kor 8,6; 11,12; Rim 11,36). U svemiru nema ništa što svoje opstojanje ne duguje Bogu. Taj način govora ne dopušta nekoga drugog stvoritelja koji bi bio odgovoran za zlo, kao što je to slučaj u gnozi, niti je svijet pobo-

⁹ Usp. GOLUB IVAN, *Dar dana šestoga*, 1999., str. 35.

žanstvenjen, kao u stoičkom panteizmu. Zanimljivo je kako sv. Pavao uspoređuje Adama i Krista: »Tu nije samo stvaranje Adama suprotstavljeno Kristu, s kojim počinje novo stvaranje, nego je u tom odnosu ono prvo prikazano kao manje vrijedno.«¹⁰ Suprotnost kvalitativno određuje kategorijama duše (*psyche*) i duha (*pneuma*). *Psyche* spada u područje zemaljskog. Razlika u kvaliteti još se više precizira: »Prvi je čovjek od zemlje-zemljani; drugi je čovjek s neba. Kakav je zemljani, takvi su i svi zemljani; kakav je nebeski, takvi su i svi nebeski. I kako smo nosili sliku onoga zemaljskoga, nosit ćemo i sliku nebeskoga« (1 Kor 15,45.47-49). Ovom usporedbom Adam-Krist sv. Pavao na Krista primjenjuje u svom okruženju ustaljenu interpretaciju Knjige Postanka.¹¹ U ovoj usporedbi najvažnija je činjenica uskrsnuća Gospodinova, kao i onih koji vjeruju u nje. Kao slika Adama stvorenog od zemaljskog praha, svaki je čovjek smrtno propadljivo biće, njegovo je vrijeme ograničeno, on se vraća natrag u prah iako je stvoren i pozvan na veće stvari. Jedincato dostojanstvo čovjeka sastojalo se u tome da ga je Bog, prema svećeničkom izvještaju o stvaranju, stvorio na svoju sliku i priliku (Post 1,26). Sv. Pavao poznaje tu riječ o stvaranju, ali postavlja se pitanje: Je li ta sličnost s Bogom ostala nepromijenjena i nakon pada u grijeh? Pavlovo korištenje ideje slike (*eikon*) daje nam to naslutiti. Ako on Krista zove »slikom Božjom« (2 Kor 4,4), treba pretpostaviti da sv. Pavao gleda na Krista kao novog Adama. Tu ideju sv. Pavao prenosi drugima kada ih poziva: »Mi treba da budemo jednaki slici njegova Sina (Rim 8, 29)« i »Mi svi,

koji otkrivena lica odrazujemo kao ogledalo slavu Gospodnju, preobražujemo se u tu istu sliku (2 Kor 3,18). Proces preobrazbe u Kristovu sliku započinje već u ovom životu i treba biti dovršen u eshatonu.¹² Nigdje se ne govori izričito o gubitku ili narušenosti te slike, tu se, naprotiv, nalazi pogled unatrag na veliko dostojanstvo koje je čovjek imao na početku. Mi sad, po sv. Pavlu, nosimo sliku »zemljanog Adama«, to bi značilo da je naša sličnost Bogu, koja je posredovana preko praoca, unakažena, ali nije izgubljena. Pa ipak, »adamski« je čovjek otvoren za otkupljenje.

Možemo donijeti dva zaključka o slici Božjoj u Novom zavjetu: Krist je središte prema kojem težimo, jer je on potpuna slika Božja; sakramentalni put je onaj po kojem možemo ostvarivati sliku Božju u sebi.

Zaključak

Stvorenost na sliku Božju najveći je dar i najveće dostojanstvo koje smo primili od Gospodina. Svjedočanstvo o toj veličini nalazimo kako u Svetom pismu, tako i u naučavanju Crkve. U vremenu kada se to zanemaruje i kada se osoba degradira, potrebno je o tome govoriti. U prethodnim dijelovima govorili smo kako je to bilo prije i kako je danas. Samo pomnim meditiranjem nad Božjom riječi moći ćemo to shvatiti. Nije lako, ali je potrebno da bismo pronikli u to otajstvo zvano čovjek. Crkva se trudi i iz svojeg bogatog iskustva izvodi poučke koje izlaže o čovjeku i njegovu dostojanstvu. Kako je to govorila kroz povijest, tako to govori i danas. Na nama je da ostanemo otvoreni za taj govor i da budemo u mogućnosti prepoznati ga. Za to je potrebno puno strpljenja, povjerenja i ljubavi, potrebna je jedina božanska veličina, a mi to upravo jesmo, jer stvoreni smo na sliku Božju.

¹⁰ Usp. GNILKA JOACHIM, *Teologija Novog zavjeta*, Zagreb, 1999., str. 31.

¹¹ Ovu formulaciju koristio je i Filon Aleksandrijski, ideja o dvojici »Anthropoi«. Filon je razvija uz pomoć dva izvješća o stvaranju u Post 1 i 2. Kvalitativnu razliku među njima on opisuje na taj način da prvi ima puni udio u božanskoj Pneumi, dok je drugi samo jednom, prolazno i površno, dodirnut dahom Pneume.

¹² Usp. GNILKA JOACHIM, *Teologija Novog zavjeta*, Zagreb, 1999., str. 32.

Pojam lijepoga u povijesti likovne umjetnosti i današnjici

Piše: Marija Spajić, II. godina

U svijetu u kojem živimo, gotovo bismo s Hegelom mogli kazati da »umjetnost u pogledu svoje najviše namjene pripada prošlosti«.¹

Možda tako i jest? Doba digitalne i medijske manipulacije obojalo je tako i poneke likovne izričaje, koji su manje ili više nijansirane, vulgarne pojavnosti. Uzmimo za primjer samo, nedavno osvanuli plakat u sklopu reklamne kampanje Benettona. Način na koji je prikazan »poljubac« Svetog Oca i egipatskog imama ne ostavlja nas ravnodušnima, gledamo li svojim očima, a ne na predloženi način. Uvidjevši da ni Sveti Otac ni imam nisu odjeveni u »benettonski pamuk«, pitamo se o svrhovitosti takva prikaza, o autoru fotografije koji nam pod imenom benettonске zelene trakice nešto drugo poručuje? Takvi i ini prikazi odmaknuti su od onoga što bi umjetnost trebala biti: pojma lijepoga koji bi umjetnost trebala utjelovljivati, budući da je u svakom lijepom djelu sakriven nevidljivi *logos* kao odslik Božje ideje. Slikarstvo rabi jednaka izražajna sredstva kao i fotografija: kompoziciju, svjetlost - sjenu i oblikovanje, a crtež mu je pretpostavka, uz to što je crta uključena u slikarsko djelo. U odnosu na fotografiju, slikarstvo ima neizmjereno veću slobodu oblikovanja, a time i likovnog iz-

¹ Usp. Za *umjetnost*, Zbornik radova u čast Danku Grliću, prir. Gordana Škorić, FF Press, Zagreb, 2004., str. 969.

ražavanja. Promatrajući bilo koje likovno djelo, gledamo (vizualno mislimo) vidljivi oblik, a ideja je ono nevidljivo. Prateći povijest likovne umjetnosti, razlikujemo karakteristične izričaje (lijepe ili manje lijepe, ovisno o ideji i stupnju napretka) svakog pojedinog razdoblja. U starijem kamenom dobu čovjek živi u čoporu poput životinja, pa ni u slikarstvu toga razdoblja nema smišljena rasporeda, nego su likovi razbacani. Kada se u srednjem kamenom dobu čovjek organizira u grupe, tada se i u likovnoj umjetnosti pojavljuje smišljeni raspored i odnos dijelova - kompozicija. Primjerice, dok romanika nadnaravno i svjetovno stavlja u zajedništvo, gotika koja još uvijek nasljeđuje romaniku, ne razumije to jedinstvo. Pojavljuje se groteska, groteskni likovi kao predstavnici ismijavanja nerazumljivog. Renesansa opet ide svojim putem: izražavajući pobjedu razbora, smirenost i sklad čovjeka i prirode, vjeru u napredak, ističe svjetovnjake na freskama i platnima. Iza svjetovnog, prednjeg plana, spušten na zemlju, ali udaljen, manje bitan od svjetovnog. No, umjetnost je snažno i uvjerljivo odgovorila na sve izazove i izvršno izrazila novo doba potpuno novim stilom u drugoj polovici 16. stoljeća - manirizmom. Sve što znamo o umjetnosti renesanse - u manirizmu je suprotno. Maniristička slika dokida perspektivu (riječ perspektiva označuje i dobre izgleda), a u 16. stoljeću ljudi gube vjeru u budućnost, pa mnoge slike postaju »neperspektivne«, baš kao i život.

Primjer El Greca može nam pomoći u razumijevanju stila i poimanju ljepote nekog razdoblja, općenito. Neki su pokušali tumačiti kako slikarstvo El Greca nije izraz toga doba, već njegova astigmatizma (bolesti vida), poradi čega je vidio »krivo«, i zato slikao izdužene i iskrivljene likove.² No, »iskrivljeno« su slikali i drugi slikari toga doba, a nisu, valjda, odjed-

nom svi oboljeli? Barok, sljedbenik manirizma, u 17. će stoljeću izraziti nove spoznaje znano-sti o eliptičnim putanjama planeta, eliptičnim tlocrtima crkava i eliptičnim kupolama, a spoznaju da je sve u pokretu i da u prirodi vlada sukob sila, dijagonalom kompozicije tipičnom za to doba, što izražava otpor najvažnijoj sili na zemlji - gravitaciji. Moderna umjetnost, apstraktno slikarstvo dvadesetog stoljeća, na koje se neuka publika često ljuti i protestira, jer »takvo što mogu i ja našvrljati«, izražava time novi doživljaj našega doba - *osjećaj* bestežinskog stanja. Tako apstraktno slikarstvo iskazuje umjetnički doživljaj pobjede nad silom težem, što su znanstvenici omogućili otkrićima početkom 20. stoljeća, ali je postignuto tek šezdesetih godina. Stoga se ne valja buniti protiv nečega samo zato što to ne razumijemo, što nam »nije lijepo«, već pokušati pojmiti i razumjeti što nam slike »govore«. Kao što djelo izražava duh i narav svog autora - stil slikarstva nekog razdoblja izražava duh svoga doba i kriterij ljepote po tadašnjim i današnjim mjerilima. No, koji je kriterij ljepote današnjice, što možemo nazvati lijepim? Plakate reklamne kampanje Benettona? »Fotošpirane« starlete? Je li se pojam lijepog razvodnio ili gledamo »kao tele u šarena vrata«, pa ne vidimo skrivene ljepote na jumbo plakatima? Tele gleda kao i mi, samo što ne vidi, jer njegovo gledanje nije vođeno razumom ni praćeno mišljenjem kao ljudsko. Svaki oblik ima smisao, a taj se iz oblika može pročitati. Da bismo otkrili i razumjeli smisao, treba znati čitati oblike - čitanjem izranja ljepote. Gledati. Čovjeka koji gleda u ono lijepo, raduje to lijepo, jer ga podsjeća na Stvoritelja, tvorca ideje lijepoga. Dovoljno je ponekad zamisliti se nad Krležom: »Postoje u životu dva puta. Put Uma i put Umjetnosti. Putem Uma umnici umuju, a putem Umjetnosti umjetnici umiju da stvaraju.«³

² Usp. IVANČEVIĆ RADOVAN, *Likovni govor*, Profil, Zagreb, 1997., str. 113.

³ Usp. KRLEŽA MIROSLAV, *Eseji I*, Matica Hrvatska Zora, Zagreb, 1973. str. 23.

Piše: MARIJANA HALAŠI, V. godina

Otvorimo vrata Kristu

Ljubav je Božja prevelika, veliko je srce Njegovo.
Kada bih imala sve o čemu sanjam, a ljubavi ne bih
imala, ne bih bila ništa.

Kada se spomene riječ ljubav, svi odmah pomisle na ljubav između mladića i djevojke. Nitko na Božju ljubav, na ljubav prema siromašnima, napuštenima, zlostavljenima. Mnogi misle da se ljubav može kupiti novcem. Božja ljubav je dobrotivna, velikodušna, nada se uvijek, ne pamti zlo. Poznajemo li mi takvu ljubav? Postoji li ona među nama? Potraga za ljubavlju i potreba da volimo želje su koje se nalaze u našim srcima. Mi smo danas jako sebični. Svi smo naučili primati, a nitko nije spreman davati. Ponekad se pitam: »Znamo li mi voljeti nekoga, poznajemo li uopće ljubav?« Moramo znati da je ljubav darivanje, pružanje pomoći. Kada vidimo da je neki čovjek odbačen u društvu, dovoljan je samo razgovor, čak i ako nemamo vremena. Je li nas Isus ikada odbacio, je li ikada rekao da smo ružni, siromašni, bolesni, zapostavljeni pa nam ne želi pomoći? On je pomogao bludnicima, ubojicama, nevjernicima, svima je dao oprost i ljubav. A mi, mi koji smo veći grešnici od Jude, veći nevjernici od Tome, mislimo da zaslužujemo pomoć, oprostjenje i ljubav! Kada molimo Oče naš i kada izgovaramo riječi OTPUŠTI NAM DUGE NAŠE, KAO ŠTO I MI OTPUŠTAMO DUŽNICIMA NAŠIM, jesmo li svjesni što izgovaramo? Molimo Gospodina da nam oprosti grijeha iako mi nećemo oprostiti svojim bližnjima, a kamoli nekom prijatelju ili pak neprijatelju. Sjetim se pokojnog pape Ivana Pavla II. koji je otišao do svog ubojice, zagrlio ga, poljubio i oprostio mu. Tko bi od

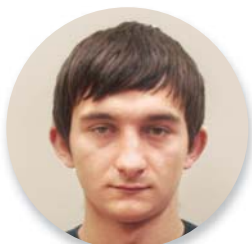
nas to učinio? Nitko. Papa Ivan Pavao II. na početku je svoje papinske službe poručio mladima: »Otvorite vrata Kristu!« Mi uvijek krivimo Boga ako nam se dogodi nešto loše ili ako ne bude onako kako samo Ga zamolili. On nas ne kažnjava jer zna kakvi smo, od Njega samo primili slobodu, svijest i razum, a to koristimo tako da služimo drugim bogovima koji uopće ne postoje. Isusova ljubav ne postavlja uvjete, On liječi naša srca, misli i dušu od svakog zla. Umro je na križu da nas spasi od grijeha, da nas nauči što je ljubav. Uskrsnuo je, a time nam je dao ponovno rođenje nade – oživio vjeru, spasio naše živote i dokazao da je ljubav vječna. Naš Bog je ljubav. On kuca na naša srca, i upućuje nas da pomognemo siromašnima, bolesnima, zlostavljenim i patnicima. I tada shvatimo koliko su važni vjera, nada i ljubav. A među njima najviše – ljubav.

IVAN PAVAO II.

Svako vrijeme ima neku osobu koja ga po nečemu obilježava. Ako govorimo o Crkvi 20. stoljeća, bez sumnje možemo reći da je taj period obilježio Karol Wojtyła, tj. Ivan Pavao II. U vremenu poslije Drugoga vatikanskog sabora, kada se Crkva na neki način počela otvarati narodu i približavati mu se, u vremenu komunizma, hladnog rata i raznih drugih –izama, Crkvi je trebao vođa, ali isto tako čovjek od naroda. Dobili smo ga u osobi Karola Wojtyle.

Piše: Zlatko Hnatešin, III. godina

Karol Wojtyła rođen je 18. svibnja 1920. godine. Ime Karol dobio je po svojem ocu, a Josef po Franji Josipu austrougarskom caru. Kasnije sam Papa navodi kako je ime Karol dobio jer su ga roditelji htjeli preporučiti zaštititi sv. Karla Boromejskog. Kršten je 20. lipnja iste godine u vadovičkoj župnoj crkvi. Od malih nogu Karol je bio ministrant i vidjela se stanovita povezanost između njega i Crkve. Kad je imao 9 godina, umire mu majka. Tri godine kasnije, 1932., umire mu i brat koji se kao mladi liječnik zarazio šarlahom. Karol je imao samo 12 godina. Tako on ostaje sam s ocem, što je, kako je sam kasnije rekao imalo velikog utjecaja na njegov život. Od oca je naučio kako treba postavljati zahtjeve samome sebi i truditi se ispuniti vlastite obveze. Otac mu je umro za vrijeme Drugoga svjetskog rata, prije nego je Karol napunio 21. godinu.

Karol je za sebe rekao da mu je neka vrst sjemeništa bio njegov dom i da je tome uvelike pridonio njegov otac kojega je često znao zateći na koljenima u molitvi. Ističe kako se više puta znao ustati u noći i zateći oca kako moli na koljenima. Za njega je to bilo veoma značajno i kao neka vrsta sjemenišne priprave. Osim oca, ističe važnost svećenika u svom životu, napose vlč. Kazimierza Figlewicza, koji mu je još u dječjačkoj dobi približavao Krista. On mu je i predavao vjeronauk u gimnaziji te Karol ističe da se upravo zahvaljujući njemu približio župi i postao ministrantom. U vrijeme gimnazijskih dana Karol se vidio povezanim s Crkvom, ali u laičkom smislu, ne kao svećenik. Razmišljanja o svećeničkom pozivu dosta je odlučno otklanjao, smatrajući da nije dovoljno zreo za svećeničko zvanje. Tako nakon završene gimnazije odlazi studirati poljsku filologiju u Krakow. Nakon što je završio prvu godinu, studij se prekida početkom Drugoga svjetskog rata. Uskoro je bio prisiljen raditi u kamenolomu zajedno s nekim kolegama s Fakulteta. Kaže da su četiri godine teškog fizič-

kog rada na njega djelovale kao dar Božje providnosti koja mu je u životu pomogla. Nakon bezbrojnih razgovora sa svećenicima, mnogih sati provedenih u molitvi, Karol se odlučuje za svećeničko zvanje. No, sjemeništa su zbog rata bila zatvorena. Saznao je da knez Sapieha u tajnosti osniva sjemenište te se javlja nadbiskupu. Primio ga je i knez Sapieha, koji ga izabire za svećeničkog kandidata i prima u Sjemenište. Nakon jedne nezgode sklanja se u stan u ulici Tyniec i tamo ostaje. Situacija koju je izazvao rat se stalno pogoršava, njemački teror se pojačava. Pri pretraživanju kuće u kojoj je bio, čudom ne dolaze u sobu u kojoj je on stanovao. Valjda su mislili da tu nitko ne živi. Toga dana knez je dao pokupiti sve mladiće koji su odlučili potajno studirati teologiju i prima ih kod sebe, smatrajući da će tako biti sigurniji. Tako Karol ulazi u novi svijet, svijet sjemeništa. Nakon završetka ofenzive na Krakow bogoslovi su sudjelovali u obnavljanju Biskupske palače i zgrade Sjemeništa. Nakon toga tajno sjemenište dobiva normalni status i uskoro počinje normalno funkcionirati. Prof. Rozycki poticao ga je da piše doktorsku disertaciju o sv. Ivanu od Križa, a knez je odlučio da Karol svoj studij nastavi u Rimu. Dana 1. studenoga 1946. godine zaređen je za svećenika. Mladu misu slavio je u debničkoj župnoj crkvi. Nakon toga Karol odlazi u Rim na nastavak studija. Godine 1948. vraća se iz Rima u Poljsku te na krakowskom Teološkom fakultetu prijavljuje svoju doktorsku radnju. Formalno prihvaćanje doktorske radnje događa se na Jagelonskom sveučilištu, na Katedri za moralnu teologiju, kod profesora Władysława Wichera. Knez ga nakon toga šalje za kapelana u župu Niegowić. Godine 1949. postaje kapelanom u župi Sv. Florijana, u središtu Krakowa. Krakovski nadbiskup podržao je 1950. godine odluku profesora Rozyckog da se Karol posveti znanstvenom radu i da napusti župu Sv. Florijana. Tako Karol 1951. godine napušta župu, seli u stan prof. Rozyckog i posvećuje se radu. Jedine za-

daće bile su mu svakodnevne mise i ispovijedanje. Nakon habilitacijske radnje 1953. godine drži predavanja u Sjemeništu. Godine 1954. dr. Wojtyła počinje predavati na katoličkom sveučilištu u Lublinu.

Nakon smrti biskupa Stanisława Rosponda nadbiskup Baziak morao je izabrati njegova nasljednika. Iako Karol nije bio ni među kandidatima, i bio posvećen znanstvenom radu i za to predodređen od biskupa, ipak je on izabran kao kandidat za biskupa. Dana 28. rujna 1958. Wojtyła je posvećen za biskupa. Uz biskupsku službu nastavlja raditi i kao profesor u Lublinu. Tada je sasvim nenadano obolio od mononukleoze te nadbiskup moli Apostolsku Stolicu za postavljanje još jednog sufragana kako bi rasteretio svog pomoćnog biskupa. To mu je i odobreno. U Rimu je u to vrijeme novoizabrani papa Ivan XXXIII. najavio održavanje koncila, na sveopće iznenađenje kardinalskog zbora. Godine 1962. iznenada, u snu, umire nadbiskup Baziak. Biskup Wojtyła postavljen je za privremenog upravitelja biskupije, kao »prijelazno rješenje«. Tako je Wojtyła prisustvovao Drugom vatikanskom saboru na kojem nije bio samo promatrač, nego je aktivno sudjelovao u raspravama. Još za vrijeme Koncila, 18. siječnja 1964. godine imenovan je krakovskim nadbiskupom. Tri godine potom imenovan je kardinalom, točnije 28. lipnja 1967. godine. Preuzeo je brigu za koncilsku obnovu i uvelike se zalagao za njeno provođenje. Pridonosio je i organiziranju različitih simpozija i znanstvenih skupova i konferencija koje su se odvijale u znaku aktualnih događanja u Poljskoj i u svijetu. Također je kao kardinal obilazio i mnoge zemlje, u kojima se rado susretao s poljskim stanovništvom i pružao im podršku.

Papa Pavao VI. doživio je 6. kolovoza 1978. godine srčani udar, i ubrzo preminuo. Kardinala Wojtyłu ta je vijest zatekla na planinarenju. Prekinuo je svoj odmor te otišao u Rim kako bi prisustvovao pogrebu. Nagađalo se

o nasljedniku pape Pavla VI. te su svi mislili kako će to zasigurno biti jedan od talijanskih kardinala. Tako je i bilo, za papu je izabran kardinal Albino Luciani, koji 3. rujna biva ustoličen, a uzima si ime Ivan Pavao I. No, on iznenada umire u noći s 28. na 29. rujna, samo 35 dana nakon što je preuzeo papinsku službu. Ponovno se kardinali upućuju na konklavu i tek u sedmom glasanju, u noći s 15. na 16. listopada, izabiru papu. Na sveopće iznenađenje, izabran je krakovski nadbiskup, kardinal Karol Wojtyła. To je bio prvi papa, nakon 450 godina, koji nije bio Talijan. Narod je bio veoma iznenađen, prije svega jer nije poznavao kardinala Wojtyłu, a osim toga, svi su očekivali papu Talijana. Novoizabrani papa uzima si ime Ivan Pavao II. Kad se pojavio pred narodom i progovorio na talijanskom, u narodu je zavladao oduševljenje. Pola katoličkog svijeta bilo je u najmanju ruku začuđeno, svi su se pitali tko je novoizabrani papa Wojtyła, a u njegovoj Poljskoj zavladao je oduševljenje i veliko slavlje. U prvih nekoliko dana svojeg pontifikata oduševio je klerički, ali i laički svijet svojim pristupom, naobrazbom i mudrošću. Dana 22. listopada slavljen je njegova inauguracijska misa, povodom koje se ispred bazilike Svetog Petra okupilo preko tristo tisuća ljudi iz cijeloga svijeta da bi pozdravili novog papu. Već tada je iskazao svoju otvorenost prema narodu te svoje suosjećanje prema bolesnicima, kao i veliku ljubav prema mladima, u kojima vidi budućnost Crkve. Već sljedeće godine Papa je posjetio Meksiko. Bilo je to njegovo prvo pastoralno putovanje. Nedugo zatim posjetio je i Poljsku koja ga je oduševljeno dočekala i za koju je taj posjet, nakon svega što je prošla u ratu, imao veliko značenje. Dana 13. svibnja 1981. godine, za vrijeme opće audijencije na Trgu svetog Petra, Turčin, Ali Agca pokušao je atentat na Papu, te ga ranio. Cijeli svijet je bio u šoku. Papa je prebačen u kliniku Gemelli. Nakon oporavka, Papa je rekao kako je za njegov spas zaslužna

Božja Providnost te Blažena Djevica Marija, i kako mu je to spasilo život. Papa se u tim trenucima prisjetio Krista i Njegove žrtve i rekao kako mu je Krist dao da svojom patnjom može posvjedočiti Njegovu istinu i ljubav. Kad se oporavio, molio je za čovjeka koji ga je ranio, istovremeno naglašavajući da po Kristu moramo opraštati jedni drugima. Kasnije ga je i posjetio u zatvoru. Tijekom svoga pontifikata Ivan Pavao II. učinio je mnogo toga za Crkvu; osnažio ju je, provodio je odluke Drugoga vatikanskog sabora, izdao mnoge važne enciklike i djela, bio na preko stotinu putovanja, zalagao se za ekumenizam i ukazivao ljudima na ona načela i one vrijednosti koje nam je dao Krist. Prvi je papa koji je posjetio džamiju. Posjećivao je one kojima je bilo potrebno snage vjere i osjećaja da nisu sami. Čak tri puta posjetio je Hrvatsku – 1993., 1998. i 2003. Godine – ohrabrujući tako naš narod i podržavajući našu neovisnost i suverenost.

U poodmakloj životnoj dobi Papu je shrvala Alzhajmerova bolest. Do zadnjeg trenutka pojavljivao se na Angelusu i pozdravljao narod te ga ohrabrivao. Svjestan da je smrt blizu, pomirio se s Gospodinom, ali dok god je bio živ, želio je pokazati narodu da je uz njih. Dana 2. travnja 2005. godine, u 21.37, svijet je dočekala tužna vijest: voljeni papa Ivan Pavao II. preminuo je. Cijeli svijet bio je zavijen u tugu. U tim trenucima pokazalo se koliko je Crkva jaka i koliko znači u životima ljudi. Mnogi su odmah nakon njegove smrti predlagali da ga se proglasi blaženim. Ljudi su posvjedočili za čuda koja je on učinio, ona su i dokazana, te je 1. svibnja 2011. godine Ivan Pavao II. proglašenim blaženim.¹

¹ Članak je temeljen na sljedećim knjigama: SVIDEROSCHI GIAN FRANCO, *Karol Wojtyła. Biografija Ivana Pavla II. Od rođenja do izbora za papu*, Verbum, Split, 2004.; DZIWIŚ STANISZŁAW, *Život s papom*, Verbum, Split, 2004.; BUJAK A. i MALINSKI M., *Ivan Pavao II.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb

O Brodskom Varošu

Brodski Varoš je gradsko naselje u sastavu Slavonskog Broda (čini njegovo predgrađe), od kojeg je udaljeno 2 kilometra sjeverozapadno. Na tom mjestu naselje postoji od sredine druge polovice 18. stoljeća. Nakon što su Berislavići podigli naselje Brod, Stari Grad počeo se nazivati Gornja Brodska Varoš. Imao je i župnu crkvu, za razliku od novog Broda. Nakon Turaka Stari Grad je opustio i napušta se dotadašnje starije nazivlje. Koristi se naziv Gornja Varoš, dok je tadašnji Brod nazvan Donja Varoš. Zbog čestih poplava žitelji Gornjeg Varoša preseljeni su na današnju lokaciju oko 1760. Otada se naselje spominje kao Brodski Varoš ili samo Varoš. Za posljednjeg popisa stanovništva 2001. Brodski Varoš je imao 2221 stanovnika u 660 domaćinstava.

Piše: Anja Bjelajac, III. godina

Zlatni jubilej – župa Krista Kralja u Brodskom Varošu

Povijest i osnivanje župe Krista Kralja

Drvena kapela Svetog Roka u Gornjoj Varoši spominje se 1758., dok je crkva Svetog Roka podignuta 1845. Župa Krista Kralja osnovana je dekretom tadašnjeg đakovačkog i srijemskog biskupa Stjepana Bäuerleina. Nova župa Svetog Roka u Brodskom Varošu, s filijalom Gromačnik, otvorena je 1. srpnja 1961., na blagdan Predragocene Krvi Isusove. Do tada Varoš je bio filijalno selo župe Svetog Stjepana Kralja u Slavanskom Brodu. Župna crkva posvećena svetom Roku stradala je u potresu 13. travnja 1964. Nova župna crkva, površine 348 m², sagrađena je 1971. po idejnom projektu dr. Ivana Rogića, kanonika u Đakovu i posvećena je Kristu Kralju.

Svećenička zvanja s područja župe i župnici koji su djelovali u župi

Područje ove župe, prije njezina osnutka, dalo je svećenička zvanja: dva u 18. Stoljeću – o. Grgur Tomakić (1731. – 1772.) i Augustin Milić (1738. – 1792.), a u 20. stoljeću Antun Živković (1910. – 1946.). Antun Živković nasilno je odveden od pripadnika OZNA-e u noći između 21. i 22. rujna. Odveden je iz Podvinja, gdje je bio župnik, u nepoznatom pravcu te najvjerojatnije ubijen. Njegovi posmrtni ostatci nikada nisu pronađeni, a događaji oko njegova stradanja nikada nisu rasvijetljeni. Od osnutka župe dva su svećenička zvanja: vlč. Ivan Vidaković (1951.) i vlč. Ivan Čurić, današnji rektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu.

Župnici koji su vodili župu od njezina osnutka do danas su: Boško Radielović (1961. – 1976.), Marko Đidara (1976. – 1982.), Vinko Delinac (1982. – 1986.), Stjepan Sokolović (1986. – 1994.), Alojzije Asić (1994. – 1998.), Vjekoslav Jurčić (1. 8. 1998. – 18. 8. 2007.), Ivan Čurić (19. 8. 2007. – 18. 8. 2011.) te sadašnji župnik Anto Pavlović.

Proslava zlatnog jubileja

Središnje slavlje zlatnog jubileja, 50. obljetnice od osnutka župe, predvodio je đakovačko-osječki nadbiskup Marin Srakić. Slavlju euharistije prisustvovao je i pomoćni biskup Đuro Hranić. Uz njih je slavilo i četrdesetak svećenika. Slavlju su prisustvovalе sestre sv. Križa koje su u župi djelovale 34 godine i neumorno pomagale svećenicima. Za to vrijeme u župi se izmijenila 21 časna sestra. Prisustvovalo je i mnoštvo vjernika, crkva je bila popunjena, kao i svi korovi. Slavlje je održano pod geslom: »Oživi nam vjeru i ljubavi plam!« Geslo se

pjevalo tijekom cijele jubilarne godine. Nadbiskup Srakić u homiliji se prisjetio početaka župe, naglasivši da su mu u posebnom sjećanju ostala nedjeljna misna slavlja, posebno pjevanje, te je nagradio dvije župljanke koje pjevaju u zboru od osnutka župe. Župnik Anto Pavlović zahvalio je nadbiskupu Marinu, koji je prve svećeničke korake započinjao na ovim prostorima kao kapelan. Župnik je izrekao zahvalu i biskupu Đuri koji je 22. studenoga 2010. godine otvorio ovaj zlatni jubilej. Zahvalio je svim prisutnim bivšim župnicima župe Krista Kralja na svemu što su za nju učinili i na tragovima koje su u njoj ostavili do danas. Posebno vlč. Ivanu Čuriću, svom prethodniku koji je duša proslave ovoga zlatnog jubileja. Svi su nagrađeni prigodnim poklonima. Na samom kraju župnik Anto poželio je da uz Božju pomoć ova crkvena zajednica i dalje napreduje kao duhovno središte na ovome području te da crkva Krista Kralja i crkva Duha Svetoga u Gromačniku budu srce i duša svima koji žive u ovim mjestima.

Kutak svakodnevnice

RAZGOVOR S DOC. DR. SC. GRGOM

GRBEŠIĆEM

UREDILA: VALENTINA KADIĆ, III. GODINA

Kako je došla nova akademska godina, otvorio se i novi studentski dom, a time smo i dobili novoga povjerenika za mlade, koji je ujedno i duhovnik u istom domu. Upoznavši ga samo kao dragog nam profesora, koji je do sada imao svoju župu i nije imao puno vremena baviti se nama studentima izvan odaja našeg fakulteta, uputili smo mu nekoliko pitanja, sa željom da saznamo nešto o njemu, njegovoj novoj službi, očekivanja glede nje...

• **Možete li nam se ukratko predstaviti?**

Zaređen sam za svećenika 1991. godine. Poslije ređenja poslan sam na studij crkvene povijesti u Rim. Vratio sam se 1997. godine i odmah započeo predavati na Teologiji u Đakovu, današnjem KBF-u.

Osim profesorskog posla, četiri godine išao sam tijekom vikenda na ispomoć, kao pastoralni suradnik, u župu Dobrog Pastira u Đakovu i u Bizovac. Od 2001. godine do 2011. bio sam župnik u Selcima Đakovačkim, predavao na Fakultetu u Đakovu i Osijeku, imao brojne duhovne obnove, predavanja, duhovno i materijalno obnavljao župu, odgajao suradnike. Bilo je puno posla.

• **Je li Vas iznenadio poziv u službu povjerenika za studente laike i povjerenika-duhovnika za studente laike?**

Prihvatanje službe riješeno je jako brzo. Nadbiskup mi ju je ponudio, a nakon kratkog razgovora s dekanom odluka je pala u roku od deset minuta. Evo me sada s vama.

• **Koliko se promijenio Vaš život otkada imate novu službu?**

U zadnje dvije – tri godine bio sam toliko zatrpan različitim župnim poslovima da za neki ozbiljniji studijski rad nisam imao vremena.

Nova služba me u tom smislu rasteretila. Od dolaska u Dom, 18. kolovoza, do početka akademske godine napisao sam oko stotinjak stranica predavanja.

Studenti i studij idu zajedno. Na KBF-u studentima sam profesor, a u Domu svećenik. Izvršenje svećeničkog poslanja meni je radost. Ispovijedati, moliti se, slaviti misu i naviještati Božju riječ – bit je toga poslanja.

• **Kako izgleda jedan Vaš dan?**

Ustajanje oko 6.30 i počinak oko 23.30. U tome vremenu se odvija moj život sa studentima na KBF-u i u Domu. U kapeli imamo zajedničku jutarnju i večernju molitvu i svete mise, a četvrtkom klanjanje pred Presvetim. Osobito me raduje što su studenti objeručke prihvatili klanjanje. Studentima sam na raspolaganju i za razgovor i za ispovijed.

Sa studentima ručam u restoranu »Croatia«. Nađemo vremena i za rekreaciju i druženje u zajedničkim prostorijama Doma. Nastojim dnevno barem jedan sat, poslije ručka, prošetati parkom.

• **Što vas nadahnjuje za svakodnevni rad?**

Nadahnuće za rad tražim u molitvi, čitanju Božje riječi i sakramentima. Od sakramenata, u središte bih stavio Euharistiju i ispovijed. Za

moje svećeničko sazrijevanje ova su dva sakramenta bila presudna. Jedan od darova Duha Svetoga jest strah Božji. Strah Božji znači da s najdubljim poštovanjem slavimo otajstva naše vjere. U Euharistiji je Isus realno prisutan. Euharistija je najveći dar koji nam Božja ljubav mogla ostaviti. Ja taj dar ne mogu zaslužiti, ali ga mogu s ljubavlju prihvatiti. Ne može mi biti svejedno pristupam li Euharistiji pristupam u stanju milosti ili u grijehu. Naš Spasitelj zato nam je dao sakrament ispovijedi. U njemu sam doživio svu snagu Pavlova paradoksalnog izraza: »jer kada sam slab onda sam jak«. Kroz vlastito priznanje grijeha, kroz neprestani trud da živim u istini dobivao sam ljubav prema našem Gospodinu i prema svome poslanju, slobodu i nenavezanost, sposobnost razlikovanja bitnog od nebitnog, razumijevanje zašto se treba boriti i zašto živjeti.

• **Što mislite o duhovnosti naših studenata?**

Smatram da nije lagano prosuđivati duhovnost nekoga vremena ili pojedinih skupina.

Veoma često ona se mjeri prema nekim ustaljenim obrascima starije generacije. Tu dolazi do napetosti između starijih i mladih. Zato je važno za prosuđivanje uzeti ispravne kriterije. Za mene je najvažniji kriterij život u istini. Samo onaj koji želi živjeti u istini spreman je mijenjati svoje srce, prihvaćati volju Božju, kajati se za svoje grijeha, tražiti i od Boga i od čovjeka oprostjenje kada pogriješi. To su bitni elementi duhovnosti. Oni se ostvaruju na različite načine kod pojedinih osoba.

Pojedini studenti imaju u tom smislu bolju jasnoću, veću želju i otvorenost, a neki manju ili veoma slabu. U čovjeku se nalazi i kukolj i pšenica. S jedne strane, opasno je čupati kukolj jer će se počupati i puno pšenice, a s druge strane, ne može se gledati ni kako se kukolj širi. Kukolja je bio uvijek tamo gdje su ljudi. U radu s ljudima potrebno je puno ljubavi i još više strpljivosti. Naš Gospodin nam je dao primjer i strpljivosti i ljubavi, ali nam je pokazao i kada treba uzeti i bič u ruke.

• **Mislite li da se na našem Fakultetu dovoljno vremena posvećuje duhovnoj izgradnji studenata?**

O duhovnoj izgradnji studenata često se govorilo na našim profesorskim sjednicama. Da je vodstvu Fakulteta stalo do duhovne formacije studenata, najbolje govori činjenica da smo u traženju najboljih rješenja promijenili nekoliko modela rada. Ja sam osobno u svima sudjelovao. Uvijek se može postaviti pitanje je li se moglo učiniti više i bolje.

Sam studij teologije ne može se odvojiti od duhovnosti. Ta razdvojenost stvara dvostruki svijet, svojevrstu shizofreniju. Ona može biti prisutna i kod studenata, ali i kod profesora.

Teologija je znanost i mora imati svoju metodu. Objekt istraživanja teologije je sam Bog i zato je potrebna vjera. Ja vjerujem u Isusa Krista. Vi, studenti, isto ćete tako kazati da vjerujete. Još bolje je da i vi i ja kažemo kao onaj otac komu je Isus ozdravio sina: »Vjerujem Gospodine, ali pomози mojoj nevjeri!«

• **Jesu li se do sada ispunila Vaša očekivanja vezana uz spremnost studenata na suradnju i kakvi su Vam prvi dojmovi?**

Radeći godinama s ljudima, naučio sam da velika očekivanja nisu dobra. U jedno sam potpuno siguran: da nakon ozbiljnog i predanog rada moraju doći i rezultati. Nisam sebi zacrtao vremenski rok, kada će doći, i koliki će biti. Svoj talent nisam zakopao, nego radim s njim.

Kao župnik do prije nekoliko mjeseci, vidio sam koliko je važan strpljiv rad i na duge staze. Odmah po dolasku sam započeo biblijsku katehezu za odrasle. Posjećenost je bila jako slaba. I to je trajalo oko dvije godine. Tada sam došao na zamisao da započnemo s tjednim euharistijskim klanjanjem. Na prvi susret je došlo pet osoba. Za godinu dana taj se broj popeo do 50. Prije klanjanja redovito sam imao katehezu za odrasle u trajanju od pola sata. Nakon

nekoliko godina crkva je bila puna. U Godini svetog Pavla upoznao sam vjernike sa svim novozavjetnim knjigama i osnovnim teološkim temama.

Mogu vam samo reći da se isplati biti predan u poslu, da ne treba brzo odustajati i neprestano tražiti pomoć od našega Gospodina. Zar nam on nije kazao »Ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta« i »Gdje god su dvojica ili trojica sabrana u moje ime i ja sam s njima«?

Kao profesor vidio sam da među studentima ima majstora u zakopavanju talenata, ali je puno veći broj onih koji sa svojim talentima rade. Ja neću svoje vrijeme provesti da samo kukam nad onim prvima, nego sam zasukao rukave i radim s drugima. U tom pozitivnom ozračju vjerujem da će biti i onih koji će potražiti svoj zakopani talenat.

• **Je li Vam se promijenio pogled na sadašnji studentski život otkada vrijeme provodite sa studentima?**

Dok sam bio profesor i župnik, nisam se mogao dulje zadržavati na Fakultetu. Poslovi su me čekali pa sam odmah nakon predavanja išao svojim putem. Na hodniku ili na stepenicama studenti su me znali zaustavljati i tražiti razgovor, iznositi mi svoje osobne poteškoće. Uvijek sam ih primao. Nastojao sam sačuvati ravnotežu, osobito prema onim studentima kojima sam bio i profesor.

Sada se situacija bitno promijenila. Nekoliko studenata mi je kazalo, već nakon nekoliko dana, da su jako zadovoljni što sam ih oslovio imenom. Isus kaže da Pastir imenom zove svoje ovce. Ovce mu poznaju glas. Ja sam pastir Vrhovnog Pastira. Neću žaliti ni vremena ni truda da one koji su mi povjereni vodim na zdrave pašnjake i čistu vodu, a »jogunaste« u tor vraćam.

Zahvaljujemo profesoru na odgovorima i iskreno se radujemo njemu i njegovoj novoj službi.

Akcija izrade čestitki za pomoć udruge Vjera i svjetlo

Piše: VALENTINA KADIĆ, III. godina

Kako već biva godinama, i ove su godine studenti izrađivali čestitke povodom božićnih blagdana. Zajedno sa svojim voditeljem, Tihomirom Borićem, marljivo su radili! U izradi čestitki koristili su se raznim tehnikama. Bilo je tu svakakvih materijala, od tjestenine do perlica (mašta radi svašta!). Čestitke su prodavali naši studenti za pomoć udruzi »Vjera i svjetlo«, a cijena im je bila simbolična, koliko je tko mogao izdvojiti, svaka kuna je dobro došla. Od prošlogodišnje prodaje čestitki skupljeno je oko 8 000 kuna. Nadamo se da će i ove godine ljudi biti tako solidarni te pomoći.

Svakim darivanjem, jednom lijepom gestom usrećit ćemo nekoga, a to će i nama donijeti mir i radost u srcu.

Hodočašće na Ovčaru

Dana 17. listopada 2011. godine organizirano je hodočašće na Ovčaru kraj Đakova. Ispred novootvorenog studentskog doma okupilo se 40 studenata te smo se s prof. Grgom Grbešićem uputili u četverosatnu avanturu. Krenuli smo u 13.30 i putem do Ovčare prolazili kroz razna mjesta. Na putu smo zastali u crkvi u Selcima i pomolili se zajedno s nekolicinom župljana. Molitvom i pjesmom smo skraćivali već pomalo naporan put, ali ipak vrijedan. Na Ovčaru smo stigli oko 18 sati gdje smo dočekani s toplim čajem, koji nas je okrije-

pio. Nakon kratkog odmora, uslijedila je svečana misa koju je predvodio vlč. Grgo Grbešić te odlazak kućama.

Dies Academicus **Katoličkog bogoslovnog fakulteta**

Dan KBF-a u Đakovu proslavljen je 7. studenoga 2011. godine, u 206. akademskoj godini. Proslava je započela svečanim misnim slavljem u đakovačkoj katedrali – bazilici Sv. Petra, a predvodio ju je đakovačko – osječki nadbiskup i Veliki kancelar KBF-a, mons. Marin Srakić. U svojoj je homiliji mons. Srakić istaknuo kako je na početku ovog tisućljeća bilo puno zabrinjavajućih znakova, ali i raznih događaja obilježenih beznađem. Nastavljajući svoju propovijed, rekao je jedino što vjernici katolici mogu pružiti Europi kako bi nadišla beznađe jest Krist – nada naša i svjetlost svijeta. Nakon svete mise svečanost je nastavljena u Dvorani biskupa Antuna Mandića, gdje su se prigodnim riječima diplomantima i ostalim studentima obratili dekan KBF-a prof. dr. sc. Pero Aračić i prof. dr. sc. Gordana Kralik, rektorica Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Ove smo godine imali iznimno veliki broj diplomanata, čak njih pedeset i dvoje, na što smo vrlo ponosni.

Nagradu za najbolji diplomski rad dobio je Zvonimir Vidović za rad »Hrvatski radiša« pod mentorskim vodstvom prof. dr. sc. Vladimira Dugalića. Nagrade za najbolji uspjeh dodijeljene su Tei Reponja, studentici II. godine, s prosjekom 4,80; Anti Sviracu, studentu III. godine, za prosjek 4,82; Marini Šuvaković, studentici IV. godine za prosjek ocjena 4,68 te Aleksandri Polgar, studentici V. godine za prosjek 4,34. Pozdravnu riječ na kraju programa uputili su i predstavnici KBF – a iz Zagreba, Splita i Sarajeva te u ime HAZU akademik Moguš.

Nakon svečanosti dodjele diploma mons. Marin Srakić blagoslovio je s novo-izabranim povjerenikom za laike i duhovnikom, prof. Grgom Grbešićem, novi studentski dom. Potom je uslijedio domjenak uz zajedničko druženje. Cijelo slavlje popratio je Mješoviti zbor KBF-a, pod vodstvom maestra Vinka Sitarića.

Simpozij: **Darvinizam i suvremene socijalne teorije**

Dana 14. listopada 2011. godine u dvorani Središnje nadbiskupijske i fakultetske knjižnice Katoličkog bogoslovnog u Đakovu održan je znanstveni skup o darvinizmu za studente KBF-a i sve one koju su bili željni dodatnog znanja. Organizator skupa bio je prof. dr. sc. Vladimir Dugalić, a idejni začetnik doc. dr. sc. Stjepan Radić. Moderator projekta bio je dr. sc. Šimo Šokčević. Otvarajući skup, dekan Aračić istaknuo je važnost skupa te se obratio gostima s nekoliko pozdravnih riječi. Potom je njemački znanstvenik prof. dr. Winfried Löffler, sa Sveučilišta u Innsbrucku, govorio o dvojbenim varijantama sintetičke teorije, sociobiologiji, socijalnom darvinizmu, itd. Nakon njega predavanje je održao prof. Slavko Kulić, koji je govorio o kulturnoj antropologiji i socijaldarvinizmu. Uslijedila su predavanja dr.

sc. Josipa Hrgovića, s Instituta »Ivo Pilar«, doc. dr. sc. Stjepana Radića, prof. dr. sc. Vladimira Dugalića te, na kraju, predavanje dr. sc. Šime Šokčevića. Nakon iznesenih teorija uslijedile su rasprave i pitanja studenata na netom završene teme. Na kraju se dr. sc. Šokčević zahvalio gostima što su izdvojili svoje vrijeme kako bi nam približili i pojasnili temu darvinizma i suvremenih socijalnih teorija.

Duhovna obnova **za studente laike** (11. - 13. studenoga 2011.)

Duhovna obnova za studente laike održala se pod vodstvom karmelićanina fra Đanija Kordića, a u organizaciji prof. Grge Grbešića. Bila je podijeljena u tri dana, tijekom kojih smo se upoznivali i učvrstili svoju vjeru. Fra Đani nam je objašnjavao značenje mise, potkrepljujući to primjerima iz vlastitog života. Prvi dan obnove započeo je pozdravom voditelja te kratkim nagovorom. Potom je uslijedila sveta misa, zatim večera, a nakon nje iznenađenje – projekcija ruskog filma »Otok«. Drugi dan započeo je drugim nagovorom, u kojem je pater nastavio govoriti o Euharistiji. Poslije nagovora bila je prilika i za ispovijed, nakon čega je uslijedio ručak. Netom poslije ručka, došao je red i na osobnu molitvu. Kao i prethodnog dana slijedila je sveta misa,

a nakon toga predivno klanjanje pred Presvetim u našoj studentskoj kapelici. Trećeg, ujedno i posljednjeg dana imali smo misu, te kratki osvrt na cjelokupnu obnovu. Uslijedio je ručak uz druženje. Obnova se nije svela tek na niz teoloških nabiranja, već bila opušteno druženje s našim Gospodinom Isusom, koji je na ovaj način obnovio naš duh i tijelo. I velika Mu hvala na tome!

Nova generacija **budućih teologa** (2011./2012.)

Prema starom običaju, predstavljamo vam novu generaciju budućih teologa koji su na početku svoje teološke formacije. Želimo im svu sreću u daljnjem studiranju i radu!

	Prezime i ime	Župa, mjesto	Bisk.
1.	Bašić Tomislav	Sv. Terezija Avilska, Subotica	Sub
2.	Butorac Klaudija	Rođenje sv. Ivana Krstitelja, Ivankovo	Dj
3.	Čosić Anamarija	Bezgrešno Srce Marijino, Slavonski Brod	Dj
4.	Devedija Valentina	Sv. Jurja mučenika, Vir	Zd
5.	Duvnjak Filip	Svi sveti, Đakovo I	Dj
6.	Filajdić Željko	Sv. Grgur Veliki, Kaniža	Dj
7.	Franjić Kristina	Sv. Rok, Gašinci, Đakovačka Satnica	Dj
8.	Grgurević Josipa	Rođenje sv. Ivana Krstitelja, Sibinj	Dj
9.	Ivančević Marko	Sv. Nikola Tavelić, Županja	Dj
10.	Jerković Ines	Sv. Marko evanđelist, Našice II, Markovac	PŽ
11.	Karalić Josipa	Sv. Andrija apostol, St. Perkovci, D. Andrijevc	Dj
12.	Križanac Patrik	Svi sveti, Đakovo I	Dj
13.	Mak Tena	Uskrsnuće Kristovo, Čepin II	Dj
14.	Martinović Matej	Svi sveti, Đakovo I	Dj
15.	Mates Emanuel	Presveto Srce Isusovo, Skopje	Sk
16.	Mikloš Ana	Sv. Dominik Savio, Slavonski Brod	Dj
17.	Miljković Eda	Sv. Matej, Bizovac	Dj
18.	Paulić Julijana	Rođenje BDM, Ferovac, Kutjevo	PŽ
19.	Poljak Luka	Sveta Obitelj, Osijek IV	Dj
20.	Tomašek Dora	Sveta Obitelj, Osijek IV	Dj
21.	Vrdoljak Antonela	Sv. Nikole biskupa, Vinkovci II	Dj
22.	Vuković Ana	Sv. Antun Padovanski, Našice	PŽ
23.	Zečević Marija	Sv. Mihaela arkandela, Šiškovci, Cerna	Dj

S časa na čas

Čas jednu mi nogu zemlja vuče.
Čas drugu podiže zrak.
Tako polako prolazim svijetom
Sa smrću svojom ukorak.

Čas oči mi se izjednače svjetlom.
Čas opet mrak ih nadjača.
Čas san me na smrt moju navikava.
Čas java u život vraća.

Ne čujem srce. Ne čujem da dišem.
Koračam pun zemnog i zvjezdanog praha.
Grudi mi ko jedra:
Čas skupe se, čas šire.

Čas plima sam, čas oseka
Svevišnjega daha.

Enes Kišević

Preporučujemo

Kormilo duše vodeno
Tješitejem

III
2011

Isus sam u sobi

Moj Isuse, kad dođeš kući ljut
da li to 'ko vidi?
I kad s glave skidaš 'ko zna koji put
oreol, koji te po čelu briđi.

Pognut sjediš li dugo za stolom,
mračan i bez riječi?
Koji put lupneš li teškim oreolom,
da po cijeloj sobi zazveči?

Znam, tada ti se samo bdiđe.
Znam, tada ti se samo šuti i šuti.
I tada bi ga htio, moj Isuse, zar nije,
nečim strašno mračnim utrnuti?

Nikola Šop

PIŠE: ANTO PRANJKIĆ, II. GODINA

ČITANJE

filozofskih tekstova

UVOD

Rimski carski legat i pisac Plinije Mlađi u jednom je svom djelu kazao: *Nullus est liber tam malus ut non aliqua parte prodesset*, što u prijevodu znači: *Nijedna knjiga nije toliko loša da barem nečem ne koristi*.¹ To je istina, ali među mnogobrojnim knjigama koje danas nudi tržište mnogo je onih koje moramo duže i kvalitetnije čitati, promišljati i vrjednovati kako bismo došli do onoga što nam autor želi reći. To su prije svega knjige filozofskoga sadržaja, nastale prvenstveno iz želje da se shvati poruka koju odašilja autor, ali i da se razvija filozofska misao kod čitatelja. Da bi se to u cijelosti postiglo, čitatelj mora najprije sam sebi razja-

sniti što želi postići čitanjem. Ako je cilj jednostavno knjigu pročitati i baciti je u kantu za smeće, onda se zasigurno pogriješilo u izboru štiva. Filozofska misao traži mnogo više od čitanja ako se pročitano želi i shvatiti. Uostalom, knjige su danas preskupe da bi se novac bacao na nevrijedno štivo. One su vrlo bitne filozofima jer daju goleme mogućnosti upoznavanja s tuđim dostignućima, ali istovremeno otvaraju vrata osobnog angažmana. I zato filozofskim djelima treba pristupati na odgovarajući način. Zapravo, treba poštivati njihovu narav. Drugim riječima, treba biti svjestan da je filozofski tekst puno teži od novina ili kojekakvog, *intelektualnog otrova*, kako to reče *Schopenhauer* u svojem djelu *O pisanju i stilu*.²

¹ Usp. PLINIJE MLAĐI, *Pisma III*, 5.T, Mladost, Zagreb, 1987.

² Usp. SCHOPENHAUER A., *O pisanju i stilu*, I. Đ. Đurđević, Sarajevo, 1918., str. 26., 27. i 115.

IZBOR ŠTIVA I PROCES ČITANJA FILOZOFSKIH DJELA

Svi se stručnjaci slažu da je najbolji način za razumijevanje filozofskih djela zapravo *izravno čitanje* istih. Naravno, kod određenih djela ponekad treba pročitati i objašnjenja, ali se najbolje dolazi do vlastite misli ako se izravno upozna filozofska misao autora određenoga djela. U djelu *Metodologia filosofica*, na stranici 20. Folscheid i Wunenburger pišu: »Takvo učenje filozofije, koje u načelu ima za cilj intelektualnu autonomiju, ne može bez vladanja tehnikama čitanja, tumačenja tekstova i sistematskoga izlaganja klasičnih pitanja.«³

³ Usp. FOLSCHIED D. i WUNENBURGER J. J., *Metodologia filosofica*, La Scuola, Brescia, 1996., str. 228-229.

Da bi se taj posao kvalitetno odradio, čovjek mora najprije imati dobar plan. A to uključuje dobru *organizaciju vlastitoga vremena i prostora*. Da bi se to kvalitetno izvelo, najprije se moraju analizirati i utvrditi vlastite mogućnosti i zakonitosti. Nekome za više stranica teksta treba manje vremena. Nekome za takav intelektualni rad treba osigurati dobro osvijetljenu sobu, udoban naslonjač... Nekome se tijekom čitanja može dogoditi nešto neplanirano što iziskuje dodatno vrijeme. Netko nije samodiscipliniran, itd. Kvalitetno pristupiti filozofskom djelu znači krenuti od bitnoga, započeto dovršiti, najzahtjevnijem posvetiti svoje najplodnije vrijeme, a kada nastupi vrijeme u kojem su oči, slikovito rečeno, »na pola dvanaest«, ili već u snu, treba ostaviti ono lakše gradivo ili raditi praktične radove (fotokopiranje, traženje literature, pravljenje kartica ili sažetaka, i tako dalje...). Naravno, ovaj posao zahtijeva cijeloga čovjeka, a on se mora odmarati. Nekome treba više, a nekome manje odmora, i to mora biti dobro izanalizirano kako ne bi došlo do zamora i odustajanja u pola posla.⁴

Da bismo pročitali filozofsko djelo, do njega najprije moramo doći. U moru silnih knjiga, internetskih informacija, čovjek lako zaluta, pogriješi i ne uspije doći do onoga što zapravo želi. *Schopenhauer* je u svom djelu *O pisanju i stilu*, na stranici 117., ustvrdio i to da se u Europi tijekom sto godina pojavi tek dvanaestak dobrih knjiga.⁵ To nije daleko od istine i čovjek koji uistinu želi pročitati dobro filozofsko djelo mora znati gdje ga i potražiti. Pozitivno

⁴ Schopenhauer drži da čitanju treba strogo odrediti mjeru ako ne želimo izgubiti sposobnost samostalnog razmišljanja (Usp. SCHOPENHAUR A., *O pisanju i stilu*, I. Đ. Đurđević, Sarajevo, 1918., str. 109-111).

⁵ Takva djela, kojima svakako treba pridodati i dnevni tisak, Schopenhauer naziva »intelektualni otrov« jer su napisana jedino radi zarade i direktno ugrožavaju čitanje dobrih knjiga (Usp. Isto, str. 113-115).

vrjednovanje filozofije automatski znači i povećanje motivacije i interesa kod čitatelja.

Pristup filozofskom djelu neće biti uspješan ako nam tekst nije u središtu i ako ne zaoкупlja našu pozornost. Filozofija traži uživanje, zahtijeva da čitatelj »uđe« u autorovu misao, te da u susretu s filozofskim tekstom pokrene i aktivira svoje potencijale, angažirajući se u pronalaženju onoga bitnoga. Zato je najteže prvo čitanje, već drugo je puno brže i vrši se nesvjesna priprema za izvlačenje najvažnijih dijelova, jer se već prilično poznaje tekst.⁶ U trećem čitanju se izdvajaju određeni dijelovi i to upravo oni dijelovi koji su od najvećega značaja. Dakle, ide se od složenijega do laganijega i preko analize dolazi do sinteze. Kao rezultat, dobivamo teze, otkrivamo kojim ih argumentima autor brani i potkrepljuje i na koja pitanja daje odgovore.

PROUČAVANJE, OBJAŠNJENJE I VRJEDNOVANJE

Objasniti pročitani tekst znači vjerno prikazati njegovog sadržaj. To pretpostavlja da znamo ne samo predložiti što autor govori, nego i otkriti temeljnu poziciju i bit njegove misli, a što nije uvijek izraženo riječima. Vjerni prikaz onoga što smo pročitali ne znači ipak da dotično djelo mora imati pred sobom pri pružanju objašnjenja. Dapače, bez obzira što nam stvara osjećaj sigurnosti, ono nam je u ovoj fazi samo smetnja.

Proučavanje svakog filozofskog teksta susret je s tuđom mišlju koja je iznesena na sustavan i razrađen način.

Kada je posrijedi objašnjenje nekog pročitane filozofskog djela, moramo biti svjesni kako je vrlo važno znati prenijeti drugima

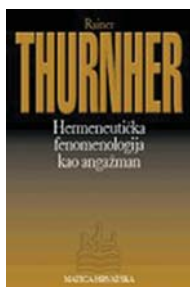
ono što smo čitanjem spoznali. Proučavanje, a potom i objašnjenje, traži mnogo truda, ali se od teksta ne smije odstupiti, a djelo i njegov autor uvijek su u prvom planu. Završni dio obrade teksta, kada dobivamo prigodu za osobno razmišljanje, iskazivanje svojega znanja, jest *vrjednovanje pročitane filozofskoga djela*. Ta faza želi procijeniti implikacije, vrijednosti i posljedice autorovih teza i nadalje utvrditi njihovu istinitost.

Filozofi, mogli smo to vidjeti i iz prethodnog, koriste argumente da bi dokazali svoje teorije. Na nama je da ih prosudimo i vrjednujemo. Filozofiranje i jest zapravo otkrivanje pogrešnih argumentacija. Valjanost nekoga argumenta ispituje se u dva smjera. Najprije se ispituju premise na kojima se gradi zaključak. Dakle, njihova točnost. Jesu li pogrešne i, prije svega, jesu li prihvatljive? Potom slijedi prosudba predloženoga zaključka. Ovo je potrebno stoga jer posljedice, ako se manjkavosti na vrijeme ne otklone, mogu biti dalekosežne. Pritom moramo biti svjesni da je vrjednovanje vrlo težak posao, jer možemo dovesti svoje mišljenje u pitanje kroz pitanja kao što su: Jesam li došao do novih spoznaja ili neke već postojeće trebam promijeniti?

ZAKLJUČAK

Filozofsko djelo, dakle, ima svoje specifičnosti koje od čitatelja traže da na njih računa i njima se prilagodi, stavljajući pisani tekst u središte svoje pozornosti. Kao što smo već rekli, za čitanje filozofskih djela važan je odabir štiva, koje valja u nekoliko navrata čitati i proučavati a tek potom slijedi objašnjenje i vrjednovanje. Svrha je čitanja filozofskih djela da čitanje preraste u dijalog koji će uključivati i druge sugovornike te, naravno, promicanje filozofske zrelosti.

⁶ Schopenhauer savjetuje da se svaku knjigu odmah dva puta pročita kako bi se bolje shvatilo i dublje doživjelo izloženo (Usp. Isto, str. 118).

RAINER THURNHER

HERMENEUTIČKA FENOMENOLOGIJA KAO ANGAŽMAN

prevela Darija Domić, Matica hrvatska, Zagreb, 2004.,
283 stranice

Rainer Thurner je austrijski filozof i klasični filolog, rođen 1948. Izabran je u zvanje izvanrednog profesora na Sveučilištu u Innsbrucku, gdje i danas predaje. Thurnerova knjiga nudi temeljit i precizan pogled na hermeneutičko-fenomenološki angažman u kontekstu filozofije Edmunda Husserla i Martina Heideggera. U tom smislu, autor nam donosi svoju razradu već spomenutog područja, u dvanaest članaka, nastalih u vremenskom razmaku od dvadesetak godina. Pripremio ih je profesor Damir Barbarić. Prijevod s njemačkog jezika donosi nam profesorica Darija Domić.

Thurner sva svoja filozofska nastojanja stavlja nasuprot jednom objektivizmu koji je i danas dosta aktualan. Sam autor tu ustaje protiv potonjeg, kojega je zastupao Husserl, i izlaže zadaću koja treba krasiti svakog fenomenologa, a to je angažman oko čovjeka u svijetu, da se čovjek sam bolje opojmi na neki način sebi shvatljive stvarnosti. Thurner tvrdi kako se čovjek treba pobuniti protiv ograničavanja *ratia* na jednu znanstvenu djelatnost. Filozofija, prema Thurneru, treba pokušati razumijevati najrazličitija područja zbilje. Pritom joj se nužno otvara pogled na činjenicu kako je svako ljudsko razumijevanje prožeto i nošeno prethodnim razumijevanjem. Autor se okreće protiv naivnosti objektivizma, koja izvire upravo iz činjenice da se metoda uzima kao istinski bitak. Izbjeći to, značilo bi ostati svjestan da priroda nije svijet, i da matematička fizika, premda je veličanstveni instrument spoznaje prirode, koji omogućuje fi-

PIŠE: SUZANA MASLAČ, V. GODINA

zikalnu tehniku, ipak ima svoju granicu u tome da je doista zahvaćen samo tanak sloj konkretnog svijeta (str. 26). Kada govori o hermeneutičkoj fenomenologiji, Thurner manje misli na filozofijsku hermeneutiku, kakvu je razvio Hans-Georg Gadamer, a više na njezinu izvedbu, koju je prakticirao Heidegger. Heidegger je, prema Thurneru, radikalno mislio i na taj način ponudio neke nove perspektive i mogućnosti hermeneutike i fenomenologije. On je, u svojem mišljenju, uvijek htio doprijeti do onog korijena, onog prvotnog *radixa*, tj. do izvora svega bivstvjućeg. Isto tako, autor je u pravu kada veli da bez Heideggera nije uopće moguće filozofirati. Moramo se upustiti u određenu diskusiju, odnosno raspravu s tim velikim filozofom, koji se svakako u bitnom može odrediti kao onaj mislioc koji se nadovezuje na onu prvotnu, grčku misao. Tu se ponajprije misli na Platona i Aristotela.

U članku 'Svijet života i znanost u Edmunda Husserla' autor donosi Husserlov naputak za usporodbu fenomenologije i konstruktivnog realizma. Husserl iznosi svoj naputak za fenomenologiju, koji glasi da dosljedno i isključivo propituje svijet prema onome 'kako' njegovih načina danosti, njegovih otvorenih i impliciranih intencionalnosti, da bez njih (tj. tih intencionalnosti) objekti i svijet ne bi bili za nas tu; da oni zapravo jesu za nas sa smislom i modusom bitka u kojem neprestano izviru i izvirali su iz tih subjektivnih ostvaraja (str. 10 i d.). Autor ovdje pokušava tematizirati Husserlovu kritiku naivnosti objektivizma

te njegov sukob s psihologizmom kao temeljem te kritike i onda, shodno tome, povlači pitanje intencionalnosti i konstitucije tematiziranog. Spomenutu dvojicu autora Thurner uspoređuje u članku 'Husserlove *Ideje* i Heideggerov *Bitak i vrijeme*', te nastoji pokazati sličnosti i razilaženja koja postoje u njihovim filozofijskim promišljanjima. Autor nastoji ukazati kako su Heideggerova hermeneutika i Husserlova fenomenologija zapravo usko navezane jedna na drugu. No, postoje i određena razilaženja oko samog definiranja pojma fenomenologije. Husserl fenomenologiju promatra kao određenu filozofiju, dok Heidegger istu promatra kao metodu filozofije ili, još bolje, metodu mišljenja. Shodno tome, Thurner i Heideggerovo krucijalno djelo promatra kao jedan filozofijski nacrt koji stvara put fundamentalnoj ontologiji na fenomenologijski način, tj. putem fenomenologijske metode.

U članku »Zapažanja o Heideggerovoj teologijskoj apstinenciji prije 'okreta'« Thurner tematizira činjenicu Heideggerovih suvremenika koji su tvrdili kako Heideggera pitanje Boga, božanskog, i teologije općenito, uopće nije ni zanimalo. To se pokazalo kao potpuno krivo mišljenje. Heideggerovu šutnju treba shvatiti isključivo u smislu sebi vlastite šutnje, prodorne forme svjedočenja i – kako je to Heidegger često puta volio reći – nevoljkosti sudjelovati u blebetanju, u naklapanju, u uvriježenom i uhodanom govorenju o stvari. Šutnja je zapravo jedan modus govora koji nikako ne treba zanemarivati. Šutnja nije tek puko ništa (str. 90). Kad se radi o odnosu prema Bogu, hermeneutička situacija ovdje je manje određena blizinom prema božanskome, a više izostankom božanskoga u modernom svijetu, svijetu kojega su znanost i planiranje lišili one prvotne čari koju je imao. To iskustvo nalazimo i u Hölderlina, Nietzschea i Rilkea. Heidegger tako ne kreće od Boga, nego si zadaje zadaću da izvorno shvati *tubitak* u njegovoj faktičnosti. Odbacujući metafizičke odredbe kao što su subjekt, osoba, *animal rationale* i sličnost Bogu, Heidegger shvaća *tubitak* u njegovoj punoj konkrekciji kao bitak-u-svijetu osvijetljen zateče-

nošću, razumijevanjem, govorom i propalošću u njega samoga i prozirnog samome sebi (str. 97 i d.). Pitanje Boga za Heideggera je zapravo metontologijsko pitanje, pitanje koje se smije načeti tek kada je fundamentalna ontologija postigla onaj stupanj razrađenosti koji može unijeti malo svjetla u totalitet ontičke odnosne cjeline (str. 102).

Iscrpniji odgovor na ove dvojbe Thurner pokušava dati u članku 'Bog i prigoda. Heideggerova protuparadigma spram onto-teologije'. Heideggerovo tumačenje nihilizma se u bitnom razlikuje od drugih, uobičajenih tumačenja nihilizma. Osjećaj Božje daljine za Heideggera postaje poticajem da se u svome podrijetlu promisli ono lišavanje svojstvenosti koje se ne tiče samo Boga, nego i sveg bića, tako što mu je uskraćeno da se pojavljuje u svojoj pravoj biti (str. 132). Nihilizam i smrt Boga u Heideggerovoj teologijskoj hermeneutici ne označavaju kraj, nego zapravo mogućnost nekog novog početka – drugog početka, koji dovodi do razvoja mogućnosti koje na samom početku nisu bile mišljene. Za Heideggera se upravo iz smrti metafizičkog Boga nadaje prilika za ponovnim oslobađanjem pogleda na božanskog Boga odgurnutog u daljinu. Pojmovi bog filozofije i božanski Bog ne odnose se ni na kakve biti, nego označavaju mogućnosti čovjekova predrasumijevanja s obzirom na ono božansko. To bi značilo da u njima trebamo prepoznati diferencijaciju pojma boga, kakva se nadaje iz njegova odnosa prema različitim paradigmama. Zaključno možemo reći kako se kritiku teologije ne smije izjednačavati s kritikom vjere čijim bi tumačenjem zapravo teologija trebala biti. U članku 'Zašto je posvuda biće, a ne ništa?' Thurner nastoji uspostaviti Heideggerovu dijagnozu nihilizma i pokušava odgovoriti na pitanje kako preboljeti stanje koje je prožeto nihilističkom koncepcijom. Za razliku od, primjerice, Leibniza, Heideggera više ne zanima posljednji razlog sveg bića, već se pita samo o biću, o njegovim svojstvima i načinima reakcije. Odgovor na to pitanje se kreće u sljedećem smjeru – ono je povezano s time što ništavilu i uskrati ne želimo dati prostora u našem opstojanju. Gdje je bitak

zaboravljen, gdje je posvuda biće, a ne ništa, neosporno vlada jedna nihilistička koncepcija. Samo ako polazimo od Drugog postoji mogućnost prebolijevanja, nadvladavanja nihilizma.

U članku 'Povratak u temelj vlastitoga kao uvjet za razumijevanje drugoga u Heideggerovu mišljenju' uvidamo kako je Heidegger, s obzirom na zapadnjačko mišljenje, egzemplarno izveo taj povratak u povijesni temelj, i time nam približio druge načine mišljenja u njihovoj vlastitosti – osobito s obzirom na novovjekovni oblik odnosa prema svijetu (str. 169. i dalje). Stoga se Heideggerov iskaz po kojem filozofija, odnosno metafizika, predstavlja isključivo zapadnjački događaj smije razumijevati jedino iz namjere da se pripremi izvoran susret s nezapadnjačkim mišljenjem. Članak »Heideggerovo mišljenje kao 'fundamentalna etika'?« zastupa tezu da se cjelokupno Heideggerovo mišljenje može shvatiti kao fundamentalna ontologija, ali i kao fundamentalna etika. Najjasnije izrečena kritika etike i teorije vrijednosti izrečena je u njegovu *Pismu o humanizmu*. Tu Heidegger veli kako etika kao disciplina filozofije nastaje – zajedno s logikom i fizikom – upravo na onoj obratnici povijesti na kojoj skončava izvorno mišljenje. Heideggerov pojam svijeta biva izrečen kroz tezu da *svijet svjetuje*. Tim izrazom želi se reći da je svijet zapravo prethodni horizont tumačenja i smisla, prema kojemu smo transcendirajući uvijek već prekoračili biće, i iz kojega nam se biće svaki put otvara u svojem značenju (str. 177 i d.). Iz toga nam se pokazuje kako svijet djeluje na način neupadljivosti, opletanja/opčinavanja i određene uskrate, a koja pak prebiva u omamljenosti svijeta. Možemo reći kako je Heideggerova kritika etike i teorije vrijednosti ona koja nosi u sebi karakter destrukcije kao otkrivanja temelja. Ova kritička refleksija navodi nas na zaključak kako je Heideggerov odnos spram etike i teorije vrijednosti problematičan i višeslojan.

U članku 'Popperova interpretacija Platona' Thurner donosi svoju kritičku opasku na Popperovo tumačenje Platonove filozofije. Platon postaje predmetom kritike zbog toga što se kod njega

nalaze različiti obrasci obrade i rješavanja socijalnih problema, koje Popper smatra opasnim i promašenim (str. 184.). U članku 'O strukturi i sadržaju Platonova Fedra' autor Platonov *Fedar* tematizira kao polemički spis o teoriji odgoja. I ovdje Thurner donosi dodirne točke između Platona i suvremene fenomenologije, koja je od Platona preuzela neke temeljne misli. Članak 'Otvorenost jezika' istražuje Humboldtovu tezu o jezičnom viđenju svijeta. Thurneru je tu, čini se, bliska Heideggerova teza o potrebi oslobođenja jezika iz gramatike kao zadaće mišljenja i pjesništva. Tu nam autor daje i svoju razradu Platonova poimanja jezika i njegova romantičkog promišljanja kod Herdera i Humboldta. I, na kraju, Thurner u članku 'Jezik i svijet u Friedricha Nietzschea' donosi sličnosti i razlike između Nietzscheova shvaćanja jezika i shvaćanja jezika kod nekih velikih mislioca. Zaključujemo kako su za Nietzschea um i umno mišljenje identični mišljenju uobičajene gramatike, koja određenje jezika promatra kroz prizmu platonovske tradicije; a um i iskustvo svijeta, koji bivaju formirani iz indoeuropske gramatike i koji predstavljaju sam taj um, bivaju ostavljeni na strani romantičarske, poslijeplatonovske filozofije jezika.

Ova knjiga je višestruko vrijedna. Prije svega, neizbježna je za sve one koji će se baviti proučavanjem fenomenologije i hermeneutike kod Husserla i Heideggera. Veoma važna stavka jesu i godine koje je Thurner posvetio svojem fenomenologijsko-hermeneutičkom radu, te onda i naknadnom zapisivanju onoga zamijećenog. U ovoj knjizi predstavljena je jezgra stvaranja hermeneutike i fenomenologije učitelja i njegova učenika, Edmunda Husserla i Martina Heideggera. U okviru tih učenja, možemo reći da je ta teorija dobila svoje temelje još u davnoj prošlosti, a i danas ostaje neiscrpnom temom istraživanja mnogih autora. Thurner je s punom znanstvenom kompetencijom, ali i s određenom dozom onoga osobnog elementa, pristupio ovom radu i tu možemo naći ono bitno što nam je potrebno za hermeneutičko-fenomenologijski angažman danas.

ISSN 1846-1336